

SPRAWOZDANIE XII.

C. K. DYREKCYI

GIMNAZYUM REALNEGO (IV.)

W KRAKOWIE

za rok szkolny

1912/1913.

Treść:

1. Edmund Kołodziejczyk: Goethe w Polsce.
2. Tadeusz Waškowski: O rysowaniu z natury w szkole średniej.
3. Część urzędowa — przez dyrektora.

Biblioteka Jagiellońska

1003046853

W KRAKOWIE — 1913.

NAKŁADEM FUNDUSZU NAUKOWEGO. — DRUKARNIA I STEREOTYPIA EUGENIUSZA I DRA KAZIMIERZA KOZIAŃSKICH.

H00130

11
12 (1912/13)

Stary čas
Průpr. školní

I.

GOETHE W POLSCE

RZECZ LITERACKO-BIBLIOGRAFICZNA

przez

EDMUNDA KOŁODZIEJCZYKA.

I.

Goethe nie należał nigdy do poetów popularnych w Polsce. Więcej był podziwiany i wielbiony przez estetyków, aniżeli czytany przez ogół. Zagadnienia bowiem, które w swych utworach poruszał, miały charakter ogólnoludzki, nie interesowały więc wielu, a z wyjątkiem „*Wertera*“ i „*Götza*“ nawet w Niemczech nie cieszyły się ogólną popularnością.

Więcej przypadł nam do serca Schiller, bo jego tendencje rewolucyjne, ożywione duchem wolności, pokrewne były naszym dążnościom i aspiracyom. Tem tylko można wytłómaczyć, że Goethe, klasyk, nie potrafił sobie zjednać u nas tylu gorących zwolenników, co Schiller, idealista i apostoł wolności. Jeszcze w r. 1841. pisał August Bielowski w życiorysie Schillera, poprzedzającym jego poezye: „Mimo tak wielu, tak znakomitych pisarzów, jakimi Niemcy w końcu zeszłego wieku zajaśniały, mimo przeważnych a wielostronnych zalet Goethego, jest Schiller największym piewą i jedynym wyobrazicielem swego narodu. W jego żywocie z większości narodu wywiniętym, w jego serdecznej, ludzkość ogarniającej piersi głębiej i wierniej przeglądać można wiek i naród, aniżeli w dostojnej, zimno za umniczymi przedmiotami goniącej, plastycznej duszy Goethego“.

Oczywista — sąd ten ma tylko znaczenie jako wyraz opinii publicznej przed laty kilkadziesiątu, gdyż współczesne pokolenia, idąc za głosem poczucia estetycznego, umieją odróżnić geniusz Goethego od talentu Schillera. Wprawdzie jego dramaty ze sceny teatralnej nawet dziś prawie nam nieznane, ale dziwić się temu nie należy, jeżeli zważymy tę okoliczność, iż z wyjątkiem mniejszych utworów nawet w Niemczech nie bardzo często je wystawiają.

Na naszą literaturę wywarł wpływ „*Werterem*“, (który jednak ślady tylko nieznaczne pozostawił), a przede wszystkim balladami wpłynął na poezję romantyczną, kielkującą w drugim dziesiątku stulecia XIX. Inne jego dzieła, zwłaszcza klasyczne, pozostały prawie bez wpływu. Stąd to poszło, że Goethego, klasyka wybitnego i wyraźnego przeciwnika romantyzmu, zaliczano wówczas u nas na podstawie ballad do romantyków.

Pierwszą wiadomość o nim podał pod koniec w. XVIII. Ignacy Krasicki w swym zbiorze biografii rymotwórców, ale wymienił tylko jego nazwisko . . . i na tem poprzestał. Dopiero Brodziński pierwszy otworzył oczy naszym literatom na jego pło- dy. W słynnej rozprawie „O klasyczności i romantyczności“, ogłoszonej w r. 1818. w „Pamiętniku warszawskim“ przeprowadził porównanie między Goethem a Schillerem. „Goethe najtrafniej — powiada tam — skłonności swego wieku przeczuwający, łączy prostotę z filozofią, romantyczność z wdziękami południowymi i wesołość towarzyską z tkliwym czuciem, powszechny zapal pozyskał“. Brodziński uznawał potęgę wszechstronnego geniusza niemieckiego, chociaż znając literaturę niemiecką, nie miał go bynajmniej za romantyka. Wielbił go, ale nie tak entuzjastycznie jak Schillera, co wielce jest charakterystyczne.

Klasycy, dopatrując się w Goethem romantyka, byli wrogo względem niego usposobieni. Równocześnie kiedy Brodziński przedmiotowo jego geniusz oceniał, oni w recenzji*) pracy Kaulfussa: „Dlaczego język i literatura niemiecka zdolniejszemi są do ukształcenia rozumu i serca, niż język i literatura francuska“ zarzucali Goethemu „rozbujałość imaginacji i rozwiązłość obyczajów“, a Fausta uznali za tragedję „najniesmaczniejszą“. Dość zaś odosobniony był zachwyt A. Słowikowskiego, wypowiedziany w wierszu „Do Goethego:“(**)

*) Pamiętnik warszawski 1818, tom XI, str. 523 i d.

**) Rozmaitości. Lwów 1828, str. 395.

Czucia, gdyś rajskie pieśni zadzwonił,
 Twemu posłuszne głosowi.
 Któż nad Werterem lez nie uronił,
 Kto się nie dziwił Faustowi.
 Zna cię niejeden naród daleki,
 Słowian twe pisma unoszą ;
 Znikną narody — przeminą wieki —
 One serc będą rozkoszą.

Klasycy nie zmienili swego stanowiska nieprzychylnego względem Goethego nawet po kilku latach, kiedy już dogorywali pokonani przez romantyków. Gdy Brodziński w grudniu r. 1829. na zgromadzeniu Towarzystwa Przyjaciół nauk wystąpił z wnioskiem zamianowania Goethego członkiem honorowym Towarzystwa, oparli się temu klasycy. Opór ich jednak wkońcu zdołano przełamać i dokonano wyboru w styczniu r. 1830. Na zawiadomienie o wyborze na członka, przesłane w redakcyi francuskiej księcia Ad. Czartoryskiego, przysłał Goethe odpowiedź następującą w języku łacińskim:*) „Jeżeli słusznie za rzecz ważną poczytać należy, gdy ziomkom swoim przysłużyliśmy się o tyle, iż według ich zdania pewien pożytek z autorskiej pracy naszej osiągnęli, — to za jedną z najbardziej pożądaných rzeczy, przez los łaskawie nam udzielonych, uważać trzeba to, że nawet wśród narodów obcych, językiem i pochodzeniem różnych, imię nasze tak głośnem się stało, że i one nie żałują, iż coś od nas skorzystały. Z tego więc względu najgłębszą wyrażam wdzięczność prześwietnemu Towarzystwu Waszemu i Tobie, najczcigodniejszy prezesie za to, żeście mnie do bardzo świetnego grona swojego przyjąć raczyli. To bowiem i ze względu na cel, jakiście sobie za najgodniejszy dla szlachetnego narodu polskiego założyli, jak i przez wzgląd na najwyższą powagę najmiłościwszego króla waszego, który z równą żarliwością troszczy się o nauki, jak i otacza opieką ludy swoje, poczytuję sobie niejako za zaszczyt, ale nawet za wielkie odznaczenie, jakkolwiek wyznaję, iż jako posunięty już w latach w rzeźkiej pracy, podjąć się mającej dla waszego Towarzystwa, z młodszymi towarzyszami współubiegać się nie mogę. Chciałbym więc, ażebyście

*) Aleks. Kraushar: Warszawskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk. tom VII, str. 375, 497.

łaskawie uwzględnili (nie tracili serca), jeżeli mniej będę mógł pracować dla waszego dobra, które jedynie macie na celu. Bądźcie jednak przekonani, że w miarę sił tak działać będę, aby się wam nie zdało, żeście leniucha do siebie przyjęli. — Bądźcie zdrowi i zachowajcie dla mnie życzliwość“.

Przytoczyłem w całości tę odpowiedź, bo pozornie odbija się w niej szczerą życzliwość geniusza dla nas. W błąd jednakże popadłby każdy, gdyby tym uludnym pozorom uwierzył i zaliczył Goethego do grona ludzi, pałających sympatjami dla narodu polskiego. Z przykrością bowiem stwierdzić to trzeba, że geniusz ten mimo stosunków osobistych z niektórymi, wybitnymi Polakami spoglądał zawsze na polskie piśmiennictwo i na losy naszego państwa z zimną obojętnością. Co gorsza — pomiędzy drugim a trzecim rozbiorem Polski dał się porwać zapędomi germanizatorskim i napisał *Vorschlag zur Einführung der deutschen Sprache in Polen*, w którym odnośnie do ziem polskich w zaborze pruskim podawał rady, w jakibyspóśb najprędzej można z Polaków zrobić dobrych Niemców. (Zob. nr. 39). Nawet po upadku powstania r. 1831. kiedy Młode Niemcy entuzjastycznie pieśnią i czynem oddawały cześć pokłonną bohaterom walk o niepodległość, Goethe nie dał się unieść ogólnemu prądowi, kierowanemu sercem, lecz wierny tylko rozumowi stanął w rzędzie naszych wrogów. Wogóle było to już wrodzone jego naturze, że zawsze trzymał stronę przedstawicieli porządku, wytworzonego przez wypadki historyczne, a układnym umiał być tylko wobec takich postaci potężnych, jak Napoleon. To jego stanowisko nieżyczliwe wobec nas nie mogło jednakże osłabić wpływu jego utworów na nasze piśmiennictwo. Albowiem w dziedzinie kulturalnego oddziaływania nie wchodzi pod uwagę polityczne obrachunki. Czytał więc ogół polski zawsze jego dzieła i nie przestanie z nich czerpać duchowej strawy, póki dusza polska będzie wrażliwa na piękno estetyczne. W pietyzmie dla geniusza nie pozostawaliśmy w tyle za innymi, składając mu hołd przekładami dzieł i rozpowszechnianiem wiadomości o nim w naszym piśmiennictwie. Nie poświęcono mu jednakże ani jednego oryginalnego studyum, a dość liczne tłumaczenia nie dają pojęcia o świętności i sile utworów tego mocarza duchowego. Wielką zasługę w sprawie spopularyzowania u nas imienia i dzieł jego w szerszych kołach położył Piotr Chmielowski, jako kierownik literacki „Biblioteki najcenniejszych utworów“; widać to z całego szeregu arcydzieł

wielkiego poety w wydawnictwie tem pomieszczonych. Jeszcze więcej zasłużył się Ludwik Jenike, zajmujący dość skromne stanowisko w piśmiennictwie i nie dość uposażony talentem poetyckim; jednakże przekłady jego, jakkolwiek nie stoją zawsze na wysokości oryginału, zalecają się starannością i wykończeniem. Każdy jego przekład poprzedza sumienny, pracowicie skreślony wstęp, ułatwiający ocenę estetyczną utworu.

Najmniej zbliżone do oryginału są przekłady poezji lirycznych. Albowiem język nasz nie ma tylu bogatych swobód, co niemiecki, ani nasz rytm tyle zmienności. Nigdy też nie dorównywa niemieckiemu w obfitości dźwięków jednozgłoskowych, tak częstych u Goethego, również nie lubi i nie może korzystać z prawa elizyi i ściągania zgłosek. Przytem styl Goethego jest może najtrudniejszy do przekładu ze wszystkich, jakie znamy. Treść zawsze poetyczna, pełna uczucia, prawdy i namiętności, łączy się u niego z największą, a bezprzykładną prawie prostotą wyrazu tak, że każde niemal zdanie tak samo musiałoby brzmieć w prozie najzwyczajszej — i to jest najwyższą, ale też i najtrudniejszą do naśladowania tajemnicą prawdziwej sztuki. Przytem przekłady te, rozrzucone po najrozmaitszych czasopismach, mało ogółowi są znane, aczkolwiek ta strona twórczości poety może najbardziej zasługuje na uwzględnienie.

Poniżej podaję spis bibliograficzny przekładów utworów Goethego, oraz prac i notatek o nim. Suche to wprawdzie zestawienie, jednak może ono objaśnić, kiedy i jak zajmowano się tym, który gorącym hasłem naszej romantyczności: „miej serce i patrzaj w serce“ przeciwstawił drugą niejako swego czasu krańcową, zinną zasadę: miej rozum i patrzaj w rozum. Ułatwić ono również może pracę krytykowi, badającemu wpływ Goethego na nasze piśmiennictwo, a tym, którzy nie mogą poznać jego dzieł w oryginale, wskaże przekłady*).

*) W bibliograficznym zestawieniu uwzględniłem wszystkie ile możliwości rozprawy i przekłady, jakie pojawiły się w oddzielnych książkach lub w czasopismach w ciągu XIX. i I. dziesięciolecia w. XX. Nie trzymałem się jednakże ściśle tej granicy i chętnie ją przekraczałem, jeżeli w r. 1911 r. i w następnych latach znalazłem jaki artykuł lub przekład. Czasopism, które w tym celu przeglądałem nie podaję tutaj, bo zajęłoby to wiele miejsca. Dla ścisłości nadmienić muszę, że liczba ich nie przekracza spisu czasopism, podanego na początku mej „Bibliografii słowianoznawstwa polskiego. Albowiem rzecz niniejsza jest oparta na tych samych materiałach, co „Bibliografia“ wspomniana, gdyż równocześnie z nią powstała.

II.

A. ROZPRAWY O GOETHEM.

(UKŁAD CHRONOLOGICZNY).

1. *Brodziński Kaz.*, Goethe, (krótki życiorys). Pisma, wyd. zbiorowe. Poz. 1874, VIII, 274—9.
2. *Mickiewicz Ad.*, Goethe i Byron. W każdym wydaniu pism poety.
3. *Stapfer Albert*, Wiadomość o życiu i dziełach Goethego. Bibl. pol., Warsz. 1826, I, 266—83, II, 25—40, 203—17.
4. *Goethe*, przekład z dzieła de Stäel. *Dzien. war.* 1826, XIV, 21—6.
5. *Goethe*, życiorys. *Wizerunki i roztrząsania*. Wilno 1834, część I, 48—92.
6. *Rozmowy z Goethem*, (o książce Eckermana). *Przyj. ludu* 1836, II, 1, 412.
7. *Uwagi Saphira* o dziełach dramatycznych Goethego i Schillera. *Zbieracz lit.* 1838, II; *Rozm.* 1838; *Młoda Polska* 1838, I, 50.
8. *Zdanie Goethego* o Byronie. *Rozm.* 1840, s. 250.
9. *Dembowski Edward*, O przekładach dzieł Goethego i Schillera. *Przeg. nauk.* 1842, II. 506—8.
10. *F. Z.*, *Rozprawa prawnicza Goethego*. *Bibl. war.* 1865, III, 331—2.
11. *Lewes G. H.*, *Dzieje żywota i utworów Goethego*, przeł. A. Nowosielski. *Pet.* 1862, s. 530. (Praca ta i dziś jeszcze nie jest bez wartości, jakkolwiek zeszpecona niepotrzebnymi uwagami tłumacza).
12. *J. M.* Recenzja z dzieł: E. Caro, *La philosophie de Goethe*; Faivre, *Oeuvres scientifiques de Goethe*. *Bibl. war.* 1868, I, 450—6.
(Oprócz sprawozdania z dzieł są tu uwagi o filozoficznych poglądach poety).
13. *Rzętkowski St.*, *Goethe na dworze badeńskim*. *Tyg. il.* 1869, I, 294.
14. *Zgórski Alfred*, *Goethe i Descartes*. *Świt* 1872, s. 6, 21, 33, 44, 56.
15. *Relacya* o studyum Meziéres o Goethem. *Bibl. war.* 1874, II, 272—84.

16. *Stępniewski Tymoteusz*, Goethe na polu biologii i filozofii przyrody. War. 1877, s. 48.
17. *Chmielowski Piotr*, Goethe, zarys biograficzno-literacki. Aten. 1878, I, 46—93, 491—523. II, 285—321, 470—506. (Autor zrzekł się sądu samodzielnego, a streścił tylko odczyty popularne Hermana Grimma, uzupełniając je gdzieniegdzie pracami Hettnera i kilku innych biografów).
18. *Stapfer P.*, Goethe i Lessing. Tyg. il. 1880, I, 158, 191, 207, 222, 255, 271, 287, 302.
19. *Paweł Heyse* o Goethem. Echo muz. 1894, s. 310. (Jest mowa o odczycie Heysego pt. O dramatach Goethego w stosunku do sceny współczesnej. Poruszono kilka ładnych myśli estetycznych).
20. *Zathey Hugo*, Kilka uwag nad życiem Goethego. Krak., odb. ze Spraw. szkoły real. 1894, s. 95.
21. *Wł. Spasowicz*, Schiller i Goethe w pamiętnem dziesięcioleciu ich przyjaźni od połowy 1794—1805. Pet. 1895, s. 138. (Treść: I. Jak się bliżej poznali, II. Polityka Goethego i estetyka Schillera, III. Owoce związku poetów).
22. *W. Barewicz*, Goethes Naturgefühl. Spraw. gimn. w Drohobyczu za r. 1897, 8°, s. 3—59.
23. *Wł. Spasowicz*, Nowe studyum o Goethem Edwarda Roda. Aten. 1898, II, 381—405. (Autor zbija zarzuty Roda, który usiłował obniżyć panujące o Goethem wyobrażenie).
24. *K.*, Goethe (w setną pięćdziesiątą rocznicę urodzin poety). Aten. 1899, III, 420—50. (Obok oceny dzieł przedstawia autor żywot i poglądy religijno-moralne i polityczne).
25. *Nawrocki Wład.*, Goethe (w rocznicę urodzin). Tyg. il. 1899, II, 701. (Załączone są portrety Karoliny Buff i Fryderyki Brion).
26. *W. Humbert*, Kobiety Goethego w jego lirycznych poezjach. Tyg. il. 1878, II, 63, 79, 94. (Autor, opierając się na komentarzu Lichtenbergera, kreśli charakterystyki kilku, wybitniejszych postaci kobiecych, przesuwających się wśród utworów lirycznych. Wychodzi zaś z tego założenia, że postaci te nie są utworami czystej wyobraźni, ale wzięte z pośród otoczenia poety. Rzeczywisty ich obraz porównywa ze skreślonym przez poetę. Zastęp czarodziejek, które z kolei zajmo-

waly jego serce wrażliwe, jest dość liczny i świadczy o bardzo gorącym sercu poety nawet w starości).

27. *Chodecki Wład.*, Goethe i kobiety. Wędr. 1903. II, 1047. (Rzecz oparta na pracy niemieckiej Möbiusa: Goethe und Geschlechter. Miłość w życiu poety odgrywała zawsze wielką rolę i stawała się źródłem potężnego natchnienia. Goethe spotykał się z kobietami z rozmaitych warstw społeczeństwa. We wszystkich swoich dziełach okazuje głęboką znajomość natury kobiecej. Jego sądy o kobiecie jednak brzmią wogóle niezbyt pochlebnie. Ale postać kobiety — jak sam się wyraził kilkakrotnie — miała dla niego znaczenie. Wciełał on bowiem swoją ideę w kobietę i kochał w rzeczywistości nie ją, ale swój ideał, który go uszlachetniał, podnosił i był źródłem twórczego natchnienia. W ten sposób należy rozumieć te słowa, że miłość była dla poety źródłem natchnienia i twórczości).
28. *Merwin.* „Chory“ Goethe (z powodu dzieła Möbiusa). Głos 1904, s. 362—3.
29. *Flach J.*, Goethe w sądzie patologa. Czas 1904, nr. 144; Gaz. lwow. 1904, nr. 151—2.
30. *Tretiak Józef*, Goethe i hakata. Krak. odb. z Czasu. 1908, s. 16. (Autor usiłuje na podstawie analizy jednego motywu (Philemon i Baucis) z drugiej części Fausta wykazać, że Goethe był przeciwnikiem polityki pruskiej i że potępiłby prawo o wywłaszczeniu Polaków. Poeta chciał uzmysłowić tam zgubne następstwa polityki gwałtu, przedstawiając oślepienie Fausta jako karę za wyrzucenie staruszków z ich skromnej zagrody, potrzebnej mu do zaokrąglenia własnych posiadłości. Goethe ma więc na celu, zdaniem autora, przestrzec Niemców przed katastrofą, która musi ich spotkać jako konieczne następstwo bezprawii, popełnianych w imię zasady „sila przed prawem“. W przeprowadzeniu tego dowodu dużo jest dowolności, bo Goethe zawsze miał wstręt do łączenia polityki ze sztuką poważną. Można raczej traktować ten ustęp, jako teoretyzowanie na temat przemocy wogóle, pozbawione wyraźnej tendencji. A nadto ta zasada wprowadzona została do polityki niemieckiej świadomie dopiero przez Bismarka, a za czasów Goethego nie istniała).

STOSUNEK GOETHEGO DO POLAKÓW.

31. *Koźmian A. E.*, Wizyta Polaka u Goethego w r. 1830. Przyj. ludu 1839 (rok V) II. 276, 281, 293. — Toż w odmiennej trochę formie w Wspomnieniach A. E. Koźmiana. Poz. 1867. I. 159—69, 278—82. — Toż. p. t. Ze wspomnień o Goethem. Kraj 1895, nr. 51, s. 10. (Ciekawa ta notatka ze względu na szczegóły, dotyczące się osoby Goethego, jego poglądów na literaturę powszechną i — co nas interesuje najwięcej — polską). — Toż p. t. Eine Goethes Reliquie, Besuch bei Goethe im Jahre 1830, aus dem polnischen übersetzt von L. Kurtzmann. Familienblätter. Posen 1885, s. 45—7.
32. *M. Gawalewicz*, Goethe w Polsce, Tyg. il. 1886, I. 374, 388, 404.
33. *Kurtzmann Lud.*, Goethe w Polsce, zestawil bibliograficznie.... Pozn. 1887, str. 12. Odb. z Warty. Rec. Aten. 1888, II, 554. (Zestawienie to niezupełne, bardzo dyletanckie).
34. *Stahlberger Teodor*, Ad. Mickiewicz w Weimarze. 1829. Odb. ze Spraw. ginn. Jacka. Krak. 1886, s. 27. — Rec. Wl. Belza, Pam. Tow. Mickiewicza. 1887, s. 250. — Goethe und Mickiewicz. Vossische Zeitung 1899. Sonntagsbeilage, nr. 1. — Anna Ettliger, Goethe und Mickiewicz. Beilage der allgemeinen Zeitung. 1900, nr. 196.
35. *Belza Wl.*, Kartka Goethego ofiarowana Mickiewiczowi. Iris, Lwów 1899, s. 114—8.
36. *Zipper Albert*, Zwei Besuche eines Polen bei Goethe 1829 i 1830. Nadb. z Goethes Jahrbuch. VII, Leipzig 1886, 8, s. 220—8; — *Szczepański Alfred*, Besuche bei Goethe. Monachijska Beilage zur allgemeinen Zeitung, 1896, nr. 39, s. 1—5.
37. *Polacy* u Goethego, *Dzien. pozn.* 1899, II, nr. 203.
38. *Karpeles*, Goethe in Polen. Berlin 1890. — Rec. *Przegl. powsz.* 1890, II; *Kwart. hist.* 1890; *A. Pilat*, Pam. Tow. Mickiewicza 1891, s. 294—7; *Czas* 1890, nr. 65; *Przew. nauk. lit.* 1890; *Przegl. pol.* 1890. III; *Niwa* 1890, *Przegl. lit.* (dod. Kraju) 1890. (Wplywowi Goethego na naszą literaturę nadaje Karpeles niebywale rozmiary. Mówi także o stosunkach poety z Polakami).
Recenzyami tej pracy, uzupełnionemi własnemi uwagami

są artykuły: *Meisner*, Goethes Beziehungen zu Polen und sein Einfluss auf die polnische Literatur. Zeitschrift der historischen Gesellschaft. Posen 1890, s. 339—42.

Zathey Hugo, Goethe i Polacy. Odb. z Czasu, Krak. 1890, 8°, s. 36.

39. *Zipper Al.*, Goethe germanizatorem Polski. Kraj 1897, nr. 35; Słowo Polskie 1897, nr. 1. (Omawia autor rozprawkę Goethego: Vorschlag zur Einführung der deutschen Sprache in Polen. Pochodzi ona z czasów między 2-gim a 3-cim rozbiorem. Przez długie lata pozostawała jednakże w rękopisie, dopiero wydrukowana została w 13 roczniku Goethe Jahrbuch (1892). Środkiem prędkiego zaznajomienia społeczeństwa polskiego z językiem niemieckim miały być trupy aktorskie, przedstawiające sztuczki prostej osnovy, treści błahej, o akcji żadnej, w którychby jednakże aktorzy wyrazem twarzy, mimiką, wskazywaniem palcem na przedmioty, uczyli praktycznie wyrazów i najpotrzebniejszych zwrotów niemieckich.
40. *Kraushar Al.*, Goethe i Humboldt w gronie członków Tow. Przyj. nauk. 1829—1830. Tyg. il. 1901, nr. 22, s. 435.
41. *Sternbach*, Goethe w Polsce. Tyg. samborsko-drohobycki 1901, nr. 49—52.
42. *Jan Obst*, Mickiewicz i Goethe. Kwart. litewski 1910, s. 113—24.
43. *Krzyżanowski Stan.*, Goethe w Krakowie (w 1790 r.). Rocznik krakowski. t. XIII. Przedrukował Czas 1911, nr. 492 i 493.
44. *Leonhard Stan.*, Stosunek Goethego do Polski. Wiedza i Postęp. 1912, nr. 10 (1 maja) s. 273—283.

-
45. *Wiersze na cześć Goethego: A. Słowikowski*, Rozm. 1828, s. 395; *A. E. K.*, Goethe. Pokłosie, Zbieranka. Poz. 1854, s. 107—10.

B. ROZPRAWY O POSZCZEGÓLNYCH UTWORACH.

(UKŁAD ALFABETYCZNY).

Cierpienia Wertera.

46. *Gustaw* i Werter. Czas 1854, nr. 230.
47. *Henryk de Lapommeraye*. Uwagi nad Werterem. Tyg. mód 1870, nr. 27 i 28.

48. *Belcikowski Adam*. Gustaw i Werter. W książce: Ze studyów nad literaturą polską. War. 1886, s. 459—78. Rec. Zdzisław Hordyński. Pam. Tow. Mickiewicza 1887. s. 224—9.
49. *Schnobrich Edward*. Dziady a Werter, zarys porównawczy. Bluszcz 1886, nr. 35—39. Rec. Albert Zipper. Pam. Tow. Mickiewicza. 1887, s. 246.
50. *Wojciechowski Konst.*, Werter w Polsce. Lwów 1904, s. 175. (Treść: Kto jest Werter? Werter a Nowa Heloiza. Werter w Europie. Pozory, echa i pierwsze głosy o Werterze w Polsce. Oddziaływanie Wertera w Polsce przed Dziadami, Werter po polsku, Werteryzm w Dziadach, Liczmany Werterowskie, Werter na scenie, Werter w Polsce po r. 1830).

Córka naturalna.

51. *F. H. L. (ewestam)*, Niewiasty Goethego. Kłosa 1873, I, 222, 238. (Jest rozbiór tej tragedyi, oraz objaśnienie do załączonej kopii obrazu Kaulbacha „Goethe w Weimarze“, przedstawiającego poetę na ślizgawce w otoczeniu znajomych kobiet).

Egmont.

52. *Barewicz Witold*, Goethes Egmont in Schillers Bearbeitung. Spraw. gimn. Fran. Józefa. Lwów 1892, s. 3—38. Zob. nr. 71.

Faust.

53. *Brodziński*, Faust i Twardowski. Pam. war. 1822.
54. *Szabrański A. J.*, O dramacie fantastycznym, wyciąg z pism Jerzego Sand. Bibl. war. 1841, I. 33—44.
55. *Chlewaski Fr.*, (Eman. Glücksberg), Jeszcze dodatek do wiadomości o Fauście i Twardowskim. Bibl. war. 1843, III, 436 i n.
56. *Szembek Michał*, Krytyczny pogląd na Fausta. Równianka, pismo zbiorowe, Humań 1861, s. 16—40.
57. *Faleński Feliks.*, Faust. Część II. Studium kryt. według dzieła E. Caro (La philosophie de Goethe). Bibl. war. 1868. I. 161—88.
58. *Lewestam F. H.*, Faust, trzy prelekcye. Kłosa 1869, II, 6, 22, 38, 51, 66, 75, 89, 111.

59. *Belcikowski A.*, Faust, odczyt publiczny. Wisła, książka zbiorowa. Krak. 1873, s. 129—53.
—Dr. J. Faust. Tyg. il. 1874, II, 303, 313. (Mowa o sztuce jasełkowej z 1587 r.).
60. *Hodi J. T.*, Le Faust, prefase de M. Alexandre Dumas. Poza samą recenzją są uwagi ogólniejsze. Kłosa 1873, III, 189.
61. *F. H. L. (ewestam)*, Niewiasty Goethego (pierwsze spotkanie Małgorzaty z Fausta według obrazu Kaulbacha). Kłosa 1874, II, 398.
62. *A. Ś. (świętochowski)*. Faust na warszawskiej scenie. Nowiny 1880, nr. 183.
63. *German L.*, Faust i polskie przekłady tej tragedyi. Bibl. war. 1884, I, 244-66.
64. *Gostomski Wal.*, Pierwsza część Fausta. Aten. 1886, IV, 1—35, 201—29.
65. *Schnobrich Edward*, Hamlet, Faust, Gustaw. Dodatek mies. Przegl. tyg. 1886, II, 141—62, 269—94. Rec. Al. Zipper, Pam. Tow. Mickiewicza. 1887, s. 244—6.
66. Czy rzeczywiście Faust istniał? Wędr. 1893, II, 811. (Udowodnienie na podstawie szczegółów ze współczesnych mu pisarzy, że Faust nie jest bynajmniej postacią zmyśloną).
67. *Bardzka Marya*, Manfred i Faust. Tyg. il. 1892, I, 98.
68. *Gawalewicz* (zob. nr. 32) na str. 404 pisze: „Najgruntowniejsze i najobszerniejsze studyum o Fauście Wład. Bogusławskiego, którego przed kilku laty słuchaliśmy z wielkim zajęciem i pożytkiem z katedry prelegenckiej, znajduje się dotąd jako rękopis w tece autora, wyczekując pomyślniejszych warunków wydawniczych“.
69. Faust na scenie lwowskiej. Recenzje teatralne. *H. Cepnik*. Dzień, Lwów 1904, nr. 20—1; — *Krehowiecki*, Gaz. lwow. nr. 24; — *Kuncewicz*, Dzień Polski, nr. 41; — *St. Womela*, Kuryer lwowski, nr. 27; Dzień Polski nr. 43; — R. M., Winiarnia Fausta. Bies. lit. II, 216—7.
70. *Żmigrodzki Michał*, Gustaw-Konrad Mickiewicza i Faust Goethego. Nadbitka z Ateneum Kapłańskiego. Włocławek 1909.

Goetz.

71. *Zieliński Feliks*, Goetz i Egmont. Bibl. war. 1841, IV, 363 i n.

Herman i Dorota.

72. *Belcikowski Ad.* Idealy kobiece dwóch poetów. (Estetyczne porównanie Doroty ze Zosią). Ze studyów nad literaturą polską. 1886; s. 506—18. — Pechnik Al. Goethes „Hermann und Dorothea“ und „Herr Thadeäus“ von Mickiewicz, eine Parallele. Odb. ze Spraw. gim. Nowy Sącz. 1879.

Ifigenia.

73. *Przekłady* Ifigenii w języku ojczystym. Bibl. war. 1863, II, 267.
74. *L. J. (enike).* Ifigenia w Tauris. Tyg. il. 1869, II, 100. (Podana kopia obrazu Kaulbacha, oraz estetyczne objaśnienie).
75. *S.,* Niewiasty Goethego. Kłosy 1874, I, 91.
76. *Ifigenia.* Kłosy 1882, I, 67. (Objaśnienie estetyczne obrazu E. Konalda, którego kopię umieszczono na str. 72).

Liryki.

77. *Kantecki Klemens,* Poezye i ballady Goethego, w książce: Szkice i opowiadania. Pozn. 1883, s. 412—24. (Poddaje gruntownej krytyce przekład Zatheya i Górczyńskiego, porównywując oryginał z przekładem i wykazując wyższość pierwszego).
78. *Richter Paul,* Goethes Gedicht an Fräulein Casimira Wolowska. Lipski Archiv für Literaturgeschichte. 1887, t. XV, zes. 3, s. 293—5.
79. *Zipper Al.,* O przekładach Mickiewicza z Goethego. Muzeum 1895, s. 294—8, 353—61, 484—5, oraz odbitka. Zob. nr. 222.
80. *Jenike L.,* Goethe jako liryk i gnomik. Aten. 1897, III, 385—402.
81. — Młodość Goethego i nieprzełożone dotąd poezye ulotne. Warsz. 1897, s. 239. — Rec. Przegl. lit. 1897, nr. 5, s. 3; *Ignacy Matuszewski,* Bibl. war. 1897. IV. 171—2. (Jest to popularna biografia Goethego, oparta w zasadniczych zarysach na osobistej spowiedzi poety w dziele p. t. Dichtung und Wahrheit i dopełniona przez polskiego autora. Szkoda tylko, że życiorysu nie doprowadził do końca, lecz zatrzymał się na tym samym punkcie, do którego doszedł Goethe). Zob. nr. 159.

82. *Hoesick Ferd.*, Elegie rzymskie Goethego. Przew. nauk. lit. 1912, s. 716—28.

Powinowactwo z wyboru.

83. *Do sceny* „Na jeziorze“ jest dołączone objaśnienie i rysunek Kaulbacha. Bies. lit. 1879, I, 40.

Torquato Tasso.

84. *Dembowski Ed.*, Dzieła Ryszarda Glitzkowa i Torq. Tasso. (Rozbiór i porównanie). Przegl. nauk. 1842, II, 466—85.
85. *Szajdzicki Euz.*, Goethes Torquato im Zusammenhang mit seinen Erlebnissen. Spraw. gimn. w Kołomyi 1885/6, s. 3—32.

III.

A. PRZEKŁADY.

(Poezye liryczne z powodu wielkiej liczby ich przekładów zebrane są w osobnym rozdziale).

86. **Brat i siostra.** p. John of Dycalp. (Placyd Jankowski). Wilno 1846, s. 66. Rec. Aug. (Wilkoński). Dzwon lit. 1846, III, 155—8.
— Nowe tłumaczenie Kaz. Kaszewskiego zapowiedziała w 1876 r. *Biesiada* literacka, lecz nie ogłosiła.
87. **Cierpienia młodego Wertera**, p. Kaz. Brodziński. Warsz. 1822, 2 t., s. 168 i 206.
— *Toż.* Wyd. nowe. War. 1880, s. 148. (Tłumaczenie to nie jest idealne. Nie tylko, że miejscami brakło tłumaczowi siły należytej, ale często, co gorsza, brakło dostatecznego zrozumienia niemieckiego tekstu. Są też zwroty niepolskie i błędy językowe. Zob. nr. 50).
88. **Z Dziennika** Goethego z czasów kampanii niemiecko-francuskiej z 1792 r., wyjątki podał F. H. L., *Kłosa* 1870, II, 331, 350, 362, 382, 392, 410.
89. **Egmont**, p. Apolinary Ujejski. Złoczów (1899). Bibl. powsz. 266, s. 144.
90. *Wybór* pism, a mianowicie : Poezye liryczne, Herman i Dorota, Reineke lis, Egmont, Ifigenia w Taurydzie i Torquato Tasso, p. L. Jenike. War. 1889, Bibl. najceln. utworów, str. 477.

91. z *Egmonta*: Pieśń Klary, p. Maryan Gawalewicz. [Już bębny warknęły]. Echo muz. 1902, s. 432. i nr. 48.
92. *Faust*, p. Alfons Walicki. Z 26 ryc. według Betscha, z przydaniem kilku śpiewów kompozycyi ks. Antoniego Radziwiłła. Wilno 1844. [Część II. została w rękopisie. Zob. Hist. lit. pol. Zdanowicza-Sowińskiego. IV. 146].
93. *Faust*, część I, p. Z. Z. Bibl. war. 1857, II, 645—718. III, 45 i n. Przekład poprzedzony wstępem s. 645—64. — Toż z nazwiskiem tłumacza, A. A. Krajewskiego, wyszło osobno w Bibl. Mrówki nr. 84—86 (r. 1883), s. 208.
94. *Faust*, część I, p. Wacław Tyzenhaus. W. Bibliotece Braniczkich w Suchej w rękopisie nr. 479, z 1871 r.
95. *Faust*, część I i II, p. Feliks Jezierski. War. 1880, s. XVI+412. Bibl. najcel. utworów. — Rec. Aten. 1881, I, 579—82; J. A. Świącicki, Bibl. war. 1881, II, 128—45; Niwa 1881, II, 134 i n.; German Lud., Przegl. pol. 1881, IV, 60—77, 165—84.
96. *Faust*, część I i II., p. Józef Paszkowski. Przegl. pol. 1881—2. I, II, III, IV; 1882—3. I. W odb. 1883, s. 500.
97. *Faust*, część I, p. Ludwik Jenike. Aten. 1887. II. 52—83, 198—235, 435—60, III, 58—84. Odb. War. 1889, s. 244. — *Toż*, cz. I., wydanie nowe, pomnożone urywkami części II. Złoczów. Bibl. pow. nr. 24—27, 1891, s. 258. — Rec. Roman Plenkiewicz, Bibl. war. 1888, I, wynika polemika między tłumaczem a recenzentem tamże, tom II, 318—29; — Kaz. Kaszewski, Kłoso 1887, II. 167. (Przekład ten dokonany jest z poczuciem artystycznym i zgodnie z duchem języka. Pomimo drobnych usterek przelał tłumacz w całość swej pracy tę wielką i uroczą poezyę, która stanowi duszę utworu wieszczą niemieckiego).
98. *Faust*, część I, p. J. Czermak. Lwów 1896, s. 242.

URYWKOWE SCENY.

99. *Monolog*. (Duchu! o com ja prosił, com ja chciał posiadać). p. Jul. Korsak. Dziennik war. 1826. V. 178—9.
100. *Wstęp* — Rozmowa. (Dyrektor, poeta, aktor) Rozm. 1836, s. 291.
101. *Na pewnym króla dworze*, p. Stefan Garczyński w „Wacława Dziejach”. 1833.

102. *Część sceny między Faustem a Wagnerem*, p. A. Groza. Rusalka. Wilno 1838 s. 94—8.
103. *Wyjątek*. (Faust sam po odejściu famulusa, Ogród, kapliczka) p. Józef Paszkowski. Bibl. war. 1841, I, 191—206.
104. *Wyjątek*. (Złote wesele Oberona i Tytanii, dzień pochmurny, noc, więzienie) p. A. Szabrański. Bibl. war. 1841. I. 207—27.
105. *Wyciąg z 2-giej cz.* (Akt I. wesola okolica) p. J. Paszkowski. Niezapominajki. War. 1844, s. 60—5.
106. *Wyjątek*. p. Włodz. Wolski. Bibl. war. 1848. III. 66.
107. *Małgorzata przy kolowrotku*. Ze zbioru poezyi Franc. Żyglińskiego. Krak. 1852.
108. *Pieśń park*, p. Łobeski. Dzień. lit. 1858, I. nr. 64.
109. *Pieśń Małgorzatki*. Dzień. lit. 1858, I. nr. 30.
110. *Credo*. (Ty wyrozumiej mnie, luby aniele), p. A. Nowosielski w przekładzie książki Lewesa. Patr. nr. 11.
111. *Modlitwa Małgorzaty*. (Cierpiąca, ty bolejąca, oblicze laski do mnie zniż) p. Włodz. Wolski. Tyg. wielkopol. 1871. nr. 53.
112. *W katedrze*. Op. dom. 1871. s. 355.
113. *Wstęp*. (Zbliżacie się znowu powiewne postacie) p. Rudolf Roźniatowski. Tyg. mód. 1880, nr. 3.
114. *Z Fausta*. (Małgosia siedzi samotnie przy kolowrotku) p. Wincenty K. Ziarno. Lwów 1883. s. 194.
115. *Hieronim Feldmanowski*: Drobnostki poetyczne. Poznań 1861. s. 3—46. (Dedykacya, Akt wstępny na teatrze, Prolog w niebie, Za bramą); — Poezye i przekłady poetyczne. Poznań 1883. s. 63—133. (Ofiarowanie, Akt wstępny na teatrze(!), Prolog w niebie, Noc, Za bramą, Sklep Auerbacha w Lipsku, Faust i Mefistofeles).
116. *Wyjątek z 2-giej cz.* (Z aktu V. scena między Faustem a Mefistofelesen) p. L. Jenike. Tygod. il. 1890. I. 109.
117. *Końcowy ustęp cz. II.* (Wszystko co mi tam, Jest tylko złudą). Echo muz. War. 1903. s. 638.
118. *Z części 11-giej osłona pierwsza*. (Arjel — Chór elfów) p. Barbara Beaupre. Głos nar. 1911, nr. 294.
119. *Z części I. do końca sceny Zmartwychwstania z Chórem aniołów*, p. Andrzej Niemojewski. Myśl Niepodległa, nr. 35—38.
120. *Porów*. Hektor Berlioz: Potępienie Fausta, legenda dramat. na glosy solowe, chóry, orkiestrę. Echo muz. War. 1903, s.

695—708. [Są tam po wstępie krytycznym wyjątki w przekładzie].

Zob. nr. 154.

121. **Götz von Berlichingen**, p. F. H. Lewestam. Bibl. najc. utworów. 1878, s. 98. [Ten sam dramat i Clavigo w przekładzie Karola Pieńkowskiego miał wydać w 1879 r. K. Saryusz, lecz ktoś skradł rękopis tłómaczowi].
122. **Herman i Dorota**. p. Ant. Czajkowski. Bibl. war. 1844, IV, 292, 542, 1845. I. 62. — Odb. 1845, s. 84.
123. *Toż.* hexametrem p. Lud. Jenike z rycinami Tegazza. Odb. z Tyg. il. 1872, s. 60. *Zob nr. 90.*
124. *Toż.* Przekład rymowy Teofila Ziemby. Przegl. pol. 1883/4. III. 295—312, 1884/5. I. 106—29, II. 453—73. — Odb. Krak. 1885, s. 86. [Przekład ten wkrótce zostanie przedrukowany w wydaniu Westa „Arcydziela polskich i obcych pisarzy“ za wstępem krytycznym, napisanym przez Ed. Kołodziejczyka].
125. *Toż.* p. Franciszek Nowicki. Bibl. pow. nr. 429. Złoczów (1902) s. 74.
126. **Ifigenia w Tauris**. [W rękopisie są przekłady: Ant. Szabrańskiego (r. 1832), F. Łobeskiego, Godebskiego Ksawer. i Józefa Paszkowskiego]. — p. Ludwik Jenike. Bibl. war. 1863. II. 185, 409. Odb. 1863, 8, s. 72 (Patrz nr. 90). — Rec. Kaz. Kaszewski: Kilka słów o przekładach Jenikego. (Tasso i Ifigenia) Bibl. war. 1867. IV. 141—7.
127. *Toż.* p. Marya z Neyów Kurtzmanowa. Odb. z Bibl. uniwersalnej, wydawanej przez Kaczurbę. Tarnów 1880, s. 79.
128. *Toż.* i Tasso, p. ks. Aleks. Ciesielski. Kraków 1883, 8°, s. 249. kor. 4. — Rec. St. Tarnowski: Przegląd pol. 1883/4, III. 329—30.
129. *Toż.* wierszem miarowym p. Piotr Parylak. Stanisławów 1884, s. 50, ; wyd. 2-gie przejrzone i poprawione. Cieszyn 1900, jako odb. ze Sprawozd. gimn. za r. 1899/1900. Rec. St. Tarnowski: Przegl. pol. 1884/5, III, 379. — Po raz trzeci w zbiorze poezyi p. t. Z górnych chwil życia. Krak. 1906. s. 79—157.
130. *Toż.* p. J. Kasprowicz. Bibl. powsz. nr. 121. Złoczów (1894) s. 88.
Toż. Akt I. scena I. p. F. Ł. (obeski). Dzień. lit. 1857.

131. **Klawigo**. (zob. nr. 121) p. w. 1821 r. Aleks. hr. Fredro, i w tym przekładzie tegoż roku w teatrze lwowskim przedstawiano. (Encykl. Orgelbranda).
132. *Toż.* p. Lud. Powidaj. 1870. [zob. nr. 33; nigdzie jednakże odszukać nie mogłem].
133. *Toż.* p. M. G. (awalewicz). Bluszcz 1871, nr. 35—39.
134. **Pandora**. p. Lud. Jenike. Bibl. pow. nr. 254. (1899), s. 60. Złoczów.
135. **Powinowactwo z wyboru**, p. M. (arya) I. (Inicka). Część I i II. War. 1866, s. 407.
136. **Prokurator**, powieść prozą, p. Wac. Zaleski. Rozm. 1827.
137. **Prometeusz**. Scena, Prometeusz do Zeusa: Niech na twój gniew się zaciemni Zeusie, Niebo od chmur, p. W. Pomian. (Wacław Konierowski). Tyg. il. 1890. II. 3.
138. *Toż.* p. Ludwik Jenike. Aten. 1892, II, 238—48. *Zob. nr.* 159.
139. *Toż.* p. A. G. Aten. 1901, II, 507—21.
140. *Toż.* p. w całości Andrzej Niemojewski i Edward Słoński. Myśl Niepodległa nr. 21.
141. **Ptaszki** podług Arystofanesa, p. Leszek Kożuchowski. Krak. 1860, s. 27. Odb. z Dod. mies. Czasu.
142. *Toż.* p. t. Utwory Goethego. Bibl. uniwersalna. Tarnów 1881, s. 1—16, 17—32, 33—40 (za styczeń, luty, marzec).
143. **Reineke lis**, p. i opracował Lud. Jenike. Dod. do Gaz. pol. War. 1899, s. 153. (Patrz nr. 90).
144. *Lis Mykita*, wierszem przerobione, z zastosowaniem do obyczajów polskich. Wydał Kraiński. Lwów 1859. s. III+267.
145. **Stella**, p. Józef Retinger. Krak. 1870, s. 73. — Rec. Przegl. pol. 1869—70. III. 140.
146. **Torquato Tasso**, p. Lud. Jenike. Bibl. war. 1841. I. 213. 486. Odb. s. 100. *Zob. nr.* 90 i 126.
147. *Toż.* p. ks. Ciesielski. *Zob. nr.* 128.
148. *Toż.* p. J. Kasprowicz. Złoczów. Bibl. pow. nr. 163—4 (1895) s. 132. [Lewestam wymienia w Encykl. Orgelbranda przekład Paszkowskiego, nie mogłem go jednakże odszukać].
149. **Wędrówka ziemską i apoteoza artysty**, dwa szkice dramatyczne p. St. Budziński. Bibl. War. 1855. III. 483; po raz drugi w zbiorze: Z obcego Parnasu. War. 1886. s. 41, 47.
150. *Toż.* p. t. Żywot ziemski artysty, p. L. Jenike. Bibl. war. 1863. IV. 443. — *Toż.* Odb. 8°, s. 10.

151. *Toż. p. t. Ziemi padół i ubóstwienie artysty. p. Wład. Syrokomla : Poezye. War. 1872. X. s. 85—100.*
152. **Wilhelm Meister** (obie części) p. i wstępem poprzedził Piotr Chmielowski. War. 1893. Bibl. najc. utworów. s. XVI+814. *Zob. nr. 155.*
153. **Z mojego życia.** (Prawda i fantazyja), p. i wstępem oraz przypiskami opatrzył L. Jenike. War. 1895. s. 489. Bibl. najc. utworów.

B. POEZYE LIRYCZNE.

(Najpierw wydania zbiorowe, potem poszczególne wiersze).

154. *Pieśni i ballady*, p. Ad. G. (órczyński). Wadowice 1851, s. 47; wyd. 2. w 1871 r. Obejmuje: Rybak, Król duchów, Bóg i Bajadera, Pierwsza noc wiosny (Die Wahlpurgis-Nacht), Strumyk i pacholę, Dziewica z Koryntu, Podróżny (w przekładzie Mickiewicza).
155. *Poezye Goethego* wybrane, p. Hugo Zathej. Przegl. pol. 1878—9. I. 393—439. i w odb. Krak. 1879, s. 109. Rec. Kaz. Kaszewski, Aten. 1879, I. 179—183; *F. J.*, Bibl. war. 1879. I. 153—58; P. Chmielowski, Niwa 1879, I. 849—53.
- Obejmuje: Skarga wstępna, Do przychylnych, Ocalenie, Znaleziony, Syn Muz, Bliskość ukochanej, Nowa miłość, nowe życie; Witaj mi i żegnaj, Kochanek w rozmaitych postaciach, Odpowiedź przy towarzyskiej zabawie, Rozmaite uczucia na tem samym miejscu, Zachęta druga, Pieśń majowa, Pozdrowienie kwiatami, Miłość bez spoczynku, Urok żalu, Wędrowca pieśń nocna, Druga pieśń nocna, Pierwsza strata, Przy kielichu, Szczęście wojenne. — II. Z Wilhelma Meistra: Mignon, — II. Harfiarz, Do barona, — III. Ballady: Śpiewak, Chodzący dzwon, Joanna Sebus, Król w Thule, Uczeń czarownika, Kwiatek cudowny, Skarb, Ballada o wygnanym i wracającym hrabi.
156. *Zob. nr. 142.* Są tam: Coś serce tak tłoczy, coś w świat mnie tak rwie, Tajemne: Gdy kochanka spojrzeć raczy (W. O. Divan, Buch der Liebe), Śpiew nocny, Drobne listki, Wczesna wiosna, p. Marya Kurtzmann.
157. *Ballady Goethego*, wierszem polskim wiernie z niemieckiego naśladowanym p. M. Karol Staniewicz. Spraw. szkoły

real. Tarnopol 1885/6, s. 24. Obejmuje: Pieśniarz, Ballada o wygnanym i wracającym hrabi, Fiołek, Król elfów, Joanna Sebus, Rybak, Król w Thule, Pieśń weselna, Poszukiwacz skarbów, Działanie w dal, Wędrujący dzwon, Wierny Eckart, Jegomość i jejmość, Taniec szkieletów, Uczeń guślarza, Duma o szlachetnej żonie Asana Agi.

Rec.: dr. A. Z(ipper). Muzeum 1887. s. 601—4. (Tłómacz posunął wierność w formie tak daleko, że wprowadził metrykę niemiecką, w której nie chodzi o ilość zgłosek, lecz tylko o ilość akcentów; używa rymów nieszczęśliwych; stał się niewiernym co do myśli i treści, której się przecie pierwszeństwo przed formą należy).

158. *Zob. nr. 90.* Jest tam zebranych kilkadziesiąt wierszy poprzednio drukowanych w czasopismach.

159. *Jenike L.*, Młodość Goethego i nieprzełożone dotąd poezye jego ulotne. War. 1897, s. 239. — Rec. Przegl. liter. 1897, nr. 5.; Ignacy Matuszewski, Bibl. war. 1897. IV, 171—2.

Z utworów tłómaczone są: ody i dwuwiersze, epigramaty, pieśni, wyjątki z Dywanu zach. — wschodniego, przysłowia, aforyzmy, i t. p. Na zakończenie dał przekład wspaniałego fragmentu dram. p. t. Prometeusz, poprzedziwszy go pouczającym wstępem. Utwór ten mało u nas znany zasługuje na szczególną uwagę nie tylko ze względu na swoją wartość wewnętrzną, ale i dlatego, że G. skryształizował w nim buntowniczy nastrój duszy własnej, oraz duszy całego pokolenia młodych rówieśników. — Przekład zawsze i wszędzie dąży ze szczególną sumiennością do oddania nie tylko treści, ale i szaty rytmicznej; tłómacz obchodząc się bez rymów, buduje prawdziwe wiersze.

160. *Aforyzmy* przeróżne, p. And. Niemojewski. Myśl Niepodległa nr. 88.

161. *Aniolowie* i czarci, wiersz niedrukowany, p. Włodz. Zagórski. Tyg. il. 1898, I. 212. (Zob. nr. 11).

162. *Bóg i bajadera.* p. Julian Korsak w książce zbiorowej: Nowy Parnas Polski. Poz. 1832.

163. *Toż.* p. Tomasz Padura. Zob. jego Prawdziwy życiorys. 1878, s. 24. Tyszyński w Rozbiorach i krytykach. III. 25—6 przypisuje ten przekład Lidlowi.

164. *Chcesz dojść do celu*, jedna rada, p. Teodor Stahlberger. Patrz nr. 34.
165. *Chóry na pogrzebie Miniony*, z prozy tł. wierszem Stefan Garczyński. Poezye. Paryż 1833. s. 38.
166. *Cztery łaski*. p. F. Maruszewski. Linskmüne. Wilno 1841, s. 153.
167. *Do . . .* (Znaszli ten kraj? gdzie cytryna dojrzewa). Naśladowanie z Goethego. — Zbieracz liter. Krak. 1837. II, 11.
168. *Toż*. p. Ign. Chr. Rubon. Wilno 1843, III. 133.
169. *Toż*. p. A. Mickiewicz (w Neapolu 1829 r.) *Dzieła*. Lwów 1900 II, 189, — *Melitele*, noworoczn. 1837. Lipsk, s. 187.
170. *Toż*. p. J. B. Zaleski. *Pisma*, Lwów 1877, III. 207.
171. *Toż*. p. Wiktor z Baworowa. *Wieniec*, pismo zbiorowe. War. 1858. III. 129.
172. *Toż*. p. M. E. Sosnowski. *Kilka poezyi*. Poznań 1871.
173. *Do imionnika Maryi Szymanowskiej*. *Melitele* 1830, s. 213. (Porów. G. i pani Szymanowska. *Dzien. lit.* Lwów 1870. nr. 1).
174. *Dni życia* dziwnie są splecione. *Zob.* nr. 164.
175. *Do oddalonej*. p. J. G. Tyg. mód. 1863, nr. 7, s. 3.
176. *Elegie* z Goethego, *Rozm.* Lwów 1828.
177. *Ósma el.* rzymska. *Pokłosie*. *Zbieranka lit.* Poznań 1854, s. 181.
178. *Elegia*. (Gdy powiadasz moja miła! Żeś w dziecinne swoje latka) p. Jan Prusinowski, *Tyg. mód.* 1864. nr. 20. s. 5.
179. *Elegie* rzymskie, p. Hugo Zathej. *Museion* 1911, nr. XI. s. 1—17, i w odb. *Rec. Przegl. pol.* 1912, maj, s. 234.
180. *Epilog* do dzwonu Schillera: Słyszę dzwon, glucho zajęknął w przestrzeni, p. Al. Chodźko. *Bibl. war.* 1874. II. 283.
181. *Fiołek*: Skromnej barwy i woni kwitł fioletek na błoni, p. A. E. Odyniec: *Poezye* wyd. zupełne; *zob.* nr. 210.
182. *Gęślarz*: Jakież to dźwięki słyszę przed bramami, p. Ant. Bronikowski: *Mnemonion*. Ostrów 1852.
183. *Gondola* a życie, (p. Węgliński L.) *Godziemba*: Snopek z niw słowiańskich i obcych. Krak. 1885, s. 192.
184. *Góral*, ballada, naśladowanie z Rybaka. *Tyg. pol.* 1832, III. 702.
185. *Jak się masz* i bądź zdrowa. *Dzien. liter.* 1863, nr. 17.
186. *Kopacz złota*, p. Feliks Chaszczyński: *Zorza*. Sambor 1879.
187. *Krańce ludzkości*. (Kiedy prastary Święty nasz ojciec). p. *Korabiątko*: *Warta*. Poznań 1876 (rocz. III). s. 1380.
188. *Król dębów*: Któż konno w północnej pospiesza zamieci, p. A. Bielowski: *Haliczanin*. Lwów 1830, II, 217.

189. *Toż*. po rusku: Bohynia perew. Liwickij. Rozm. Lwów 1838, s. 78.
190. *Toż*. Król olszyn. p. Wład. Syrokomla: Poezye. War. 1872. X. s. 75.
191. *Toż*. — dziadek. p. J. B. Zaleski. Pisma, Lwów 1877, III, 210.
192. *Toż*. — Straszycło. p. Feliks Chaszczyński. Zorza. Sambor 1879.
193. *Toż*. — olch. p. Budziński Stan. Z obcego parnasu. Warsz. 1886, s. 38.
194. *Król* w Thule, p. J. Weyssenhof. Tyg. il. 1910, II, 947.
195. *Kto nigdy swego chleba nie jadł ze łzami*, p. Wojc. Cybulski. Dziady. Rozbiór krytyczny. Poznań 1863.
196. *Toż*. p. Wincenty Pol.: Poezye.
197. *Toż*. p. Hier. Feldmanowski: Poezye i przekłady. Poz. 1883, s. 136—8.
198. *Kwiatki*, pieśń więźnia, p. Antoni Szabrański. Jutrzenka, noworocznik. War. 1834, s. 179—82.
199. *Mignon* (patrz nr. 165, 167) naśladował T. Z. (aborowski). *Dzien. war.* 1826, VI. 59.
200. *Toż*. Śpiew Mignony: Nie chciej pytaniem zwiększać mej katuszy, p. R. Pleniewicz. Bluszcz 1870.
201. *Toż*. p. A. G., Ateneum 1901. I, 443—5.
202. *Młynareczka*, p. A. E. Odyniec: Poezye wyd. zup.
203. *Motyl*. p. Zawadzki Br. Świt, Lwów 1872, s. 164.
204. *Napomnienie*. Rozm. Lwów 1822.
205. *Na śmierć* Schillera, p. A. Odyniec. Poezye, wyd. zup. (Jakże mu jasno świeciły z oblicza, I owa młodość, co nigdy nie mijają);
206. *Nawrócona*. [Wieczorem późnego czasu], p. Brodziński. Pisma 1872. I. 193.
207. *Nawrócony*. Zbieracz lit. 1836, s. 33.
208. *Nocna pieśń*. [Na wyżynach gór]. p. Rudolf Roźniatowski. Tyg. mód 1880, nr. 10.
209. *Toż*. p. t. O nocy! [Poco żalisz się w niemocy]. p. J. B. Zaleski. Pisma, Lwów 1877, III, 208.
210. *Orzeł i gołąb* p. A. B. (ronikowski). Pokłosie, zbieranka liter. Pozn. 1856, s. 235—7.
211. *Pasterka*, p. Odyniec. Pam. war. 1822.
212. *Pasterz*, p. Brodziński. Polihymnia. Lwów 1828. VI, s. 23; oraz Pisma 1872. II, 184.

213. *Pieśniarz*, (Kto tam do bramy kołace) p. Lud. Kondratowicz, Poezye. War. 1872. X. 83. (porów. nr. 182).
214. *Toż*. p. Dobrowolski St., Tydzień. Lw. 1880 (XI), 532.
215. *Toż*. p. Chaszczyński Fel. Zorza. Sambor 1879.
216. *Piosnka koptyjska*. (Niech tam sobie mędracy co chcą żywnie radzą). p. R. Zmorski. Wędr. 1867, II, s. 383. — *Toż*. w kalendarzu ilustr. Dzwonkowskiego. War. 1866/7.
217. *Piosnka dziewczyny*, p. Ludwik Kondratowicz: (Sądzono naszej głowie od mężczyzn krzywdy znosić). Poezye. Warsz. 1872. X, 76.
218. *Piosnka rybaków*. Tamże. str. 77.
219. *Pieśń sycylijska*. p. Brodziński (Niechaj tylko ładnie czarne oko skinie). Pisma 1872. I. 369.
220. *Płocha*. Zbieracz lit. Krak. 1836, s. 23.
221. *Toż*: Wiosenna przyszła pogoda, p. Brodziński: Pisma 1872, I, 192.
222. *Toż*: Tu niegdyś w wiosny, poranki, p. A. Mickiewicz: *Dziady*, część III. wiersz 406 — 417. Jest to tłómaczenie wiersza: *Die Spröde*; Mickiewicz zatrzymał porządek rymów z wyjątkiem trzeciej zwrotki. Zmienił końcówki drugiego i czwartego na żeńskie. Imię Oleś znajduje się dopiero w przekładzie. Goethe wymienia osoby, ale tylko jednego nazywa Thyrsisem. — (W nocie do piosenki: *Tylem wytrwał, tyle wycierpiałem*: *Dziady*, część IV. w. 132—5, 146—9 podał Mickiewicz: „z Goethego“. Dr. Zipper (zob. nr. 79) wykazał, że nie są to echa G., ale wiersze Merck'a: *Lied Lottens am Werthers Grabe*.
223. *Podrózny*. [Niewiasto młoda, bądź błogosławiona], p. Ad. Mickiewicz, *Dzieła*, Lwów 1900, II, 134. — *Zob. nr.* 154.
224. *Pociecha we łzach*, p. *** *Dzien. war.* 1826, V, 184.
225. *Toż*. [Czegoś ty smutny, gdy wszystko wesoło zakwita] p. A. E. Odyniec: *Poezye*, wyd. zup.
226. *Toż*. [Skądże ten smutek twe lica mroczy] p. Hier. Feldmanowski, *Drobnostki poetyczne*: Poznań 1861. s. 48. — *Toż*: *Poezye*. Poznań 1883, s. 134.
227. *Polna różyczka*. [Ujrzał chłopiec z polnych wzgórz] p. Józef Grajnert: *Kalendarz Dzwonkowskiego*. War. 1866/7.
228. *Toż*. p. St. Budziński: *Z obcego parnasu*. War. 1886. s. 40.
229. *z Rybaczki kantaty* — *Topielec*, ballada: [Ja kocham dziew-

- czynę, o matko, daj radę], p. Ludwik Kondratowicz. Po-
czone. War. 1872, X, 78.
230. *Toż.* Inny śpiew weselny. [Jam mojej matce codzien bez mała
Od samej wiosny przypominała]. Tamże. s. 80.
231. *Toż.* Śpiew weselny staroniemiecki, [Był sobie rycerz za
dawnych lat]. Tamże. s. 79.
232. *Rybak.* [Woda szeleści, woda się pieni] p. Józef Paszkowski.
Poezye. War. 1842.
233. *Toż.* p. Aug. Bielowski. Rozm. 1825. nr. 188; Fiolek nr. 14.
234. *Toż.* p. L. A. N. (abielak). Rozm. 1827. s. 72. — *Toż.* Zbie-
racz liter. Krak. 1837. III. 29.
235. *Toż.* p. Wincenty Krówczyński. Przyj. dom. Lwów 1880. s.
131.
236. *Sakuntala*: Chceszli czar wszystkim zakląć w jednym słowie,
p. Aleks. Chodźko. Bibl. war. 1875. III. s. 92.
237. *Senne obrazy*, p. Miron (Michaud). Nie mogłem odszukać,
gdzie był drukowany, dlatego przytaczam poniżej przekład,
zantowany w mych papierach.

Ja widzę cię, dziewczę me o zmroku,
Gdy perły rosy olśnię lica róż;
I widzę cię, gdy ze lżą w modrem oku
Ślesz pacierz, by strzegł snów twych Aniol Stróż.
Ja widzę cię, o tak widzę cię!

Ja slysze cię, gdy wśród letniej nocy
Smer liści zbudzi ptaki w cieniu drzew,
Gdy mi mar wstęga bladą skroń otoczy,
I w dali zabrzmie wspomnień smętny śpiew,
Ja slysze cię, tak zawsze slysze cię!

Ja czuję cię, powiew białej szaty
I twych warkoczy płowych czuję woń,
Gdy do ust cisnę dawno zwiędłe kwiaty,
Co twoją jasną otaczały skroń!
I wołam cię, o, próżno wołam cię!

238. *Skutek w odległości.* [Królowa siedzi wśród pań dworskich
koła] p. A. E. Odyniec. Poezye wyd. zup.

239. *Sonety*. (Żal kochanki, Koleje wieku, Przygotowanie w drogę) p. J. P., Panorama liter. kraj. 1836, zes. 2, s. 81.
240. *Toż*. (I. Mamże na zawsze zostać jej sługą podwładnym? II. Musiałem się oderwać od lubego wzroku. III. Czemuś tak zimny dzisiaj mój luby — w obłędzie. IV. W dzień ostatniego sądu) p. Józef Paszkowski. Poezye. War. 1842.
241. *Toż*. (I. Wytryska potok z skalistej szczeliny, IX. Czemu dziś znowu wysyłam pisanie] p. Marya Kurtzmann. Zob. nr. 142.
242. *Śpiew starca* [Kto się w samotności kryje] p. Stefan Garczyński. Poezye. Paryż 1833. s. 43.
243. *Śpiewak*, p. Józef Weysenhoff. Tyg. il. 1910 (nr. 13) s. 249.
244. *Tęsknota*: Ty! co mieszkasz na pułapie(!) p. Feliks Chaszczczyński. Zorza. Sambor 1879.
245. *Toż*. p. (Węgliński L.) Goziemba: Snopek z niw słowiańskich. Krak. 1885. s. 180.
246. *Uczeń czarnoksiężki*. p. J. D. Minasowicz. Bibliot. polska. Warsz. 1826. I. 123.
247. *Toż*. p. K. z K. Jutrzenka, noworocz. warsz. 1834. s. 173—7; *Toż*. Kaz. Brodziński: Pisma. Poznań 1872. II, 181.

[Nawiasowo chcę tu zwrócić uwagę na podanie ludowe, które Goethe jak najwierniej odtworzył w tej balladzie. Ciekawe pod tym względem wiadomości podaje dyalog Lukiana z Samozaty, żyjącego w II. w. po Chr. zatytułowany: Łgarz albo niedowiarek (w polskim przekładzie M. Boguckiego, nakł. Akad. umiej. 1906). Między innymi jest tam następująca opowieść: Przedziwną mocą odznaczał się Pankrates, Egipcyanin. Gdy przyszedł do jakiej gospody, brał zaraz zasuwę od drzwi, albo nawet tłuczek od moździerza, odziewał w szaty, odmawiał zaklęcia, a przedmiotów zaczynał chodzić i usługiwać jak człowiek. Stosownem zaklęciem wielki czarodziej umiał znowu odbierać moc owemu przedmiotowi. Uczeń czarnoksiężnika podsłuchiwał raz zaklęcia mistrza, które składało się z trzech zgłosek. Gdy mistrz opuścił mieszkanie, uczeń według recepty mistrza zaklął tłuczek i kazał mu przynieść wody. Tak się też stało. Lecz uczeń nie znalazł drugiego zaklęcia, a tłuczek nosił wodę i nosił, aż wreszcie cały dom stał w wodzie. Przestraszony przeciął tłuczek na dwoje, a wtedy obie połówki

- dalej robiły to samo. Wtem zjawił się Pankrates i zamienił tłuczki w drzewo, jak były przed zaczarowaniem, a sam opuścił ucznia i znikł gdzieś bez śladu].
248. *Usta w usta, dłoń do dłoni!* Dziewcze wiernie chowaj śluby, p. E. B., Przyj. ludu 1838, I, 55. [Tamże, półrocze II. jest: I czegoż człowiek ma żądać. Siedzieć cicho . . .].
249. *Über allen Gipfeln ist Ruh*, p. A. Niemojewski. Myśl Niepodległa nr. 19.
250. *Willkommen und Abschied.* (parafraza) p. Józef Weysenhof. Sfinks, t. VII. zes. 9, s. 398.
251. *Wyznanie.* (Trudno utaić żywioł ognisty) p. Hier. Feldmanowski. Drobnostki poetyckie. Pozn. 1861, s. 47. Toż. Poezye i przekłady. Poz. 1883, s. 136.
252. *Zasada życia.* [Musisz wznieść się, albo spadać]. p. O. Leś. Es., Mucha 1873, nr. 80.
253. *Złote serce* po Zosi, p. J. D. Minasowicz. Bibl. polska 1815.
254. *Złudzenie.* [Naprzeciw w oknach sąsiadki Lekka się chwiewie zasłona], p. Celestyn Wiktorowicz. Lwowianin 1840—1.
255. *Zmienność.* Zbieracz lit. 1838, 111, 128.
256. *Toż.* [Z kąpieli tu do mnie jak wdzięcznie tam zdala]. p. J. B. Zaleski. Pisma 1877, 111, 206; Toż. Melitele, noworocznik, Lipsk 1837, s. 101.
257. *Znalezienie.* p. Szabrański. Zob. nr. 198.
258. *Zuzanna topielica.* [Zerwała groblę szalona fala] p. Lud. Kondratowicz. Poezye, War. 1872, 11, 81.
259. *Żale pasterza*, p. Stan. Budziński. Z obcego parnasu. War. 1886, s. 37.
260. *Żywioły pieśni*, p. Karol Brzozowski. Dzień. lit. 1860, nr. 60.

C. MYŚLI I ZDANIA.

261. *Wybór* myśli prozą. Zebrał i przełożył Stefan Frycz. Z rozprawą R. W. Emersona. Lwów 1910, str. 182.
262. *Myśli i uwagi* (w rozmowie z Eckermanem) poprzedzone literackim portretem Goethego. Napisał i przeł. Stefan Frycz. Kraków 1912, 8 mała, str. 176.

Kurtzmann (nr. 33), wymienia następujące przekłady: *Kwiatek*, (Chodząc po gaju w samotnem dumaniu), p. Jachowicz; *Gór wierzchy usypiają na gasnącem niebie*, p. Bolesławita

(Kraszewski) przypisując autorstwo Lermontowi; *Nowa miłość* (Serce, serce, skąd to bicie), p. B. Minasowicz, muzyka Ignacego Komorowskiego. Z przekładami tymi jednakże nigdzie się nie spotkałem, więc źródła ich podać nie mogę. W żadnej też bibliotece nie mogłem dostać następujących książek: 1. *Ignacy Oposzko*, *Moje poezye*. War. 1848; 2. *Führer M. A.* *Wzory poezyi niemieckiej w języku polskim*. Krak. 1888, s. 16. Drukowano jako manuskrypt. [Przekłady z Goethego, Schillera, Uhlanda]; *Kord A.*, *Przekłady: Goethe, Lenau, Verlaine, i t. d.* Krak. 1901. s. 122; i dlatego nie mogę podać, których wierszy przekłady w nich umieszczono.

SKRÓCENIA.

Aten. — Ateneum.	Poz. — Poznań.
Bibl. — Biblioteka.	Przegl. — Przegląd.
Dod. — Dodatek.	Przyj. — Przyjaciół.
Dzien. — Dziennik.	Rec. — Recenzent.
il. — ilustrowany.	Rozm. — Rozmaitości.
Krak. — Kraków.	s. — strona.
lit. — literacki.	Spraw. — Sprawozdanie.
Lwow. — Lwowianin.	t. — tom.
Muz. — Muzeum.	teatr. — teatralny.
nr. — numer.	Tow. — Towarzystwo.
odb. — odbitka.	Tyg. — tygodnik.
p. — przełożył.	War. — Warszawa.
Pam. — Pamiętnik.	Wędr. — Wędrowiec.
Pet. — Petersburg.	wil. — wileński.
pol. — polski.	wyd. — wydanie.
pow. — powszechny.	zesz. — zeszyt.
	zob. — zobacz.

II.

○ RYSOWANIU Z NATURY W SZKOLE ŚREDNIEJ.

przez

TADEUSZA WAŚKOWSKIEGO.

Nauka rysunków w szkołach średnich, unormowana planem nauki dla szkół realnych (z dnia 20 lipca r. 1909. L. 37271), zyskała cel właściwy. Położono bowiem główny nacisk na rysowanie wprost z natury, podczas gdy wzory artystyczne, podług których uczono pierwotnie rysować, służą obecnie raczej jako środek wychowania estetycznego.

Pośrednio przez naukę rysunków możemy poznać piękno natury, co ma niemałe, jak powszechnie wiadomo, znaczenie w wychowaniu młodzieży. Młodzież z przyjemnością spędza czas na przechadzkach, bo krajobrazy ją bawią; zajmuje się światem roślinnym lub zwierzęcym, przygląda się przyrodzie, dziełom natury, dziełom sztuki lub przemysłu, śledzi ruchy i zachowanie się ludzi, stara się rozpoznać typy a nawet charaktery i usposobienia jednostek. Czy jednak patrząc odbiera zawsze właściwe wrażenie? Czy patrzeć znaczy już widzieć? Pytanie, na które odpowiedzieć powinien przede wszystkim nauczyciel rysunków, nauczyciel, który jest i musi być komentatorem tego, co uczeń widzi własnymi oczyma; celem zaś nauki — kształcenie świadomego spostrzegania.

Z jednej więc strony szkoła t. j. w szczegółowem pojęciu sala rysunkowa, kilkudziesięciu uczniów i nauczyciel, z drugiej strony

natura w całym tego słowa znaczeniu, zajmują względem siebie położenie dwu przeciwnych biegunów. A jednak tę tak trudno przystępną dla szkoły naturę należy przed uczniami rozwinąć, pokazać w całej jej piękności i wieloznacznej często kombinacji.

Mówiąc o naturze trudno pominąć powszechnie używanego podziału: natury żywej i natury martwej, a odróżnić należy model. Naturą żywą nazwiemy nie tylko to, co posiada zdolność do życia, ale wszystko to, co przemawia do nas życiem — a więc: czyto będą drzewa, czy motywy architektoniczne, wnętrza kościołów, lub zakątki malownicze, wnętrza pokoi z najsymetryczniej ustawionymi sprzętami, stół z bezładnie rozrzuconymi książkami, wszystko to będzie naturą żywą dlatego, żeśmy tego nie upozowali w celu odrysowania, ale rysujemy w formie takiej, w jakiej zastaliśmy, pod wrażeniem takim, jakie na nas wywarła naturalność położenia, ugrupowania. Za naturę martwą uznamy tedy wszystko to, co upozowaliśmy w celu rysowania, choćby to były żyjące kwiaty lub owoce przed chwilą zerwane. Piękna kolorowa draperya rzucona umyślnie a na niej ustawione naczynia lub owoce, wszystko to natura martwa, bo ułożyliśmy to rozmyślnie, nie uwzględnivszy naturalności właściwej danym przedmiotom, bo ułożyliśmy to tylko w celu porównawczego studyowania linii, kształtu lub plamy, o jaką nam chodziło. Przykładem natury martwej są zasuszone motyle, żywe kwiaty lub liście, jarzyny lub owoce przyniesione do sali szkolnej i ułożone w celu rysowania lub malowania. Przedmiot będący sam dla siebie bryłą martwą, mający naśladować naturę, zrobiony zazwyczaj z innego materiału i rzekomo w celu dogodniejszego obserwowania jej przez uczniów w sali rysunkowej, uważamy za model niewłaściwy. A więc domki z papieru lub drzewa, imitujące zabytki architektury, modele owoców lub kwiatów, czasem mniej lub więcej udolnie naturę naśladowujące, (w dodatku w szafie ponumerowane) — to stanowczo natury nie zastąpi. Odróżnić tutaj należy modele lub odlewy gipsowe przedstawiające czyto motywy ornamentalne stylowe i epokowe, czyto wreszcie odlewy gipsowe głów, zabytki sztuki klasycznej, których używać należy w celu demonstracyjnym lub pomocniczym z wielką korzyścią dla samej nauki rysunków. Przy wyborze natury żywej czy martwej w celu rysowania lub malowania należy uważać przedewszystkiem na charakterystyczne cechy, czyto ze względu na kształt, linię, czyto plamę (ewentualnie światłocień). Rzeczą nauczyciela jest

tedy tak wskazać dany motyw w naturze, tak ułożyć martwą naturę, względnie pomódz uczniowi tak ustawić wybrany przez niego przedmiot, aby ta natura nie była dwuznaczną dla niego, aby przy wskazówkach nauczyciela sam uczeń dopatrywał się tego, co nazywamy „pięknem“, słowem, aby uczeń ucząc się rysować, nauczył się świadomie spostrzegać. Ta umiejętność patrzenia pociąga za sobą niesłychanie ważne wydobywanie najcharakterystyczniejszych cech rysowanego przedmiotu. Gdy uczeń spostrzeże, że liść kasztanu ma inny charakter swego ułożenia, niż liść dębu lub gałązka wierzby, że inaczej wyglądają drzewa w lecie, a inaczej w zimie, z łatwością zaznaczy najcharakterystyczniejsze cechy owego, a nie innego liścia lub drzewa, pominie szczegóły niecharakterystyczne i cel osiągnięty. To jest umiejętność graficznego wypowiedzenia się.

Rysowanie z natury napotyka na trudności przez odbywanie tej nauki w salach szkolnych. Wyobrazić sobie można, jak wspaniałe mogłyby być rezultaty nauki perspektywy, zwłaszcza pogłądowej, przez odbywanie jej na wolnem powietrzu. Różnica jest bowiem ogromna w obserwowaniu domku lub innego modelu architektonicznego przez ucznia w sali rysunkowej w pomniejszeniu, a zupełnie co innego rysowanie go z natury wprost. W sali szkolnej bowiem rysuje uczeń fałszywie i niezgodnie z naturą nachylenia i kierunku krawędzi, choćby najlepiej w proporcji zrobionego i odpowiednio ustawionego modelu — a powtóre obserwuje zazwyczaj nieudolną imitację materiału, która chociażby była najbardziej udatną, zawsze będzie tylko naśladowaniem natury już przez kogoś przetrawionej, nigdy naturą samą. Zbiegające się szyny kolejowe, szereg drzew lub słupów telegraficznych, oto sposobność do rysowania z natury, dla nauczyciela sposobność do nauczania spostrzegania, jednakowoż bez wszelkich uprzedzeń. Do tej kategorii ćwiczeń rysunkowych są wielce pomocne modele odpowiednich brył geometrycznych, fragmentów (nie całości) architektonicznych, które nie naśladowują przedmiotów rzeczywistych, ani nie ludzą materiału. Aby nauką rysunków zainteresować młodzież (zwłaszcza na pierwszym i drugim stopniu nauki), zalecam plan naukowy rysunek z pamięci z zakresu przerobionego materiału; i odwrotnie — przed rysowaniem danego modelu pozwala na rysunek pamięciowy, jednakowoż oparty na spostrzeżeniach naivnych dziecka, na wrażeniach, jakie na dziecku wywarła ta lub

owa scena, to lub owo zdarzenie lub przygoda; odróżnić zaś trzeba rysunki pamięciowe fantazyjne, nie oparte na spostrzeżeniach bezpośrednich. „Pierwszy rysunek będzie musiał być rysunkiem pamięciowym“ (F. Kuhlmann). Rysunkiem pamięciowym przerywanym studyowaniem natury: uczeń dwunastoletni rysuje scenę uliczną w chwili nagłego ulewnego deszczu — nauczyciel wyzyska sposobność i nie zaniecha szeregu uwag przy rysowaniu parasola. Przy rysunkach z pamięci więc nasuwa się cały szereg przykładów odpowiednich dla uczniów na wszystkich stopniach nauki, które należy wyzyskać dla rysowania czyto zwierząt w odpowiednich ruchach, czyto kwiatów, czyto drzew ze charakterystycznymi właściwościami tym a nie innym gatunkom, ujmując w ramy poważnego studyowania ten lub ów motyw, który zresztą nauczyciel uzna za odpowiedni i planem nauki wskazany.

Stosownie do planu naukowego uczniowie w odpowiednim czasie zaczynają rysunek figuralny, robią szkice i studia konstrukcyjne czaszki i szkieletu, poznają mięśnie. Podstawą dla nauki rysunku figuralnego powinno być zrozumienie, że głowa, względnie figura ludzka jest bryłą, której kształt trójwymiarowy może mieć w przestrzeni najróżnorodniejsze położenie. Stosując tedy naukę perspektywy, uczeń musi zdawać sobie sprawę z położenia tej bryły czyli ruchu. To jest rzecz zasadnicza, od której zrozumienia nie można ucznia uwolnić. W tej fazie nauki stosuje się powszechnie modele odlewów gipsowych, wzory sztuki klasycznej, które mają ułatwić uczniowi zrozumienie konstrukcyi i odpowiednio przygotować do rysowania z modelu żywego, bo jego najmniejszy ruch może początkującego zniechęcić, a choćby tylko zniecierpliwic.

Traktuje się więc odlew gipsowy jak martwy model, nie starając się z niego zrobić innej materyi. Przed rysowaniem głowy z żywego modelu zastanowić się wypada nad typem, jaki powstanie w wyobraźni ucznia pod pierwszym wrażeniem i nie należy zapominać o nim do ukończenia rysunku. Pierwsze rysunki z tego zakresu powinny wyobrażać typy zupełnie zdecydowane, spostrzeżenie powinno nasuwać się łatwo. Tutaj znajomość anatomii będzie konieczna, natomiast zupełnie zbytecznym okaże się t. zw. „kanon“. Nie wszyscy bowiem ludzie mają jednako rozwinięte mięśnie; u jednych spotyka się nieproporcjonalnie wielkich rozmiarów czaszkę, a twarz małą, u innych małą czaszkę, a wielki nos i ciężką brodę, a każda głowa ma coś charakterystycznego,

co stanowi typ i podobieństwo. Nasuwa się zdanie pedagogiczne: „Nigdy ponad siły uczniów“. Bo łatwo uczniowie mogą dojść — i często niestety dochodzą — do prac dyletanckich, a zwłaszcza gdy nauka nie jest oparta na sumiennem studyowaniu, gdy łatwo otrzymać tanie efekty — kosztem nauki czystego rysunku. Interpretowanie figury ludzkiej należy niewątpliwie do poważniejszego materiału z zakresu planu naukowego; model żyjący może najwięcej przemawia do wyobraźni rysującego, a linie ciała ludzkiego należą do najpiękniejszych, jakie daje nam natura. Nieskończona ilość możliwych ruchów, ogromna różnorodność typów, niewyczerpane bogactwo szczegółów, już to samych dla siebie, już to służących do scharakteryzowania całości, dają sposobność do poznania natury w całym tego słowa znaczeniu.

Przy nauce rysunków mają uczniowie może najmniej sposobności zapoznania się z krajobrazem. Wobec bowiem szczupłej ilości godzin, zwłaszcza na trzecim stopniu nauki, traktuje się ten dział przygodnie, ograniczając się do zachęcania uczniów, tu i ówdzie udzielając wskazówek, a pozostawiając resztę indywidualności mniej lub więcej wyćwiczonych jednostek.

Naukę rysunków w szkołach średnich można ogólnie podzielić na dwie części: część pierwszą, t. j. naukę obejmującą dwa pierwsze stopnie planu naukowego, i część drugą t. j. stopień trzeci. Na pierwszych dwóch stopniach nauki uczniowie zapoznają się i pokonują pierwsze trudności techniczne, dochodząc tu i ówdzie do prób poważnej odtwórczości, a nawet i twórczości z zakresu sztuki zdobniczej. Ten odłam sztuki wymaga należytego przygotowania ze strony uczniów, na które składa się przedewszystkiem studjum natury co do linii, kształtu, a nadto umiejętność harmonijnego zestawiania planu.

Na dwóch pierwszych stopniach nauki nauczyciel ogranicza się i ograniczać powinien do kształcenia świadomego spostrzegania i okazania przynajmniej natury tej, którą najwięcej zajmuje się owa młodzież. Żąda natomiast od młodzieży rozumnie przedtrawionej odtwórczości, nie bezmyślnego odrysowywania. Nie zadowoli się też nawet doskonale wykończonym rysunkiem, o ile w nim niema tego, coby mogło ucznia zająć, a co jest charakterystycznym dla rysowanego przedmiotu. Trzeci stopień nauki, to już odtwórczość w całym tego słowa znaczeniu, a więc patrzenie na naturę z zupełną świadomością i zdawaniem sobie sprawy z tego, co na-

i pieśni kościelnych, oraz pieśni świeckich polskich i obcych kompozytorów.

Rysunki, w 1 oddziale po 2 godziny tygodniowo. Rysowanie i malowanie ornamentów z wzorów gipsowych, płaskorzeźb głów i pełnych głów z modeli gipsowych; rysowanie i malowanie różnych przedmiotów martwej natury: owoców, motyli, muszli, naczyń greckich i barwnych szklanych.

Stenografia, w 2 oddziałach po 2 godziny tygodniowo. Oddział I. Zasady stenografii. Alfabet. Uzupełnienie alfabetu. Symbolika samogłosek. Ćwiczenia. Oddział II. Jak wyżej, nadto zrostki, zlewy, znaczniki, ćwiczenia i pisanie podług dyktatów.

Język ruski, jako przedmiot względnie obowiązkowy, w trzech oddziałach po 2 godziny tygodniowo.

Oddział I. Nauka czytania i pisania na podstawie czytanki Bohdana Łepkiego. Czytanie z ćwiczeniami w opowiadaniu. Deklamacya. Ćwiczenia w pisaniu, odpisywanie z czytanki, później 2 dyktaty miesięcznie.

Oddział II. Czytanie z ćwiczeniami w opowiadaniu i uwagami stylistycznymi na podstawie czytanki dla szkół wydziałowych. Deklamacya. Odmiana imion i czasowników. Zadań piśmiennych 7 na półrocze, opowiadania i streszczenia ustępów czytanych w szkole.

Oddział III. Lektura celniejszych pomników literatury staroruskiej w tłumaczeniu na język ruski nowożytny według wypisów A. Barwińskiego dla seminariów nauczycielskich. Na tle lektury pogląd na piśmiennictwo rusko-ukraińskie poczynszy od Kotłarewskiego. Wypracowań stylistycznych 5 na półrocze, przeważnie szkolne.

IV.

TEMATY WYPRACOWAŃ PIŚMIENNYCH

A. Polskich.

W KL. V.

1. Dlaczego Skawiński musiał opuścić Aspinvall? (dom.)
2. Jak usiłował Rymwid odwieść Litawora od sojuszu z Krzyżakami? (szk.)
3. Śmierć Stolnika — na podst. opowiadania Gerwazego (z ks. II. P. Tad.). (szk.)
4. Życie szlachty litewskiej na podstawie „Pana Tadeusza“.
5. „Spowiedź Robaka“ (podług ks. IX. P. Tad.).
6. Do wyboru: a) Jak sobie Dante wyobrażał piekło?
„ „ b) Gospodarstwo Soplicy (szk.)
7. Do wyboru: a) Zamek krakowski.
„ „ b) Skałka w Krakowie (opis i znaczenie). (dom.)
8. Bóg nagradza dobry uczynek (opowieść na podstawie Wiesława). (szk.)
9. Pierwiastek liryczny i epiczny na podstawie „Burzy“ Miecz. Romanowskiego i „Burzy“ w „P. Tadeuszu“ (dom.)
10. Spór o mur graniczny na podstawie „Zemsty“ Al. Fredry.

W KL. VI.

1. a) Opisać pomnik Kopernika na dziedzińcu Bibl. Jagiel. (dom.)
b) Gerwazy i Protazy (obraz porównawczy).
2. Jak patrzy Rej na przyrodę? (na podstawie lektury). (szk.)
3. a) Jak pojmwano „złotą wolność“ w Polsce wieku XVI?
b) Wystąpienie Frycza w sprawie mężobójstwa (szk.)
4. a) Jakie błędy wytyka szlachcie J. Kochanowski w swoim „Satyrze“? (szkol.)
b) Stanowisko Stanisława Orzechowskiego w liter. polit. w. XVI. (szk.)
c) Obraz życia wiejskiego (na podstawie poznanych utworów Reja i Kochanowskiego) (szk.)
5. a) Znaczenie Kasandry w „Odprawie posłów greckich“ J. Kochanowskiego. (dom.)
b) Alluzye polityczne w „Odprawie posłów gr.“ Kochanowskiego (dom.)

- c) Związek Chóru III. z przepowiednią Kasandry w Odprawie posłów gr. J. Kochanowskiego. (dom.).
6. Związek chórów z treścią poematu w Odprawie posłów greckich - (dom.).
7. Stosunki polityczne w literaturze polskiej XVI w. (dom.).
8. Znaczenie kazania sejmowego VIII. ks. P. Skargi pod względem patryotycznym (szk.).
9. Charakter szlachty pol. w. XVII na podstawie trylogii Sienkiewicza. (dom.).
10. Satyra w literaturze w. XVII (szk.).
11. Sielanka polska w w. XVII (szk.).
12. a) Świat staropolski w „Listopadzie“ Henryka Rzewuskiego. (dom.).
b) Bracia Strawińscy w „Listopadzie“ Rzewuskiego. (dom.).
13. a) Jakie błędy społeczne wytyka Krasicki w swoich satyrach? (szk.).
b) Tok myśli w elegii Karpińskiego „Żale Sarmaty“. (szk.).

W KL. VII.

1. a) Francuzczyzna w Listopadzie Rzewuskiego.
b) Charakterystyka Zagłoby. (dom.).
2. Postać Starosty (wzgl. Posła) w „Powrocie Posła“. (szk.).
3. a) Wpływ odkryć geograficznych na stosunki gospodarcze Europy wieku XVI.
b) Czemu zawdzięcza Kazimierz Wielki swój przydomek w potomności? (dom.).
4. a) Wpływ klasycyzmu i romantyzmu w Grażynie. (szk.).
b) Mickiewicz jako Filareta (szk.).
c) Pierwiastek osobisty w „Balladach i Romansach“ Mickiewicza. (szk.).
5. a) Związek „Upiora“ z II części Dziadów z Gustawem. (dom.).
b) Przyroda Wschodu w Sonetach Mickiewicza, (dom.).
c) Idea zemsty w Konradzie Wallenrodzie. (dom.).
6. a) Wykazać wynik walki Konrada Wallenroda : na podstawie założenia „Jeżeli nie możesz być lwem — to bądź lisem“, (dom.).
b) Myśli pokrewne „Ody do młodości“, a wiersza E. Wasilewskiego „Wesoło żeglujmy! Wesoło!“ (dom.).
7. a) Gustaw Konrad jako dwa słupy graniczne w poezji Mickiewicza. (szk.).
b) Ukraina w „Maryi“ Malczewskiego. (szk.).
8. a) Ukraina w „Zamku kaniowskim“ Goszczyńskiego (szk.).
b) Kozak w literaturze pol. (dom.).
9. a) Znaczenie Anhellego w poemacie J. Słowackiego „Anhelli“. (dom.).
b) Pierwiastek fantastyczny w „Balladynie“. (dom.).

10. a) Roza Weneda i jej pokrewne postacie w literaturze pol. (szk.).
- b) Roza Weneda a Lilla, jako dwa odmienne charaktery (szk.).

W KL. VIII.

1. a) Jakie uwagi nasuwa widok Sukiennic?
- b) Motyw przemiany w wczesnej twórczości Słowackiego. (dom.).
2. a) Związek „Godziny myśli“, „Lambra“ i „Kordyana“.
- b) Piękno życia staropolskiego w „Złotej Czaszce“. (szk.).
3. a) Charakterystyka Pankracego.
- b) Zagadnienie społeczne w „Nieb. Komedyi“ (dom.).
4. a) Obraz konającej Romy. (na podst. Irydiona). (szk.).
- b) Rola Masynissy w Irydionie. (szk.).
- c) Kornelia Metella i jej znaczenie w katakombach. (szk.).
5. a) Irydion a Konrad Wallenrod. (dom.).
- b) Szatan w poezji polskiej. (dom.).
6. a) Ocena „Przedświtu“ pod względem estetycznym (dom.).
- b) Wpływ „Zatopionego dzwonu“ Hauptmana na powstanie „Zaczarowanego koła“ L. Rydla. (dom.).
7. Kazanie Kajsiewicza o „Pokucie“ a Kazanie VIII. ks. P. Skargi, jako obrachunki narodowego sumienia. (szk.).
8. a) Pierwiastek ludowy w liter. pol. (szk.).
- b) Pieniactwo w liter. pol. (szk.).
9. a) Polska przedchrześcijańska w liter. pol. (dom.).
- b) Szekspir w pismach Słowackiego. (dom.).

B. Niemieckich.

W KL. V.

1. Wie haben Hans und Grete ihre Jugend bewahrt? (szk.).
2. Andreas Hofers letzter Gang. (dom.).
3. Wie wird die Prozessucht von Gellert gerügt? (szk.).
4. Ein Leichenbegängnis in Rom und bei uns. (dom.).
5. Wie verherrlicht der Dichter Schack die Vaterlandsliebe des Aemilius Paullus.
6. Leberecht Hühnchens Lebenskunst.
7. Das Theater in Griechenland und bei uns (dom.).
8. Wie wurde der Tod des Ibykus gerächt? (szk.).
9. Welche Verkehrsmittel sind im Laufe des XVIII. u. XIX. Jahrhunderts entstanden? (auf Grund des Lesestückes). (dom.).
10. Wie war das Leben in der Karlschule eingerichtet? (auf Grund des Lesebuches).
11. Der Inhalt der Schillerschen Ballade „Der Taucher“ von einem Zuschauer erzählt. (szk.).

12. Goethes Kindheit nach seiner „Dichtung und Wahrheit“.
(szk.).

W KL. VI.

1. Die Klagen wider Reineke Fuchs. (szk.).
2. Ritterliche Beschäftigungen im Mittelalter (dom.).
3. Welche Umstände haben das sogenannte goldene Zeitalter der polnischen Literatur im XVI. Jahrh. veranlasst? (dom.).
4. Auf welche Weise versuchte Catilina sich des Konsulates zu bemächtigen? (szk.).
5. Gedanken beim Scheiden des Jahres. (szk.).
6. Das Wasser als Freund und Feind des Menschen. (dom.).
7. Regins Geschlecht. (szk.).
8. Das Wirtshaus zum goldenen Löwen und seine Bewohner (dom.).
9. Der weltgeschichtliche Hintergrund in Goethes „Hermann und Dorothea“. (szk.).
10. Die Entstehung der Ilias. (dom.).
11. Die alte Waschfrau — ein Bild in Worten. (szk.).
12. Krasicki's Ideen über die Erziehung der polnischen Jugend. (dom.).
13. Minna von Barnhelm — ein typisches Bild der Verhältnisse in Deutschland nach dem 7-jährigen Kriege. (szk.).

W KL. VII.

1. Schillers „Pegasus im Joche“ als Bild des Dichterlebens. (szk.).
2. Die Schilderung der Tyrannei der Vögte nach dem 1. Akte von Schillers „Wilhelm Tell“. (dom.).
3. Siegfrieds Tod. (szk.).
4. Wer ist der Hauptheld in dem Drama Schillers „Wilhelm Tell“. (dom.).
5. Walter von der Vogelweide (die Charakteristik des Dichters. (dom.).
6. Gedankengang der Elegie v. Walter von der Vogelweide. (szk.).
7. Die Charakteristik des Töpfers von Kandern (nach der Novelle von H. Villinger). (dom.).
8. Wie wird die politische Lage Frankreichs von Schiller in seinem Drama „Jungfrau v. Orleans“ geschildert? (szk.).
9. Die göttliche Sendung Johannas (auf Grund des Dramas). (dom.).
10. Die Natur und Werthers Seele (auf Grund der Hauslektüre).

W KL. VIII.

1. „Ewig jung ist nur die Sonne, sie allein bleibt ewig schön“.
(dom.).
2. Die Gefahren der Kultur. (szk.).

3. Die Rolle Kostryns in Slowackis „Balladyna“. (szk.).
 4. Die Gestalt des Sokrates in Platons „Apologie“. (dom.).
 5. Johanna d'Arc im Urteile ihrer Zeitgenossen. (dom.).
 6. a) Hellenismus und Barbarentum.
b) Nero im Verhältnis zu seinem Lehrer Seneca. (szk.).
 7. a) Das Jahr 1813 und die Polen.
b) Die Bedeutung der Elektrizität für das wirtschaftliche Leben. (dom.).
 8. a) Nur dem Fleiss, den keine Mühe bleichet,
Öffnet sich der Wahrheit tiefer Born,
Nur des Hammers schwerem Schlag entfaltet
Sich des Marmors sprödes Korn.
b) Welchen Wert hat die klassische Erziehung für unser Leben?
c) Unsere Verkehrsmittel (szk.).
-

V.

ZBIORY NAUKOWE.

I. BIBLIOTEKA NAUCZYCIELSKA.

W roku szkolnym zakupiono:

Barth Paul, Dr., Die Elemente der Erziehungs und Unterrichtslehre, Leipzig 1912; Bem Antoni Gustaw, Studya i szkice literackie, Warszawa 1904; Bełcikowski Adam: Ze studyów nad literaturą polską, Warszawa 1888; Biese Alfred, Deutsche Literaturgeschichte, 3 tomy, München 1912; Brodziński Kazimierz, Pisma, Poznań 1873; Bulthaupt, Dramaturgie des Schauspieles, Oldenburg 1912; Chmielowski Piotr, Zarys najnowszej literatury polskiej, Kraków 1898; Metodyka historii literatury polskiej, Warszawa 1910; Dzieje krytyki literackiej w Polsce, Warszawa 1902; Chłędowski Kazimierz, Ludzie baroku, Lwów 1912; Dr. Rudolf Eisler, Wörterbuch der philosophischen Begriffe, Berlin 1910; Estreicher, Bibliografia polska, 24 tomów, Kraków; Hadamard Jacques, Leçons de géométrie élémentaire, Paris; Jędrzejowski Jan, Słownik frazeologiczny, Lwów 1906; Jerusalem Wilhelm, Die Aufgaben des Lehrers an höheren Schulen, Wien 1912 (2 egz.); Kaczkowski Zygmunt, Wybór pism, Warszawa 1900, (10 tomów); Kluge F., Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache, Strassburg 1910; Kondratowicz Ludwik, Poezye, Warszawa 1909; Kucharzewski Jan, Maurycy Mochnacki, Kraków 1910; Kutrzeba Stanisław, Historia ustroju Polski w zarysie, Lwów 1912; Litzmann B., Das deutsche Drama, Leipzig 1912; Messmer Oskard, Dr., Grundzüge einer allgemeinen Pädagogik und moralischer Erziehung, 1909; Meumann, Vorlesungen zur Einführung in die experimentelle Pädagogik I. Band, Leipzig 1911; Minor J., Goethes Faust, Stuttgart 1901; Morawski Kazimierz, Historia Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 1910; Proza i prozaicy w okresie Ciceronijskim, Kraków 1912; Morawski Maryan, ks. Podstawy etyki i prawa, Kraków 1908; Müller Ivan, Dr. Handbuch der klassischen Altertumswissenschaft, München, (23 tomy); Müllner Johann: Methodik des geographischen Unterrichts, Wien 1912; Nehring Władysław: Studya literackie, Poznań 1884; Paulsen, Pädagogik, Stutt-

gart 1912; Pawlikowski Gwalbert Jan, *Mistyka Słowackiego*, Lwów 1909; Potocki z Potoka Wacław: *Ogród fraszek*, wydał Aleksander Brückner, Lwów 1909; Dr. Jan Ralski: *Zasady rachunku różniczkowego i całkowitego*, Jarosław 1911; Sawicki Franciszek Dr.: *Die Wahrheit des Christentums*, Paderborn 1911; Scherer W.: *Geschichte der deutschen Literatur*, Berlin 1910; Siemieński Lucyan, *Portrety literackie*, Poznań 1865; Spasowicz Włodzimierz: *Pisma*, tom VII, Petersburg 1899; Straszewski Maurycy Dr., *Dzieje filozoficznej myśli polskiej w okresie porozbiorowym*, Kraków 1912; Święcicki Julian Adolf: *Historia literatury powszechnej*, Warszawa (7 tomów); Świętochowski Aleksander: *Źródła moralności*, Warszawa 1902; Tyczyński Aleksander: *Pisma krytyczne*, wydał Chmielowski, Kraków 1904; Ueberweg: *Grundriss der Geschichte der Philosophie*, Berlin, 3 tomy; Jachimecki: Dr., Ryszard Wagner, Lwów 1912.

Zakład prenumeruje czasopisma: 1) *Archiv für slavische Philologie*; 2) Bibliotekę warszawską; 3) *Bursiana Jahresberichte über die Fortschritte der klassischen Altertumswissenschaft*; 4) *Encyklopedyę wychowawczą*; 5) *Książkę*; 6) *Kwartalnik historyczny*; 7) *Lehrproben u. Lehrgänge*; 8) *Neue Rundschau*; 9) *Monatshefte f. d. naturwissenschaftlichen Unterricht*; 10) *Neue Jahrbücher f. d. klassischen Unterricht u. Pädagogik*; 11) *Pamiętnik literacki*; 12) *Physikalische Zeitschrift*; 13) *Język polski*; 14) *Przegląd historyczny*; 15) *Przewodnik bibliograficzny*; 16) *Przewodnik naukowy i literacki*; 17) *Zeitschrift f. d. mathematischen u. naturwissenschaftlichen Unterricht*; 18) *Zeitschrift für oesterreichischen Gymnasien*; 19) *Zeitschrift für physikalischen u. chemischen Unterricht*; 20) *Zeitschrift für Schulgeographie*; 21) *Zeitschrift für Zeichen u. Kunstunterricht*.

Otrzymano w darze: *Encyklopedia polska, Początki kultury słowiańskiej*, Kraków; Władysław Horodyski, Bronisław Trentowski, 1808—1869, Kraków 1913; *Encyklopedia polska, Geografia fizyczna ziem polskich i charakterystyka ludności tom I.*; Skibiński Mieczysław, *Europa a Polska w dobie wojny o sukcesyę austryacką 1740—1745 (dary Akademii Umiejętności)*; *Architekt*, *Rocznik* 1912; Grzegorzewski Jan, *Z Sidzylatów Rumelijskich, epoki wyprawy wiedeńskiej*, Lwów 1912; Jabłonowski Aleksander, *Historia Rusi*, Kraków 1912; Kallenbach Józef, *Nieznane pisma Adama Mickiewicza*, Kraków 1900; Kiedroniowa Kirkor Zofia, *Włościanie i ich sprawa*, Kraków 1912; Łoś Jan, *Pamiętniki Janczara*, Kraków 1912; Strassburger Edward, Dr., *Drożynna*, Kraków 1912; Tretiak Józef, Piotr Skarga w dziejach i literaturze Unii brzeskiej, Kraków; Wróblewski August Dr., *Monizm*, Kraków 1912; (dary Dra Tomasika).

B. Biblioteka dla młodzieży.

Do biblioteki uczniów zakupiono następujące :

a) dzieła polskie :

Anczyc Wład., Z podróży po różnych częściach świata; Askenazy Szymon, Księżę Józef Poniatowski. Wczasy historyczne. 3 t., Dwa stulecia XVIII i XIX w.; Beecher - Stowe, Chata wuja Toma; Bolesławita, Bezimienna; Chrzanowski. Okrucy literackie; Daudet Alfons, Straszny rok; Deotyma, Panienska z okienka; Dickens, Klub Pickwicka; Dubiecki, Obrazy i studia historyczne, serya 1 i 2; Dumas Aleksander, Karol Szalony, Towarzysze Jehudy; Dzierzkowski Józef Król Dziadów; Galopin Arnold. Doktor Omega; Gliński K. Szlachcic na zagrodzie; Erckman - Chatrian, Hugon Wilk, Daniel Rock; Jadwiga T., Kara Boża, Wilczek, W Słońcu; Jednodniówka Skargowska 1612—1912; Kielski Bolesław. O wpływie Moliera na rozwój komedyi polskiej; Kipling Rudyard, Wśród ławic oceanu; Kochanowski J. K., Szkice i drobiazgi historyczne, serya II; Kotarbiński Józef, Pogrobowiec romantyzmu (Wyspiański); Kraszewski Józef, Notatki Adama Polanowskiego, Za Sasów, Bracia Zmartwychwstańcy, Król Piast, Stara baśń, Infantka, Strzemińczyk, Banita, Bajbuza, Stach z Konar, Semko, Matka królów, Lubonie, Jelita Masław, Waligóra, Boleszczyce, Pogrobek. Król chłopów. Saskie ostatki, Królewscy synowie, Historia o Petrku Właście, Brühl. Jaszka Orfanem zwanego żywota i spraw pamiątek, Dwie królowe, Boży gniew, Na królewskim dworze, Syn Jazdonia, Kraków za Łoktka; Mayne-Reid, Młodzi żeglarze, Dolina bez wyjścia; Morawska Z., Pod Sasowym rogiem, Adjutant następcy tronu, Rotmistrz Wybraniecki; Nowela polska, wyd. F. Westa; Orzeszkowa, I pieśń niech zapłacze, Przędze, Mirtala, Czciel potęgi, Australczyk; Papee F., Studya i szkice z czasów Kazimierza Jagiellończyka; Piekarski M., J. I. Kraszewskiego życie i dzieła; Ptaśnik J., Obrazki z przeszłości Krakowa; Przyborowski Walery, Bitwa pod Raszynem, Raclawice, Pod Stoczkiem, Namioty wezrya; Rapacki Wincenty, Hanza; Rellstab Ludwik, Rok 1812; Sienkiewicz Henryk, W pustyni i puszczy; Sieroszewski Waclaw, Zamorski dyabeł. W matni; Skarga P. Wybór pism; Skiba Wołody, Nad poziomym, Grześ; Szybalska Zofia, Urywki z pamiętników o powstaniu z r. 1863; Topór, W krainie mężnych Boerów; Umiński Władysław, Od Warszawy do Ojcowa; Verne Juliusz, Wyspa tajemnicza, Naokoło księżycy; Wernic Henryk, Przygody dwóch chłopców w Syamie; Wyspiański, Legion; Zaleska M. J., Młody wygnaniec; Zieliński Gustaw, Manuela.

Otrzymano w darze: Belza Władysław, Dzieci polskie

w dawnych czasach (od ucznia Krzyszkowskiego); Goethe, Lis Mykita (od ucznia Błocha); Jadwiga z Łobzowa, O królowie Kasi (od Rudawskiego); Morawska Zuzanna, Wilcze gniazdo (od Rudawskiego); Rybowski Mikołaj, Baśni ludu polskiego (od Ludmirskiego); Straszewski Maurycy, Święty Augustyn.

b) dzieła niemieckie :

1. „Aus eigener Kraft“, Lebensbilder ber. Männer, (Loeve).
2. „Aus Natur u. Leben“, hrg. v. Wiesenberger (Vg. d. öst. Lehrerhausver.).
3. „Aus der franz. Revolution“, (Vereinigung f. Kunstpflege zu Berlin).
4. „Aus deutscher Ritterzeit“ (dtto).
5. Ausgewählte Märchen deutscher Dichter (4 tomiki) Bachems Volks- u. Jugenderzählungen).
6. Bahmann, „An der römischen Grenzmark“ (Aus unserer Väter Tagen).
7. Bahmann, „Im Strome der Völkerwanderung“.
8. Bartsch R. H., „Zwölf aus der Steiermark“.
9. Brentano, „Gockel, Hinkel u. Gackeleia“ (Bachem).
10. — „Klopfstock, Murmeltier, Myrtenfräulein (Bachem).
11. Brünnig Chr. J. „Wanderungen durch die Natur“ (Loeve).
12. — „Tierleben in der Heimat“ (Loeve).
13. Carlowitz, „Unter d. Feldzeichen Kaiser Maximilians“ („Aus un. Väter Tagen“).
14. Carlowitz, „Aus dem Zeitalter der Reformation“ (dtto).
15. Cervantes, (bearb. v. Fr. Hoffmann), Don Quichotte von La Mancha“.
16. Cortez Ferd., „Im Reiche der Azteken“ (Voigtländer).
17. Dickens (bearb. v. P. Moritz) David Copperfields Jugendjahre. (Thienemann).
18. Ernst Otto, „Gulliver in Liliput“ (Ullstein).
19. — „Semper der Jüngling“ (Staackmann).
20. Falk Franz, „Schule, Unterricht u. Wissenschaft im Mittelalter“.
21. Gillwald, „Der Schützling des Abtes“.
22. Goethe, „Faust I“ (Schöninghs).
23. Goethe u. Schiller, „Ausgewählte Balladen“ (dtto).
24. Grillparzer, „Das goldene Vliess“ (dtto).
25. Hart Hans, „Liebesmusik“.
26. Hedin Sven, „Abenteuerliche Reise durch Tibet“ (Stuttgarter Jugendbücher).
27. Hedin Sven, „Von Pol zu Pol“ (Durch Amerika zum Südpol)
28. Hedin Sven, „Rund um Asien“.

29. Hedin Sven „Vom Nordpol zum Aequator“.
30. Henningsen Joh., „Humoristische Erzählungen deut. u. fremder Dichter“ (2 tomy).
31. Herder, „Der Cid“ (Schöningh).
32. Herzog Rudolf, „Siegfried der Held“ (Ullstein).
33. — „Der Nibelungenfahrt ins Hunnenland“.
34. Hofmannsthal, „Deutsche Erzähler“ (Vg. Fischer) 4 tomy.
35. Humboldt Alex., „Durch das tropische Südamerika“, (Voigtländer).
36. „Mittelhochdeutsche Dichter“ (Schöningh).
37. Muschi, „Die Hansa“ (Aus u. Väter Tagen“).
38. Polo Marco, „Vor 600 Jahren im Reiche der Mitte“.
39. Raabe, „Deutsche Not u. deutsches Ringen“ (Braunschweig).
40. Seumes Joh. Gottfried, „Aus dem Leben eines Wanderwogels“.
41. Stephan, „Im Morgenrot des deut. Reiches (Aus u. Väter Tagen).
42. Twain Mark, „Toms Abenteuer u. Streiche“ (Jugendausgabe).
43. v. Wolzogen Ernst Joh., „Münchhausens wunderbare Reisen und Abenteuer“ (Ullstein).

2. GABINET FIZYKALNY.

Posiada z końcem roku szkolnego 1912/13 przyrządów i narzędzi 522. W r. szk. b. zakupiono : 1. Maszynę dynamoelektryczną dla prądu stałego przemiennego i trójfazowego. 2. Przyrząd Joule'a do oznaczenia dynamicznego równoważnika ciepła. 3. Stół żelazny na kółkach. 4. Metr drewniany z kolorową podziałką. 5. Przyrząd do okazania dyfuzji gazów. 6. Model wahadła zegarowego. 7. Podwójny pryzmat ze statywem. 8. Anaglyphon. 9. Kociołek parowy. 10. Puskę z opilkami żelaznymi. 11. Statywy izolowane. 12. Motor elektrostatyczny ze statywem. 13. Ampermeter żarowy.

3. GABINET HISTORJI NATURALNEJ.

	w r. bieżącym przybyło:	z końcem br. posiada:
1. Szkieletów, czaszek, innych kości, skór, rogów, skorup	1	48
2. Okazów zw. kręgowych wypchanych	2	62
3. Okazów zw. kręgowych spirytusowych	—	33
4. Owadów : gąbłotek	—	3
5. Owadów : pudełek z biolog. zestaw.	2	8
6. Owadów : słoików	—	6
7. Okazów zw. innych : spirytusowych	—	35

8. Okazów roślin w formalinie	—	5
9. Modeli zoologicznych	—	6
Modeli botanicznych	1	30
Modeli mineralogicznych	—	43
10. Okazów mineralnych, skał i skamielin, bądź ich przetworów	—	388
11. Tablic zoologicznych	9	80
Tablic botanicznych	—	45
Tablic mineral. i geologicz.	—	12
12. Preparatów mikroskopowych	—	15
13. Zielników	—	1
Tablic z zasuszonemi roślinami	—	5
14. Mikroskopów	—	1
15. Narzędzi i przyborów do urządzenia . . zbiorów i ich ochrony	—	46
16. Odczynników i przyrządów do badań . .	—	15

4. GABINET GEOGRAFICZNO-HISTORYCZNY.

posiada obecnie numerów inwentarza 214, obejmujących mapy, obrazy i okazy geograficzne. W roku szkolnym 1912/13 zakupiono: Tellurium, mapę Australii, obrazów geograficznych Eschnera, Wünscha i Hölzla 12, wreszcie obrazów historycznych Lehmana 2, innego wydawnictwa 3.

5. ZBIORY ARCHEOLOGICZNE.

Inwentarz zbiorów archeologicznych obejmuje numerów 62. W r. b. zakupiono: *Mau* Aug.: Pompeji in Leben und Kunst, Zweite Aufl. Leipzig 1908; *Michaelis* Adolf: Ein Jahrhundert kunstarcheologischer Entdeckungen, Zweite Aufl. Leipzig 1908; *Oehler* Raimund: Bilder-Atlas zu Cäsars Büchern de bello Gallico, Zweite Aufl. Leipzig 1907; *Studing* H.: Denkmäler antiker Kunst, Zweite Aufl. Leipzig 1907 (10 egz.); *Ziebarth*, Erich: Kulturbilder aus griechischen Städten, Zweite Aufl. Leipzig 1912.

6. ZBIORY DO NAUKI RYSUNKÓW.

Inwentarz zbiorów rysunkowych posiada numerów 145, w tem 302 modeli, 8 przyrządów i 2 dzieła pomocnicze. W r. b. zakupiono: wyroby stolarskie i koszykarskie (27 sztuk) naczynia gliniane i majolikowe (25 sztuk), liście oprawne (30 sztuk), tkaniny (2 sztuki).

7. ZBIORY DO NAUKI ŚPIEWU.

Inwentarz obejmuje nrów 59 w 912 egzemplarzach.

8. ZBIORY DO NAUKI INSTRUMENTALNEJ.

Zawierają numerów 30 w 86 egzemplarzach.

VI.

WAŻNIEJSZE ROZPORZĄDZENIA WŁADZ.

C. k. Rada Szkolna Krajowa :

1. upoważniła dyrekcję do uwalniania uczniów od nauki szkolnej w czasie szczególnie upalnych dni i z tych klas, w których nauka szkolna ze względu na silne promieniowanie słońca staje się niemożliwą; podała również pod uwagę sprawę, czyby w dniach takich nie należało rozpoczynać nauki przedpołudniowej już o godz. 7. (Rozp. z d. 17 czerwca 1912 r. l. 9806);
2. podała pod rozwagę gron, czyby nie można było umieszczać uczniów na wsi podczas feryj, o ile się nie dostali do kolonii wakacyjnych i pozostać muszą w mieście, (rozp. z d. 26 maja 1912 r. l. 8689, powtórzone 15 kwietnia 1913 do l. 14.173);
3. zabrania drużynom skautowym wycieczek dalszych w niedzielę i święta, z opuszczeniem egzort i nabożeństwa, (rozp. z 13 września 1912 l. 15.726);
4. poleca zorganizować naukę języka ruskiego, jako względnie obowiązkowego w ten sposób, że w r. 1913 kurs 1. tworzyć będą uczniowie tylko kl. IV, w r. 1914 kurs 1. kl. IV, a kurs 2 kl. V i t. d. stopniowo, aby w r. 1916/17 obejmowała nauka 4 kursy odpowiadające klasom IV, V, VI i VII, (rozp. z 17 grudnia 1912 l. 21.838);
5. poleca przy wpisach głównych jakoteż i późniejszych w ciągu roku i przyjmowaniu uczniów z innych zakładów żądać bezwarunkowo przedłożenia dowodów szczepienia ospy wzgl. rewakcynacyi (rozp. z 31 grudnia 1912 l. 14.517);
6. normuje zakończenie nauki w półr. I. na dzień 30. stycznia każdego roku i doręczanie uczniom półrocznych wykazów d. 31. stycznia o godz. 8. rano (rozp. z 28 stycznia 1913 l. 1026);
7. zwraca uwagę na niewłaściwość noszenia przez uczniów ubrań skautowych na ulicach, przechadzkach, w pochodach i przy obrzędach i poleca, aby strój skautowy służył wyłącznie tylko do właściwych ćwiczeń, a poza niemi ma młodzież nosić przepisany uniform (rozp. z 14 lutego 1913. l. 1245);
8. zarządza, aby uczniowie kl. VI, którzy otrzymali za półr. I. z geografii postęp niedostateczny, zdawali w pierwszych sześciu tygodniach następnego półrocza egzamin poprawczy z tego przedmiotu (rozp. z 26 lutego 1913 l. 2845);

VII.

FIZYCZNY ROZWÓJ MŁODZIEŻY.

Nauki gimnastyki nie było w tym roku w naszym zakładzie. Sala c. k. gimnazjum św. Anny była do dyspozycji w godzinach dla naszego zakładu nieprzystępnych; dawny nauczyciel gimnastyki ustąpił, wzięwszy na się inne obowiązki; dyrekcyja tedy starała się o pozyskanie sali gimnastycznej c. k. szkoły realnej I. i tamtejszego nauczyciela. Gdy to zawiodło, a pośrednictwo c. k. Inspektora gimnastyki, dra Tokarskiego, nie wydało rezultatu, zwróciła się dyrekcyja z polecenia c. k. Rady Szkolnej do Tow. gimnastycznego „Sokół“ i prosiła o warunki, na podstawie których Towarzystwo to podjęłoby się uczyć gimnastyki naszych uczniów. Podane warunki przesłano c. k. Radzie Szkolnej.

Gier i zabaw ruchowych zorganizowanych nie było również. Uczniowie prywatnie grali w piłkę nożną, tworząc grupy przygodne; tylko od maja uczęszczali nasi uczniowie do Parku Jordana, gdzie we wtorki, czwartki i soboty od godz. 6—7½ uczestniczyli w grach i zabawach. Uczęszczało na zabawy uczniów 220, a mianowicie: z kl. I a — 17, z I b — 18, z I c — 11, z II a — 18, z II b — 23, z III a — 15, z III b — 26, z IV a — 16, z IV b — 19, z V — 28, z VI — 15, z VII — 14.

Wycieczki. Z powodu słotnej i zimnej jesieni podejmowano wycieczki dopiero na wiosnę r. b. I tak z kl. IIa uczniów 26 udało się pod nadzorem z. n. Jakóba Plezi na Krzemionki w d. 25. maja. Uczniowie kl. IV b odbyli wycieczki półdniowe pod nadzorem praktykanta p. Andrzeja Biegi: d. 15. marca uczniów 18 na kopiec Kościuszki; d. 30. marca uczniów 15 do doliny Szałaśni; d. 5. kwietnia uczniów 20 na Panieńskie Skały; tamże d. 30. kwietnia uczniów 25. Całodniową wycieczkę podjęło uczniów tej klasy 23 w d. 6. czerwca przez Rudawę do Dubia. Dnia 7. czerwca uczniowie kl. V i VI (razem 52) pod nadzorem prof. Przyzińskiego i z. n. Kupczyńskiego i dra Kwiecińskiego odbyli wycieczkę całodzienną przez Zabierzów do Bolechowic, Karniowic, Kobylan, Łączek, Dubia i przez Paczółtowice doliną Eliasza do Czerny, poczem przez Czatkowice o Krzeszowic i z powrotem pociągiem do Krakowa. Okolica nader romantyczna, mieszcząca pierwszorzędne piękności natury wraz ze wspomnieniami historycznymi (bitwa

pod Kobylanką i pod Szklarami w r. 1863.) pozostawiła w umysłach młodzieży niezatarte wspomnienia.

Nadto kl. III a i III b (uczniów 40) odbyła d. 28. lutego wycieczkę na Bielany pod nadzorem z. n. Ludwika Chmaja, a sama kl. III b (ucz. 33) podjęła całodzienną wycieczkę do Lanckorony.

Dnia 30. kwietnia popołudniu uczniowie prawie wszystkich klas z orkiestrą na czele udali się na Panieńskie Skały pod nadzorem ks. dra Molińskiego, z. n. Kupczyńskiego i gospodarzy klas.

Ruch skautowy ustał nieco z początkiem roku szkolnego: z dawnych patroli 9 zaledwo się utrzymały dwa zastępy, a do nich dopiero w listopadzie przybyło zastępów 4 — razem miał zakład zastępów 6, w których skład wchodził uczniowie kl. VII, VI, V, IV i starsi z kl. III. Wynik klasyfikacji w półr. I. przedzielił szeregi, zwłaszcza, że dyrekcyja uczniów, nie czyniących postępów w naukach, wykreśliła z zastępów skautowych. Ponieważ co do tego postępowania komenda skautowa była innego zdania, dyrekcyja wszystkie zastępy rozwiązała i władze szkolne o tem uwiadomiła. Dopiero po zredagowaniu regulaminu drużynowego i uwzględnieniu w nim życzeń dyrekcyi i po wyrównaniu nieporozumień, dyrekcyja reaktywowała trzy zastępy i pozwoliła w maju uczniom kl. III a na utworzenie zastępu czwartego. Najdzielniej trzyma się zastęp ucz. kl. V. — prawdopodobnie najszcześliwiej dobrany — w innych są ciągle fluktuacye członków, co nie wpływa korzystnie na życie się członków. Jest nadzieja, że, skoro skauting przestanie być modą, a stanie się instytucją wychowawczą, będzie można mu rokować poważny rozwój.

Zastęp I. (ucz. kl. V., zastępowy Gamaj Jan) odbył następujące wycieczki:

d. 6. października 1912. w okolice Bielany, 13. października na Panieńskie Skały; d. 22. grudnia 1912. do Kostrza (ćwiczenia z oddziałem Samarytanek); a 30. grudnia 1912. na Skałę Kmity. W roku 1913. d. 4. stycznia na Skałę Kmity, d. 1. lutego na Wołę Justowską, d. 16. lutego do Zabierzowa i Balic; d. 23. lutego do Prokocimia; d. 7. marca do Swoszowic, 18. marca do Górki Narodowej, d. 13. kwietnia do Modlniczki, d. 27. kwietnia do Zabierzowa, d. 30. kwietnia na Skałę Kmity, d. 1. czerwca do Niepołomic.

Zastęp II. (ucz. kl. V., zastępowy Stanisław Lewicki) odbył wycieczki:

d. 27. kwietnia na Skałę Kmity, tamże d. 30. kwietnia, d. 18. maja na Bielany, d. 25. maja do Tyńca.

Zastęp III. (ucz. kl. III a, zastępowy Juliusz Eminowicz) odbył wycieczki:

d. 25. maja na Bielany, d. 1. czerwca do Skały Kmity, d. 6. czerwca do Tenczynka.

Nauki strzelania w zakładzie nie było z powodu trudności natury lokalnej. Ślizgania się, kąpeli i innych sportów nie zdołano zorganizować.

VIII.

WARSZTATY SZKOLNE I PRACA FIZYCZNA.

Warsztatów dla pracy fizycznej zakład nie posiada. Aby częściowo brak ten zapelnąć, zachęcano uczniów do pracy w warsztacie dra Jordana, utrzymywanym przez zarząd miejski. Z początkiem roku uczęszczało tam uczniów naszych 13; przez cały rok pracowało pilnie tylko uczniów 7, a mianowicie z kl. II a — 4, z kl. III a — 1, z III b — 1 i z kl. VII — 1.

IX.

ORKIESTRA GIMNAZJALNA.

Do orkiestry należało uczniów 32 z klas II—VIII. Próby odbywały się 2 razy w tygodniu: we środy 1 godzina, w soboty 2 godziny. Uczniowie bardzo chętnie uczestniczyli w ćwiczeniach orkiestry; frekwencja była liczna. Ćwiczone kolędy, marsze, walce i polki. Orkiestra po kilka razy występowała w kościele św. Anny, na 2 festynach w parku im. dra Jordana, w dniu 3-go maja i na 2 wycieczkach. Nauki udzielał na trąbach p. Jan Zamorski, urzędnik administracji podatków, na klarnetach p. Weselý, sierżant 56 p. p. Do orkiestry należeli uczniowie: z kl. II.: Kalita Waclaw, Leśniak Stanisław, Seifert Wilhelm; z kl. IV.: Cebulski Stanisław, Jania Wincenty; z kl. V.: Bębenek Jakób, Biernakiewicz Tadeusz, Gamaj Jan, Kunachowicz Wiktor, Lewicki Stanisław, Lach Władysław, Łazarów Władysław, Nowakowski Franciszek, Piwowarczyk Stefan, Rosenzweig Stanisław, Skuciński Michał, Słomczyński Stanisław, Weiner Tadeusz, Węglarz Adam, Zięcina Jan; z kl. VI.: Białecki Szymon, Sierosławski Władysław, Wątorski Wiktor, Wróżyna Jan; z kl. VII.: Cebulski Antoni, Chrobak Ludwik, Kurleto Stanisław, Szydłowski Władysław, Zieliński Teofil; z kl. VIII.: Budzoń Józef, Połoszynowicz Jan. — Na pokrycie wydatków składali uczniowie co miesiąc datki, z których opłacano nauczycieli. Nadzór nad orkiestrą cały rok wykonywał pilnie i starannie p. Mieczysław Kupczyński, któremu dyrekcyja wyraża gorące podziękowanie, uznanie zaś uczniom, którzy prób nie opuszczali i poczynili rzetelne w grze postępy.

X.

NADOBOWIAŹKOWA PRACA UMYSŁOWA.

ZAJĘCIA W CZYTELNIACH I KÓŁKACH NAUKOWYCH.

1. Czytelnia młodzieży.

Członkami czytelnicy byli uczniowie od klasy V począwszy. Wkładek nie płacili żadnych. Czytelnia była otwarta w soboty od godziny 4—6 i w niedziele po nabożeństwie od 9—12. Najsilniejsza frekwencja była w miesiącach zimowych, bo uczęszczało 20—30 uczniów. W czytelnicy znajdowały się następujące czasopisma, wypożyczone przez Dyрекcyę lub z prywatnych zbiorów Dyrektora i Profesorów:

„Biblioteka warszawska“, „Biesiada literacka“, „Gryf“, „Lud“, „Tygodnik ilustrowany“, „Świat“, „Świat słowiański“, „Ziarno“, „Rydwan“, „Skaut“, „Ziemia“, „Misye katolickie“, „Książka“, „Die Flagge“, „Oesterr. Illustr. Zeitung“, „Fliegende Blätter“, „Przegląd powszechny“, „Przegląd narodowy“, „Przegląd filozoficzny“.

W roku szkolnym 1912/13 wchodziły trzy kółka w skład czytelnicy: historyczne pod przewodnictwem dra Władysława Bogatyńskiego i Mieczysława Kupczyńskiego, literackie pod przewodnictwem dra Stanisława Kota, potem dra Adama Kwiecińskiego, i religijne pod kierunkiem Ks. Dra Molińskiego.

2. W kółku historycznym

odczytywali uczniowie swoje referaty, przygotowane na podstawie jednej lub kilku książek. Po referacie odbywała się dyskusya. Referaty mieli:

Szczurowski (VIII): Dzieje oręża polskiego w epoce porobiorowej (na podstawie książki dra H. Kukiela).

Małupa (VIII): Ks. Józef Poniatowski. (W 100 rocznicę zgonu na podstawie dzieła prof. Askenazego).

Prokopczuk i Rusinek (obaj z VIII): Maurycy Mochnacki (Rusinek do powstania, Prokopczuk od powstania listopadowego).

Seweryn (VIII): Powstanie styczniowe. (W 50 rocznicę).

Keh (VIII): Romuald Traugut.

Onyszkiewicz (VI): Podróże i badania geograficzne w XIX w.

Onyszkiewicz (VI): Powstanie listopadowe.

Onyszkiewicz (VI): Zjednoczenie Włoch.

Onyszkiewicz (VI): Rzeczpospolita Krakowska.

Seweryn (VI): Dzieje powstania Kościuszkowskiego.

Metzger (VI): Emigracya po r. 1831.

Klepacki (VI): Przed powstaniem styczniowym.

Grabowski (V): Konstytucya 3-go maja.

Ciaputa (VI): Rok 1848 na ziemiach polskich.

3. W kółku literackiem.

mieli referaty:

Seweryn (VIII): Balladyna Słowackiego i Sen nocy letniej Szekspira.

Szczurowski (VIII): Jan Matejko.

Prokopczuk (VIII): Działalność towarzystwa Szubrawców.

Keh (VIII): Henryk Heine jako liryk.

Keh (VIII): Henryk Heine jako belletrysta i dramaturg.

Pluta (VI): Szkolnictwo polskie w wiekach średnich.

4. Kółko św. Jana Kantego.

Do kółka należeli uczniowie klas od III do VIII.

Zebrania odbywały się raz w miesiącu pod przewodnictwem ks. katechety Molińskiego.

Na zebraniach tych wygłosili uczniowie następujące referaty:

- 1) Orzeczenia Stolicy Apost. o częstej i codziennej Komunii św.
- 2) Wspomnienia z kongresu eucharystycznego w Wiedniu.
- 3) Eucharystya w sztuce (2 odczyty).
- 4) O cudownym medaliku N. P. Maryi N. P.
- 5) Cześć Najśw. P. Maryi w narodzie polskim.
- 6) Ks. Piotr Skarga — prorok narodu.
- 7) Kościół a cywilizacya.
- 8) Eucharystya w poezyi polskiej.
- 9) Eucharystya w najdawniejszych zabytkach archeologii chrześcijańskiej.

XI.

ZESTAWIENIE DOCHODÓW I ROZCHODÓW.

1. W Kasie oszczędności szkolnej:

Stan kasy 29. czerwca 1912	K 2688 h 78
Wkładki uczniów w r. 1912/13	K 63 h 38
Dopisane procenty	K 102 h 80
Razem	<u>K 2854 h 96</u>

Zwroty w r. 1912/13	<u>K 169 h 92</u>
Stan kasy 29 czerwca 1913	K 2685 h 04

które są złożone na książeczkę Towarzystwa Zaliczkowego w Krakowie.

2. W „Pomocy koleżeńskiej“:

DOCHÓD: 1. Pozostałość z r. 1911/12	K 169 h 33
2. Przy wpisach złożono	„ 718 „ 60
Do przeniesienia	<u>K 887 h 93</u>

<u>Z przeniesienia</u>		K 887 h 93
3. Ks. Dr. Moliński zebrał od uczniów	K 195 h 05	
4. P. Dr. Tomasik zebrał	„ 37 „ 40	
5. Grono nauczycieli zakładu	„ 58 „ 13	
6. Dochód z wieczorka styczniowego	„ 61 „ 69	
7. Przy podaniach o zniżki kolejowe	„ 28 „ 64	
8. Stowarzyszenie krawców zwróciło	„ 100 „ —	
9. Za kartki na zadania i kary	„ 5 „ 75	
10. Ze sprzedaży informacyj o maturze	„ 3 „ 20	
11. Nieprzyjęta przez grono taksa egzaminowa	„ 21 „ 34	
12. Nadto złożyli :		

P. P. Ślaski K 16, Zakrzeński 10, lir. Mycielski 6, p. Romanowska 5·80, prof. Chrzanowski 39, Plesnar 1, Mehoffer 7·80, Zins 16, p. Brykczyńska 6, Ban 50, Jelenta 3, Dr. Schmelkes 2·58, p. Słonczyńska 50, Tański 1, Tilles 6, Sternberg 5, Prof. Dr. Swiba 10, Kozłowski 5, Wojdaliński 1, p. Jagnińska 10, Mańkowski 70, prof. Bogucki 2, p. Christowa 2, Baluk 3·60, Prauss 9, prof. Ziobrowski 5, Wątorski 24, Dr. Braun 10, Dr. Jankowski 20, Bobrzyński 10, Düntuch 10, Eisen 10, Goldfinger 10, Goldstein 10, Gołębiowski 10, Gottlieb 10, Kant 10, Kornreich 10, Müller 10, Schinagel 10, Skarbiński 10, Ogieński 10, Tislowitz 10, Klonecki 10, Kwiatkowski 10, Gross 10, Waciega 5, Raczyński 10, Dutczyński 10, Breuer 10, Dr. Schmidt 10

K 611 h 78

Razem K 2010 h 91

Wszystkim Szanownym Ofiarodawcom składa
Dyrekcya za łaskawe datki serdeczne podziękowanie.

ROZCHÓD. 1. Firmie Aksmann za maszynę do pisania resztę	K 400 h —
2. Stow. krawców za mundurki	„ 874 „ 70
<u>Do przeniesienia</u>	K 1274 h 70

Z przeniesienia K 1274 h 70	
3. Za buty dla ubogich uczniów . . . „	77 „ —
4. Uczniowi kl. V zapomogę . . . „	20 „ —
5. Wstążka do maszyny . . . „	5 „ —
Razem	K 1376 h 70

ZESTAWIENIE :

Dochód wynosił	K 2010 h 91
Rozchód wynosił	K 1376 „ 70
Pozostaje na rok przyszły	K 634 h 21

3. W funduszu na orkiestrę.

DOCHÓD.	1. Uczniowie złożyli	K 407 h 88
	2. Tow. Opieki nad młodz. szk. śred. „	30 „ —
	Razem	K 437 h 88
ROZCHÓD.	Nauczycielom gry na instrum.	K 325 h 80
	Pozostaje na rok przyszły	K 112 h 08

4. Stypendya i zapomogi.

S t y p e n d y a pobierali w r. bieżącym :

1. Kisielewski Kazimierz, z III B, z fund. skarbowych K 200
2. Żmuda Aleksander, z IV B, z fundacyi A. Seelinga K 70
3. Bębenek Jakób, z kl. V, z fundacyi ks. Szczęsnego Skibińskiego K 200
4. Niwicki Zdzisław, z kl. V, z fundacyi R. Russyana K 315
5. Weiner Tadeusz, z kl. V, z fundacyi Głowińskiego K 315

Z a p o m ó g jednorazowych udzieliło Arcybractwo Miłosierdzia z fundacyi ks. Dąbkowskiego po K 60 uczniom :

Maryanowi Sukniewiczowi z kl. III a, Wilkowi Władysławowi z kl. III b, Gamajowi Janowi z kl. V i Ciapucie Henrykowi i Góreckiemu Janowi z kl. VI.

Nadto Rada Powiatowa krakowska sprawiła uniformy uczniom: Kopytce Andrzejowi z kl. II a, Bębenkowi Jakóbowi z kl. V i Szumcowi Stanisławowi z kl. VII.

XII.

WYKAZ STATYSTYCZNY.

Klasa:	Ia	Ib	Ic	IIa	IIb	IIIa	IIIb	IVa	IVb	V	VI	VII	VIII	Razem
I. Liczba uczniów:														
Z końcem roku 1911/12 było:	29 ²	35 ²	33 ¹	34 ²	35 ³	31 ¹	27	42 ³	—	29	49 ²	33 ¹	28 ¹	405 ¹⁸
Na początku r. 1912/13 przyjęto	56	40	41	50	39	44	40	33	28	37	33	45	29	515
W ciągu roku 1912/13 przyjęto	—	—	4	—	—	2	2	—	2	—	—	—	—	10
Przyjęto więc ogółem	56	40	45	50	39	46	42	33	30	37	33	45	29	525
a mianowicie:														
1. z tutejszego zakładu:														
a) uzdolnionych	—	—	—	47	31	29	29	25	20	37	27	43	29	317
b) nieuzdolnionych	—	5	4	—	4	—	1	1	1	—	2	2	—	20
c) na podst. egz. wstępnego	55	35	37	3	2	3	—	1	2	—	2	—	—	140
2. z innych zakładów:														
a) uzdolnionych	—	—	4	—	1	14	6	4	5	—	2	—	—	36
b) nieuzdolnionych	1	—	—	—	1	—	5	2	3	—	—	—	—	12
Ogółem	56	40	45	50	39	46	42	33	30	37	33	45	29	525
W ciągu roku wystąpiło	7	3	13	5	5	2	4	3	5	1	4	3	—	55
Z końcem r. szk. 1912/13 było														
uczniów publicznych	49	37	30	45	34	44	38	30	25	38	29	42	29	470
„ prywatnych	1	3	1	2	2	7	4	3	4	1	1	1	1	31
II. Miejsce urodzenia uczniów:														
Kraków i W. Ks. Krakowskie	18	21	15	17	17	21	22	11	15	12	10	15	8	202
Galicja	25	11	12	22	1	20	13	16	8	26	16	26	16	126
Śląsk	1	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	1	4
Bukowina	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2
Morawy	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Austria dolna	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Węgry	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	3
Śląsk górny (pruski)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2
Królestwo Polskie	4	2	3	5	—	2	3	2	1	—	1	—	3	26
Litwa	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1
Ogółem:	49	37	30	45	34	44	38	30	25	38	29	42	29	470
III. Język ojczysty:														
Polski	48	37	30	45	34	44	38	30	25	38	28	42	29	468
Ruski	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
Niemiecki	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Ogółem	49	37	30	45	34	44	38	30	25	38	29	42	29	470

Klasa :	Ia	Ib	Ic	IIa	IIb	IIIa	IIIb	IVa	IVb	V	VI.	VII.	VIII.	Razem
IV. Wyznanie:														
Rzymsko-katolickie	49	25	21	41	29	37	32	24	13	31	24	33	21	380
Grecko-katolickie	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	2	4
Ormiańsko-katolickie	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Ewangel. (augzburg.)	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	1	—	1	4
Mojżeszowe	—	12	9	4	4	5	5	6	12	7	3	9	5	81
Ogółem	49	37	30	45	34	44	38	30	25	38	29	42	29	470
V. Wiek uczniów:														
Do końca grudnia r. b. ukończą lat	11	20	15	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	51
" "	12	18	9	7	17	9	—	—	—	—	—	—	—	60
" "	13	7	8	4	16	17	15	21	—	—	—	—	—	88
" "	14	2	2	2	5	4	17	10	9	6	—	—	—	57
" "	15	2	2	1	2	3	10	4	6	9	11	—	—	50
" "	16	—	1	—	4	1	2	3	14	7	12	4	—	48
" "	17	—	—	—	1	—	—	—	1	2	7	5	13	29
" "	18	—	—	—	—	—	—	—	—	1	5	11	17	37
" "	19	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	7	18
" "	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	4	3	18
" "	21	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	2	11
" "	22	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
" "	23	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Ogółem	49	37	30	45	34	44	38	30	25	38	29	42	29	470
VI. Miejsce zamieszkania rodziców:														
w Krakowie	33	25	22	31	25	32	31	15	16	23	16	27	11	307
w innych miejscowościach	16	12	8	14	9	12	7	15	9	15	13	15	18	163
a mianowicie:														
w powiecie Krakowskim	3	—	1	3	2	1	1	1	—	3	1	4	—	20
" Podgórskim	3	2	2	1	2	2	—	2	5	3	2	—	1	25
" Chrzanowskim	1	3	2	2	—	2	1	1	—	3	1	2	1	19
" Oświęcimskim	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	2
" Wadowickim	—	—	—	1	—	1	—	1	—	—	—	1	1	5
" Myślenickim	—	1	—	1	1	1	1	1	—	—	1	3	2	12
" Nowotarskim	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
" Nowosądeckim	—	—	—	—	1	1	2	—	1	1	—	—	1	7
" Bocheńskim	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
" Wielickim	—	—	1	—	—	1	—	2	—	3	2	2	1	12
" Tarnowskim	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
" Limanowskim	1	—	—	1	—	—	—	1	—	1	—	—	—	4
" Brzeskim	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1

Klasa:	Ia	Ib	Ic	IIa	IIb	IIIa	IIIb	IVa	IVb	V.	VI.	VII.	VIII.	Razem
Mieckim	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	3
Niskim	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Tarnobrzeskim	—	—	—	1	1	—	—	1	—	—	—	—	1	5
Grybowski	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Przemyskim	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Stanisławowskim	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1
Żywieckim	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	1
Drohobyckim	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Buczackim	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Gorlickim	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
Stryjskim	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	2
Jaworowskim	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Na Śląsku austr.	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Na Śląsku praskim	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	3
Na Bukowinie	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
W Król. Polskiem	2	3	1	2	—	—	2	2	1	—	1	—	3	17
W Rosyi	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	2
W Ameryce	—	1	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	3
Razem	16	12	9	14	9	12	7	15	9	15	13	15	18	163
Ogółem	49	37	32	45	34	44	38	30	25	38	29	42	29	470
VII. Stan rodziców:														
Synowie właśc. i dzierz. dóbr	—	—	—	1	1	1	5	2	1	3	—	—	—	14
" " realności miejskich	3	—	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7
" " włościan	3	—	1	6	—	1	1	2	3	3	8	5	9	42
" " rzemieśln. i przemysł.	6	7	4	3	5	4	2	4	1	4	4	3	1	48
" " kupców	3	4	10	3	2	1	3	3	5	4	2	5	2	47
" " urzęd. i sług rząd. i auton.	11	9	7	13	8	17	10	5	4	12	3	11	1	111
" " nauczycieli	2	3	1	2	1	4	—	2	1	1	2	3	2	24
" " oficerów i urzęd. wojsk.	3	—	1	3	1	—	1	1	—	—	—	1	—	11
" " notar., adw. i lekarzy	—	2	1	—	2	2	2	1	—	—	—	2	—	12
" " artystów i literatów	3	—	—	—	7	1	1	—	1	—	—	—	—	6
" " urzęd. i sług prywatn.	5	4	2	4	—	5	2	4	5	5	3	8	2	56
" " zarobników dzienn.	1	3	—	—	1	—	1	1	—	1	1	—	2	11
" " wdów	7	5	1	7	5	7	8	5	4	3	3	4	9	68
Sieroty po obojga rodziców	—	—	1	2	1	1	2	—	—	2	3	—	1	13
Ogółem	49	37	32	45	34	44	38	30	25	38	29	42	29	470
VIII. Klasyfikacya.														
a) Uzupełnienie klasyfikacyi za r. 1911/12.														
Do egz. popr. przeznaczono	—	—	1	—	2	1	—	1	1	2	—	1	—	8
C. k. Rada szk. kr. pozwoliła na egz. poprarczy	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Egzamin zdało	—	—	—	—	2	1	—	1	1	2	—	1	—	7
Egzaminu nie zdało	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	2
A więc ostateczny wynik klasyf. za r. 1911/12.														
uzdolnionych chlubnie	7	3 ¹	2 ¹	5 ¹	3 ²	6	1	5	—	7	3	6	3	55 ⁵
uzdolnionych	12 ²	24 ¹	18	24	21 ¹	16 ¹	14	28 ²	—	22	43 ²	24	25 ¹	270 ¹¹
na ogół uzdolnionych	7	6	6	2 ¹	7	7	8	7	—	—	—	—	—	50 ¹
nieuzdolnionych	3	2	7	3	4	2	4	—	—	—	3	4 ¹	—	32 ¹
nieklasyfikowanych	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	2
Ogółem	29²	35²	33¹	34²	35²	31¹	27	42²	—	29	49²	33¹	28¹	405¹²

Klasa :	Ia	Ib	Ic	IIa	IIb	IIIa	IIIb	IVa	IVb	V.	VI.	VII.	VIII.	Razem
b) Z końcem r. 1912 13 było:														
uzdolnionych chlubnie	7	3	2	6	1	5	4	1	—	5	11	3	6	54
uzdolnionych	29	25	20	23	19	29	21	17	19	26	15	33	23	299
uzdolnionych na ogół	6	6	1	7	3	6	5	6	3	—	—	—	—	43
nieuzdolnionych	7	3	7	8	10	4	8	6	3	4	1	3	—	64
do egz. popr. przeznaczono	—	—	—	1	—	—	—	—	—	2	2	2	—	7
nieklasyfikowano	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	1	—	3
Ogółem	49	37	30	45	34	44	38	30	25	38	29	42	29	470
IX. Opłaty szkolne.*)														
W pół. I. uiszcilo opłatę	18	12	14	7	8	9	10	9	11	2	6	4	1	111
„ II. „	14	6	10	11	12	9	11	8	10	9	3	8	1	112
Uwolnionych od opłaty było:														
w półroczu I	35	36	15	44	30	34	30	24	17	35	26	41	28	385
w półroczu II	35	30	20	36	20	28	24	21	12	27	27	36	28	344
Taksę wstępną po K. 4 ²⁰ złożyło	58	38	40	3	3	23	15	5	9	—	4	1	1	200
Datek (po K. 2) na zbiory naukowe złożyło	58	43	45	52	40	53	47	35	32	39	33	47	30	554
Datek (po K I) na gry i zabawy złożyło	56	42	41	51	40	50	45	32	30	33	30	40	22	532
X. Przedmioty nadobowiązkowe.														
Uczęszczało na naukę:														
Języka ruskiego	—	—	—	—	—	—	—	5	4	8	4	7	—	28
„ francuskiego	—	—	—	—	—	14	5	—	—	1	2	5	2	29
Stenografii	—	—	—	—	—	—	—	5	3	3	5	1	3	20
Śpiewu	5	7	—	5	2	6	2	—	—	5	4	15	2	53
Rysunków	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	5	—	7
Gry na instrumentach	—	—	—	3	—	—	—	2	—	15	4	6	2	32

*) Opłata szkolna wynosiła w półr. I. K. 4440. w półroczu II. K. 4480. — razem K. 8,920
Taksy wstępne zapłaciło uczniów 200 po K. 4²⁰ = K 840; datek na zbiory naukowe uczniów 554 po K 2 = 1108, taksę za duplikaty świadectw K 36 — razem K 1984. Datki na gry i zabawy szkolne wynosiły K 532.

XIII.

KRONIKA ZAKŁADU.

1. Na r. szk. 1912/13 zapisało się uczniów 554. Ponieważ na podstawie egzaminów wstępnych w d. 30. czerwca i 1. września do kl. I. zapisało się uczniów 140, przeto uzyskano pozwolenie na podział klasy na 3 oddziały równorzędne i donajęcie jeszcze jednej sali na piętrze III. W ogólności zapisało się do gimnazjum realnego kl. I—IV uczniów 405, do gimnazjum klasycznego (kl. V—VIII) 149, podzielonych na oddziałów 9 + 4, razem 13.

Wskutek przebudowy gmachu zakład przesunął się od rogu ulicy Karmelickiej w głąb Krupniczej, przez co uzyskał umieszczenie spokojniejsze i 6 sal słonecznych, nadto obszerny westybul i wygodne, jasne schody. Wprawdzie do wygodnego pomieszczenia wiele jeszcze brakuje, a przede wszystkim podwórza; jest atoli nadzieja, że z biegiem czasu uzyska zakład albo swój budynek, temu tylko celowi poświęcony, albo przynajmniej stosowne pomieszczenie.

2. Rok szkolny 1912/13 rozpoczął się d. 3. września uroczystem nabożeństwem w kościele św. Anny, w którym uczestniczyła młodzież szkolna i grono nauczycielskie.

3. Dnia 9. września i 19. listopada odbyło się nabożeństwo żałobne za spokój duszy ś. p. Cesarzowej Elżbiety.

4. Dnia 27. września w trzechsetną rocznicę śmierci ks. Piotra Skargi odprawiono nabożeństwo w kościele św. Anny, a ks. katecheta przemówił do młodzieży, wyjaśniając znaczenie Skargi i oświetlając jego niepospolitą postać. Po nabożeństwie młodzież uczestniczyła w uroczystym pochodzie urządzonej przez komitet.

5. Do spowiedzi i komunii św. przystępowali uczniowie w d. 2. i 3. października i 23. i 24. maja. Rekolekcje wielkanocne wygłosił kapłan Tow. Jez., ks. Marcin Czermiński, w d. 4. 5. i 6. marca, a do spowiedzi wielkanocnej przystępowali uczniowie d. 6. i 7. marca.

6. Dnia 4. października w dniu Imienin Najjaśniejszego Pana odbyło się nabożeństwo uroczyste, w którym uczestniczyło całe grono naucz. i młodzież szkolna; po nabożeństwie odśpiewano hymn ludowy.

7. Dnia 15. października uwolniono młodzież o godz. 11. od

nauki celem uczestniczenia w nabożeństwie żałobnem na Wawelu, odprawionem w rocznicę zgonu Tadeusza Kościuszki.

8. Dnia 22. października zwiedził zakład JWny Pan Wiceprezydent Rady Szkolnej, Dr. Ignacy Dembowski i przysłuchiwał się nauce języka polskiego w kl. VII (prof. Dr. Kot), nauce jęz. łacińskiego w kl. VI (prof. dr. G. Przychocki) i w kl. VIII (prof. dr. Bron. Swiba).

9. Dnia 29. listopada uwolniono młodzież od nauki o godz. 10., aby uczestniczyła w nabożeństwie pamiątkowem w rocznicę listopadową.

10. W setną rocznicę urodzin wielkiego pisarza, J. I. Kraszewskiego, święconą uroczyście w Krakowie d. 14. grudnia, młodzież naszego zakładu uczestniczyła w ten sposób, że po nabożeństwie odprawionem w kościele św. Anny zgromadziła się w dwu salach i tu wyjaśnił znaczenie Kraszewskiego uczniom klas I—III z. n. Jerzy Denker, a uczniom kl. IV—VIII prof. Jan Wilkosz.

11. Na styczeń i pierwszy tydzień lutego powołani zostali do ćwiczeń wojskowych członkowie grona: pp. dr. G. Przychocki i Jakób Plezia. W klasach, w których oni uczyli, objęli koledzy tymczasowe zastępstwo.

12. W rocznicę powstania styczniowego po nabożeństwie wysłuchała młodzież wykładów pp. Miecz. Kupczyńskiego i dra Wład. Bogatyńskiego, którzy wyjaśnili przyczyny i skutki tej walki o niepodległość.

13. Dnia 5. lutego we środę popielcową wysłuchali uczniowie mszy św. i posypali głowy popiołem.

14. Z powodu przeszkód nie mogli uczniowie kl. VII urządzić uroczystego wieczorku styczniowego w samą rocznicę — uczynili to d. 7. lutego. Program obfity wykonano przeważnie nienagannie; największe wrażenie wywarło przedstawienie scen w podziemiu z „Kordyana“ Słowackiego, a najlepiej udała się rola Kordyana. Ponieważ zakład nie ma sali większej, musiano odbyć ten wieczorek w sali Kasyna urzędniczego (Hotel saski); pomimo kosztów, stąd wynikłych, wpłynął do kasy Pomocy koleżeńskiej dochód stosunkowo znaczny. (Zob. rozdz. XI).

15. Dnia 15. lutego odprawiono nabożeństwo żałobne za zmarłych w tym roku szkolnym uczniów: **Nowaka Michała** z kl. V, zmarłego podczas wakacyj i **Kowalówkę Jana**, z kl. II b. zmarłego na szkarlatynę d. 28. lutego. Uczniom tym pilnym i wzorowym należy się pamięć sympatyczna. *Requiescant in pace!*

16. W przeciągu roku kilkakroć miały dla młodzieży za skromną opłatą wykłady osoby z poza grona nauczycielskiego o przedmiotach interesujących lub naukowych odkryciach. I tak: d. 9. grudnia p. Müller z Drezna demonstrował doświadczenia z radium i objaśniał jego naukowe i lecznicze znaczenie; d. 18. lutego p. Pivert z Paryża miał wykład o Paryżu z obrazami świetlnymi; a d. 7. kwietnia p. Adolf Bałuk przedstawił szereg obrazów z Czarnogóry i Skodru (Skutari) i objaśnił ważniejsze ich części; w d. 16. kwietnia p. Baczyński demonstrował telegraf bez drutu.

17. Dnia 23. kwietnia komisarz książecko-biskupi do nauki religii katol. w szkołach średnich, ks. kanonik dr. Adam Podwin, był na lekcji religii w kl. I c i II b u ks. dra Pęcowskiego i w kl. VII i VIII u ks. dra Molińskiego.

18. W rocznicę Konstytucyi 3. maja uczniowie uczestniczyli w uroczystym pochodzie na Wawel z orkiestrą na czele.

19. Dnia 25. maja uczniowie kl. IV a b przyjęli bierzmowanie z rąk J. E. księcia biskupa krakowskiego, dra Adama Sapiehy.

20. W roku szkolnym ubiegłym zapisać należy częste wybuchy choroby zakaźnej i w następstwie zamykanie klas na czas dłuższy. Nie było prawie klasy, któraby z powodu tego nie opuściła kilka dni nauki szkolnej, a były klasy jak II b i V, które po dwukroć zamykano na dni 9. Na tok nauki i postępy uczniów musiało to wpłynąć niekorzystnie.

21. Dnia 28. czerwca uczestniczyła młodzież w nabożeństwie żałobnem, odprawionem za spokój duszy ś. p. Cesarza Ferdynanda.

22. Rok szkolny zakończono d. 29. czerwca uroczystem nabożeństwem i odśpiewaniem hymnu „Te Deum“; po nabożeństwie rozdano świadectwa roczne.

XIV.

WYNIK EGZAMINU DOJRZAŁOŚCI.

A) W terminie jesiennym r. 1912 odbył się egzamin piśmienny w d. 16—18 września.

Tematy dano następujące :

a) w gimnazyum klasycznym :

Tematy polskie :

1. Wyjaśnić zasadę A. Mickiewicza: „Czucie i wiara silniej mówią do mnie, niż mędrca szkiełko i oko“ i przykładami z romantyzmu polskiego wykazać jej zwycięstwo.
2. Tło historyczne głośniejszych pieśni patryotycznych.
3. Przyroda — powiernicą człowieka.

Temat łacińsko-polski: Cic. Pro Archia poeta oratio, c. VIII. i IX.

Temat grecko-polski: Homera Iliady ks. XXIV. w. 440—470 (z opuszczeniem w. 451—455).

b) w gimnazyum realnem :

Tematy polskie } jak w g. klasycznym.
Temat łaciński }

Tematy niemieckie :

1. Prometheus als Symbol der Menschheit.
2. Der Einfluss der französischen Revolution auf die Gestaltung des sozialen Lebens.
3. „Hermann und Dorothea“ — „Pan Tadeusz“ als nationale Epen.

Egzamin ustny odbył się w d. 23. i 24. września pod przewodnictwem dyrektora zakładu. Do egzaminu zgłosiło się z gimnazyum klasycznego eksternistów 2 i eksternistek 6, razem 8.

Świadectwo dojrzałości otrzymali :

a) w gimnazyum klasycznym :

Bajerowiczówna Pelagia, Marya, ur. 15. XII. 1870 r. w Śremie. W. Ks. Pozn., (filozofia), — hr. Łubieńska Marya, Elżbieta, ur. 9. V. 1871 r. w Zimnej Wodzie, W. Ks. Pozn., (filozofia), — Kłosiński Władysław, ur. 8. VI. 1880. w Tarnowie, w Galicyi, (filozofia);

b) w gimnazyum realnem :

Tański Henryk, ur. 15. VII. 1891 r. w Rosiejowie, w Król. Pol., (prawo), — Furmankiewiczówna Kazimiera, Marya ur. 27. VIII. 1888 r. w Brzeżanach, w Galicyi, (filozofia), — Marszewska Jadwiga, Marya, Salomea, ur. 30. VI. 1891 r. w Warszawie, w Król. Pol., (filozofia), — Olesiówna Jadwiga, Anna, ur. 13. VII. 1891 r. w Drużbarkach na Węgrzech. (filozofia), — Simmowa Jadwiga z Szczepańskich, ur. 27. VI. 1886 r. w Drohobyczu, w Galicyi, (filozofia), — Stonczyńska Anna, ur. 28. VI. 1893 r. w Warszawie, w Król. Pol. (filozofia).

B) W terminie lutowym 1913 r. odbył się egzamin d. 11 lutego pod przewodnictwem dyrektora zakładu. Do egzaminu zgłosił się: uczeń publiczny 1, prywatny 1, eksternistka 1.

Świadectwo dojrzałości otrzymali :

a) w gimnazyum klasycznym :

Allerhand Leiser, ur. 11. XII. 1891. r. w Półwsiu Zwierzyn. w W. Ks. Krak., (prawo), — Chorąży Tadeusz, Andrzej, ur. 30. XI 1892 r. w Koninie, w Król. Pol., (filozofia).

b) w gimnazyum realnem :

Zielińska Janina, Franciszka, ur. 18. XII. 1892. r. w Błażowej, w Galicyi, (filozofia).

W obu grupach egzaminowych dano następujące tematy :

Tematy polskie :

1. Epopeja w Polsce i warunki jej rozwoju.
2. Wpływ wojen napoleońskich na życie narodu polskiego.
3. Rozwinąć i uzasadnić naukę Skargi zawartą w zdaniu : „Chcesz w radzie i w senacie mądrze mówić i dobrze w ojczyźnie radzić, czytaj stare dzieje“.

Temat niemiecki :

Die Haupthandlungen in dem Drama Schiller's „Wilhelm Tell“.

C) W terminie czerwcowym 1913 r. egzamin piśmienny odbył się w d. 19. 20. i 21. maja.

Tematy polskie w obu grupach egzaminowych :

1. Przyroda na usługach człowieka.
2. Gospodarka Kazimierza Wielkiego.
3. Stan literatury w w. XVI. i jej związek z ówczesnymi stosunkami politycznymi i obyczajowymi.

Temat łaciński w obu grupach egzaminowych :

Taciti Annal. XVI. c. 14.

Temat grecki w gimnazjum klasycznym :

Platona Kriton. r. XVI.

Tematy niemieckie w gimnazjum realnem :

1. Europa — der Träger der Weltkultur.
2. Die technischen Errungenschaften der unmittelbaren Vergangenheit.
3. Die französische Revolution in ihren Wirkungen auf deutsche Dichter und ihre Werke.

Egzamin ustny odbył się d. 11—18 czerwca pod przewodn. p. Józefa Winkowskiego, c.k. dyrektora gimnazjum V. w Krakowie.

A) Do egzaminu z gimnazjum klasycznego zgłosiło się uczniów publicznych 29., eksternistów 1.

Z tych otrzymało świadectwo dojrzałości z odznaczeniem	7.
świadectwo dojrzałości	21
Reprobowano	2

Alfabetyczny wykaz : ¹⁾

1. *Brand recte Werner Wilhelm, ur. 11. sierpnia 1895. w Krakowie, w W. Ks. Krak., (prawo).
2. Budzoń Józef, ur. 8. lutego 1893. w Makowie, w Galicyi, (teologia).
3. *Buliński Franciszek, Tomasz, ur. 16. września 1893. w Chrzanowie, w W. Ks. Krak., (medycyna).
4. Gemeiner Samuel, ur. 14. maja 1893. w Krakowie, w W. Ks. Krak., (sztuka dramatyczna).
5. *Gorczewski Mikołaj, ur. 6. grudnia 1894. w Przemyślu, w Galicyi, (medycyna).
6. Gut Waclaw, ur. 25. września 1893. w Falkowej, w Galicyi, (rolnictwo).
7. Günther Stanislaw, ur. 21. lipca 1894. w Facimiechu, w Galicyi, (rolnictwo).
8. *Kaiser Henryk, ur. 5. marca 1893. w Ostrowie, w Król. Polskiem, (agronomia).
9. Keh Herman, ur. 10. października 1894. w Krakowie, w W. Ks. Krak., (kolej).
10. Kornreich Jakób, ur. 18. grudnia 1893. w Krakowie, w W. Ks. Krak., (prawo).
11. Krupa Jan, ur. 6. sierpnia 1894. w Krakowie, w W. Ks. Krak., (medycyna).
12. Kus Wojciech, ur. 4. lipca 1894. w Kobielniku, w Galicyi, (teologia).
13. *Latała Kasper, ur. 12. stycznia 1892. w Wawrzeńcicach, w Król. Polskiem, (akademia eksportowa).

¹⁾ Gwiazdka oznacza świadectwo dojrzałości z odznaczeniem.

14. Malinowski Edmund, ur. 14. grudnia 1892. w Dzikowie, w Galicyi, (prawo).
15. *Małupa Jan, ur. 25. stycznia 1892. w Podleśnej Woli, w Król. Polskiem, (rolnictwo).
16. Pawlas Paweł, ur. 13. listopada 1891. w Suchej Górnej na Śląsku austr., (filozofia).
17. Połoszynowicz Jan, ur. 9. lipca 1890. we Lwowie, w Galicyi, (weterynaryja).
18. Prokopczuk Maryan, ur. 31. stycznia 1894. w Krakowie w W. Ks. Krak., (filozofia).
19. Rastawiecki Jerzy, ur. 2. lutego 1893. w Stupnicy, w Galicyi, (akademia handlowa).
20. Roganowicz Józef, ur. 19. marca 1892. we Lwowie, w Galicyi. (kolej).
21. *Rusinek Antoni, ur. 31. lipca 1893. w Inwałdzie, w Galicyi, (teologia).
22. Schrager Abraham, ur. 7. lutego 1894. w Krakowie, w W. Ks. Krak. (prawo).
23. Seweryn Tadeusz, ur. 21. sierpnia 1894. w Żabnie n. D., w Galicyi, (akademia sztuk pięknych).
24. Sierosławski Stanisław, ur. 5. maja 1892. w Oświęcimiu, w Galicyi, (filozofia).
25. Stano Wincenty, ur. 22. marca 1891. w Krzesławicach, w Król. Pol., (akademia eksportowa).
26. Szczurkowski Jan, ur. 1. kwietnia 1894. w Łącku, w Galicyi, (teologia).
27. Szczurowski Stanisław, ur. 14. kwietnia 1890. w Krakowie, w W. Ks. Krak., (prawo).
28. Urbański Maryan, ur. 5. października 1895. we Lwowie, w Galicyi, (filozofia).

B) Do egzaminu z gimnazjum realnego zgłosiło się eksternistów 4, eksternistek 8, razem 12.

Świadectwo dojrzałości z odznaczeniem otrzymało	3
Świadectwo dojrzałości otrzymało	5
Reprobowano na pół roku	3
Reprobowano na rok	1
Razem	12

Alfabetyczny wykaz :

1. Bobrownicka Anna, ur. 25. lipca 1891. w Wiliamsburgu, w Ameryce północnej, (filozofia).
2. Chamięc Stanisław, ur. 2. lipca 1896. w Warszawie, w Król. Pol., (prawo).
3. *Dyakowska Zofia, ur. 8. maja 1895. w Warszawie, w Król. Pol., (filozofia).

4. *Gintowtówna Felicya, ur. 5. lutego 1879. w Podzaci, na Litwie, (filozofia).
 5. Jagminówna Helena, ur. 30. września 1887. w Petersburgu, w Rosyi, (filozofia).
 6. Kraskowska Franciszka, ur. 29. grudnia 1894. w Krakowie, w W. Ks. Krak., (filozofia).
 7. *Stawarska Marya, ur. 29. września 1892. w Tarnowie, w Galicyi, (filozofia).
 8. Śliwowska Zofia, ur. 21. października 1884. w Skordyowie, w Król. Pol., (filozofia).
-

WYKAZ KSIĄŻEK SZKOLNYCH.

których się używać będzie w roku szkolnym 1913/14.

A) w gimnazyum realnem:

- Klasa I.** Wielki katechizm religii katolickiej, Kraków 1910 (h. 60).
 Konarski, Zwięzła gramatyka języka polskiego, Lwów 1911 (h. 50). — Reiter, Czytania polskie dla kl. I, Lwów 1910 (K 3). — Samolewicz, Zwięzła gramatyka jęz. łacińskiego. Wyd. 6, Lwów 1907 (K 1). — Steiner-Scheindler, Ćwiczenia łacińskie dla kl. I. Wyd. 5, opracowane przez Frączkiewicza i Próchnickiego, Lwów 1907 (K 1.20). — German-Petelenz-Gayczak, Ćwiczenia niemieckie dla kl. I. Wyd. 7, Lwów 1910 (K 2.40). — Benoni-Tatomir, Krótki rys geografii oprac. Wierzbicki. Wyd. 9, Lwów 1908 (K 1). — Gebert i Gebertowa, Opowiadania z dziejów ojczystych, Lwów 1912. Wyd. 2 (K 2.50). — Kranz, Arytmetyka na kl. I, Kraków 1911 (K 1.50). — Kranz, Geometrya pogładowa na kl. I. Wyd. I, II. (K 1.30). — Nusbaum-Wiśniowski, Wiadomości z zoologii dla klas niższych. Wyd. 3, Lwów 1910 (K 3.60). — Rostański, Botanika szkolna na kl. niższe. Wyd. 6, Kraków 1907 (K 2.60).
- Klasa II.** Wielki katechizm rel. katolickiej, Kraków 1910 (h 60). — Małecki, Gramatyka jęz. polskiego, szkolna. Wyd. 11, Lwów 1911 (K 2.40). — Reiter, Czytania polskie dla kl. II, Lwów 1911 (K 3.40). — Samolewicz, Zwięzła gramatyka języka łacińskiego. Wyd. 6, Lwów 1907 (K 1). — Steiner-Scheindler, Ćwiczenia łacińskie dla kl. II, oprac. przez Frączkiewicza i Próchnickiego. Wyd. 6, Lwów 1913 (K 1.30). — German-Petelenz-Gayczak, Ćwiczenia niemieckie dla kl. II. Wyd. 5, Lwów 1912 (K 2.80). — Siwak, Geografia dla kl. II i III, Lwów 1911 (K 3.20). — Semkowicz, Opowiadania z dziejów powszechnych, Część I. Wyd. 4, Lwów 1912 (K 2). — Kranz, Arytmetyka na kl. II, Kraków 1911 (K 1.50). — Kranz, Geometrya pogładowa na kl. II, Kraków 1910 (K 1.40). — Nusbaum-Wiśniowski, Wiadomości z zoologii dla niższych klas szkół średnich. Wyd. 3, Lwów 1910 (K 3.60). — Rostański, Botanika szkolna dla klas niższych. Wyd. 6, Kraków 1907 (K 2.60).

- Klasa III.** Ks. Jougan, Liturgika. Wyd. 4, Lwów 1910 (K 1·40). — Ks. Szydelski, Dzieje biblijne starego zakonu, Lwów 1912 (K 1·50). — Małecki, Gramatyka jęz. polskiego, szkolna. Wyd. 9—11, Lwów 1911 (K 2·40). — Czubek-Zawiliński, Wypisy polskie dla III kl., Kraków 1904. Wyd. 2 (cena niższa, K 1·20). — Samolewicz-Sołtysik, Gramatyka jęz. łacińskiego, Część II. Wyd. 9, Lwów 1909 (K 2·40). — Próchnicki, Ćwiczenia łacińskie dla kl. III. Wyd. 6, Lwów 1912 (K 1·80). — Frączkiewicz, Czytanka łacińska na podstawie Korneliusza Neposa i Kurcyusza Rufusa do użytku III i IV kl., Lwów 1912 (K 2·30). — German-Petelenz-Gayczak, Ćwiczenia niemieckie dla kl. III. Wyd. 5, Lwów 1911 (K 2·80). — Jahner, Deutsche Grammatik. Wyd. 3 i 4, Lwów 1911 (K 2·20). — Siwak, Geografia dla kl. II i III, Lwów 1911 (K 3·20). — Gebert i Gebertowa, Opowiadania z dziejów monarchii austr. węg., Lwów 1912 (K 2·50). — Kranz, Arytmetyka na kl. III, Kraków 1910 (K 1·80). — Kranz, Geometria pogładowa na kl. III, Kraków 1910 (K 1·80). — Kawecki i Tomaszewski, Fizyka dla niższych klas. Wyd. 6, Kraków 1910 (K 2).
- Klasa IV.** Ks. Dąbrowski, Historia biblijna zakonu nowego. Wyd. 4, Lwów 1910. — Małecki, Gramatyka jęz. polskiego, szkolna. Wyd. 9—11, Lwów 1910 (K 2·40). — Czubek-Zawiliński, Wypisy polskie dla IV kl. Wyd. 2, Kraków 1910 (Cena niższa K 1·50). — Samolewicz-Sołtysik, Gramatyka jęz. łacińskiego, Część II. Wyd. 9. Lwów 1909 (K 2·40). — Próchnicki, Ćwiczenia łacińskie dla kl. IV. Wyd. 4, Lwów 1909 (K 2). — Caesar, Commentarii de bello Gallico. Wyd. Terlikowskiego, Lwów 1912 (K 1·60). — Węcowski, Książka do nauki jęz. francuskiego, Część I. Wyd. 2, Lwów 1911 (K 2·20). — German-Petelenz-Gayczak, Ćwiczenia niemieckie dla IV kl. Wyd. 4, Lwów 1910 (K 3.). — Jahner, Deutsche Grammatik, Wyd. 3 i 4, Lwów 1911 (K 2·20). — Majerski, Geografia austr.-węg. monarchii. Wyd. 6, Lwów 1912 (K 2·20). — Zakrzewski, Historia powszechna. Część I. Wyd. 7, Kraków 1911 (K 2·40). — Miłulowicz, Podręcznik arytmetyki dla kl. IV, Lwów 1911 (K 1·50). — Łonnicki, Geometria, Część I i II dla kl. IV i V, Lwów 1911 (K 3·40). — Kawecki-Tomaszewski, Fizyka dla niższych klas szkół średnich. Wyd. 6, Kraków 1910. — Duchowicz-Wiśniowski, Wiadomości z chemii i mineralogii dla klas niższych, Lwów 1911 (K 2·80).
- Klasa V.** Ks. Jeż, Nauka wiary katolickiej. Część I. Wyd. 3, Kraków 1911 (K 2). — Próchnicki-Wojciechowski, Wypisy polskie dla kl. V, Lwów 1911 (K 3·80). — Livius, wyd. Majchrowicz, Wiedeń—Lwów 1905 (K 2·50). — Sinko, Wiazanka wierszy Owidyusza z dodatkiem wybranych elegii Tibulla i Propercjusza, Lwów 1912 (K 1·60). — Samolewicz-

Soltysik, Gramatyka jęz. łacińskiego. Część II. Wyd. 9, Lwów 1909 (K 2·40). — Węcowski, Książka do nauki jęz. francuskiego. Część II, Lwów 1910 (K 2·80). — Ippoldt-Stylo, Deutsches Lesebuch für die oberen Klassen der galizischen Mittelschulen, I Teil, V. Klasse. Wyd. 3, Lwów 1912 (K 3·80). Zakrzewski, Historia powszechna. Część II. Wyd. 5, Kraków 1908 (K 2·40). Miłulowicz, Podręcznik arytmetyki dla kl. V, Lwów 1912 (K 1·50). — Łomnicki A., Geometrya. Część I i II dla kl. IV i V, Lwów 1911 (K 3·40). Łomnicki, Mineralogia i geologia. Wyd. 7. Lwów 1913 (K 2·80). — Rostafiński, Botanika szkolna dla klas wyższych, Kraków 1911, Wyd. 4 (K 3·20). — Łazarski, Zasady geometryi wykreślnej (z atlasem). Wyd. 3, Lwów 1907 (K 3·40).

B) w gimnazjum klasycznym :

- Klasa VI.** Ks. Sieniatycki, Dogmatyka szczegółowa. Wyd. 2, Lwów 1910 (K 2·20). — Tarnowski i Wójcik, Wypisy polskie, Część I. Wyd. 4, Lwów 1909 (K 3·30). — Sallustius, Bellum Catilinae. Wyd. Sołtysika, Lwów 1910 (h 60). — Vergilius. Wyd. Eichler-Rzepiński, Lwów 1912 (K 1·70 — Cicero, In Catilinam. Wyd. Sołtysika, Lwów 1905 (h 70). — Samolewicz-Sołtysik, Gramatyka jęz. łacińskiego. Część II. Wyd. 9. Lwów 1909 (K 2·40). — Fiderer, Chrestomatya z pism Xenofonta. Wyd. 4, Lwów 1909 (K 2·40). — Homera Iliada. Część I. Wyd. Scheindler-Sołtysik, Lwów 1908 (K 1·20). — Część II. Wyd. Sołtysik, Lwów 1909 (K 1·50). — Herodot, Wyd. Terlikowskiego, Lwów 1900 (K 2·20). — Ćwikliński, Gramatyka języka greckiego. Wyd. 3, Lwów 1902 (K 3·40). — Ippoldt-Stylo, Deutsches Lesebuch für die oberen Klassen der galizischen Mittelschulen, II. Teil, VI. Klasse, Wyd. 2, Lwów 1910 (K 3·60). — Zakrzewski, Historia powszechna, Część II, Wyd. 5, Kraków 1908 (K 2·40); Część III, Kraków 1908. Wyd. 4 (K 2·80). — Miłulowicz, Podręcznik arytmetyki dla klasy VI (w druku). — Łomnicki, Geometrya dla kl. VI, VII i VIII, Lwów 1912 (K 3·80). — Kranz, Logarytmy, Wyd. 2, Kraków 1912. — Petelenz, Zoologia dla klas wyższych szkół średnich. Wyd. 3, Lwów 1907 (K 3).
- Klasa VII.** Ks. Szczeklik, Etyka katolicka, Wyd. 5, Kraków 1912 (K 2·20). — Tarnowski i Próchnicki, Wypisy polskie, Część I. Wyd. 1, Lwów 1909 (K 3·30); Część II. Wyd. 4. Lwów 1911, (K 3·60). — Cicero, Laelius de amicitia, w wydaniu Sołtysika. Lwów 1908 (h 60). — Liszkowicz, Wybór listów Pliniusza Młodszego, Kraków 1912 (K 1·20). — Samolewicz-Sołtysik, Gramatyka jęz. łacińskiego. Wyd. 9, Lwów 1909 (K 2·40). — Homera Odysseja. Wyd. Jezienickiego, Lwów 1908 (K 3). — Demostenes. Wyd. Schmidta, Lwów 1893 (K 1·40). — Platon,

Wybór pism. Wyd. Jędrzejowskiego, Lwów 1912 (K 3). —
 Ćwikliński, Gramatyka jęz. greckiego, Lwów 1909 (K 3). —
 Ippoldt-Stylo, Deutsches Lesebuch für die oberen Klassen
 der galizischen Mittelschulen, III. Teil, VII. Klasse, Lwów
 1911. Wyd. 2 (K 4). — Zakrzewski, Historia powszechna,
 Część III. Kraków 1908, Wyd. 5 (K 2·80). — Lewicki, Zarys
 dziejów Polski i krajów ruskich. Wyd. 4, Kraków 1910,
 (K 2). — Dziwiński, Podręcznik arytmetyki i algebry dla
 klas wyższych. Wyd. 4, Lwów 1910 (K 4·50). — Łomnicki,
 Geometria dla klas VI, VII i VIII, Lwów 1912 (K 3·80). —
 Kranz, Logarytmy. Wyd. 2. Kraków 1905 (K 1·30). — Ka-
 wecki i Tomaszewski, Fizyka dla wyższych klas. Wyd. 4,
 Kraków 1906 (K 3·40). — Tomaszewski, Chemia. Wyd. 4,
 Kraków 1912 (h 70). — Biegański, Logika, Warszawa.

Klasa VIII. Ks. Jougan, Historia kościoła katolickiego. Wyd. 3.
 Lwów 1907 (K 2). — Tarnowski i Próchnicki, Wypisy pol-
 skie. Część II. Wyd. 4, Lwów 1911 (K 3·60). — Horatius.
 Wyd. Dolnickiego (K 1·50). — Tacitus. Wyd. Staromiej-
 skiego, Lwów 1898 (K 2·20). — Samolewicz-Sołtysik, Gra-
 matyka języka łacińskiego. Wyd. 9. Lwów 1909 (K 2·40). —
 Platon, Wybór pism. Wyd. Jędrzejowskiego, Lwów 1912
 (K 3). — Sofokles, Król Edyp. Wyd. Majchrowicza, Lwów
 1890 (K 1·12). — Homera Odysseja. Wyd. Jezienicki, Lwów
 1908 (K 3). — Ćwikliński, Gramatyka jęz. greckiego. Wyd. 3,
 Lwów 1912. — Ippoldt, Deutsches Lesebuch für die oberen
 Klassen der galizischen Mittelschulen, IV. Teil, VIII. Klasse,
 Lwów 1909 (K 4). — Głębiński-Finkel, Historia austriacko-
 węg. monarchii i wiadomości polityczne i społeczne. Wyd. 3,
 Lwów 1910 (K 2). — Lewicki-Mościcki, Zarys dziejów Polski
 i krajów ruskich. Wyd. 5, Kraków 1913. — Kranz, Zbiór
 zadań matematycznych dla klas wyższych. Wyd. 1 i 2, Kra-
 ków 1905 (K 3·50). — Kranz, Logarytmy. Wyd. 2, Kraków
 1911 (K 1·30). — Kawecki i Tomaszewski, Fizyka dla wyż-
 szych klas szkół średnich, Wyd. 3 i 4, Kraków 1906 (K 3·40). —
 Lindner-Kulczyński, Wykład psychologii. Wyd. 3, Kraków
 1912 (K 2·20).

BURSY I INTERNATY.

1. **Bursa akademicka** (Jerozolimska), założona w r. 1453 przez Zbigniewa Oleśnickiego, kardynała i biskupa krakowskiego. Daje młodzieży akademickiej i gimnazyalnej mieszkanie, opał i światło z funduszków fundatora, natomiast o utrzymanie codzienne starać się mają uczniowie sami. Seniorem bursy jest dr. Kazimierz Żórawski, prof. Uniw. Jag., wiceseniorem p. Teofil Młoszowski, zast. naucz. gimn. III. Bursa nie kieruje nauką uczniów, tylko kontroluje; poza nauką młodzież starsza spędza czas za zakładem, zarabiając lekcjami na utrzymanie, młodsza bawi się na podwórzu.

Obecnie mieści się w bursie 58 uczniów szkół średnich w Krakowie; z tego z gimnazjum realnego IV — uczniów 12.

2. **Bursa im. dra Jordana**, założona w r. 1912. przez Towarzystwo opieki nad młodzieżą szkół średnich; pobiera od uczniów opłatę miesięczną 10—15 koron i daje za to: mieszkanie, opał, światło, usługę i nadzór. Przełożonym bursy jest Prezes Towarzystwa, p. Józef Winkowski, dyrektor gimn. V; prefektem Antoni Kutt, słuchacz praw. Zarząd sprawują wydziałowe Tow., panie: prof. Chrzanowska i Malarska. Towarzystwo dopłaca rocznie ze swoich funduszków przeszło 2000 koron. Uczniów było 14, w tem z gimnazjum realnego (IV) 2.
3. **Bursa św. Jana Kantego**, założona przez ks. Jana Puzyńę, kardynała i biskupa krakowskiego. Prezesem bursy jest Najprz. ks. biskup krakowski, dr. Adam Sapieha, prefektem ks. Antoni Siuda, katecheta gimnazjum III. Koszt utrzymania uczniów wynosi rocznie K 7600, z czego część pokrywa fundusz, zapisany przez założyciela, resztę wychowankowie, płacąc po K 20 miesięcznie. Czas poza nauką spędzają uczniowie na przechadzkach lub zabawach pokojowych. Pomocy w naukach bursa nie udziela. Liczba uczniów w tym roku 12, z gimnazjum IV — jeden.
4. **Bursa dla synów nauczycieli ludowych im. ks. Stanisława Spisa**, założona przez osobne Towarzystwo, utrzymuje wychowanków z opłat miesięcznych, subwencji i wkładek członków. Prezes Zarządu: p. Józef Spis, pens. inspektor szkolny okręg. Prefekt: Franciszek Pawłowski. Bursa nie

kieruje nauką uczniów, tylko ją kontroluje. Poza nauką zajmuje się młodzież zabawami pokojowymi i na wolnym powietrzu, muzyką, czyta książki, urządza odczyty i t. p. O ile starczą środki przyjmuje bezpłatnie synów nauczycieli, znajdujących się w trudnych warunkach materialnych. Liczba uczniów ogólna 35, w tem z gimnazjum realnego (IV) uczniów 5.

5. **Bursa im. św. Stanisława Kostki**, założona w r. 1910. przez „Związek niewiast katolickich“. Na czele stoi prezesowa związku p. Zofia Popielowa, prefektem jest ks. J. Szymeczko. Uczniowie mają całe utrzymanie i opiekę za miesięczną opłatą K 24. Liczba uczniów ogólna w r. b. — 21; z gimnazjum IV — 3.
6. **Internat XX. Zmartwychwstańców** założyli w r. 1889. XX. Przewłocki i Marszałkiewicz. Rektorem jest ks. Teodor Dembiński, wicerektorem ks. Franciszek Komorowski. Utrzymuje 50 uczniów (w tem 2 z gimn. IV) z miesięcznej opłaty, wynoszącej najwyżej K 70.

Uboższym uczniom czyni się ulgi w opłacie, która wynosi najmniej K 30 miesięcznie. Prócz lekcji prywatnych dla uczniów mniej zdolnych udziela internat pomocy w nauce wogóle i przeprowadza kontrolę codzienną, czy i o ile z lekcji zadanej uczniowie się przygotowali. Wpaja się uczniom poczucie obowiązku i kardynalne zasady poprawczego prowadzenia się tak w szkole jak i poza szkołą; niemniej szczepi się ducha religijnego i patriotycznego.

XVII.

IMIENNY SPIS UCZNIÓW. ¹⁾

KLASA I a.

1. Budzaszek Feliks	28. Olma Edward
2. Bukowski Marcin	29. Rapacki Wincenty
3. Chodorowski Józef	30. Rivo Mieczysław
4. Christ Zygmunt	31. Roganowicz Leopold
5. Chudzicki Antoni	32. Ruggiero Adolf
6. Drożdż Kazimierz	33. Rykała Stanisław
7. [Franaszek Adam 5/12 912]	34. Rykała Tadeusz
8.* Gałuszka Bohdan	35. Sadowski Tadeusz
9. [Gołąb Antoni 31/1 1913]	36. Siekierski Stefan
10. Górecki Maryan	37. Siemek Adam
11. Habuda Mikołaj	38. Skaza Jerzy
12. Jaworek Stanisław	39. Skaza Józef
13. Jończyk Adolf	40.* Sławomirski Jerzy
14. Jurkowski Konstanty	41. Szczepański Jan
15. Kastarski Jan	42. Szczerbiński Edward
16. Kisielewski Franciszek	43. Szczurkowski Felicyan
17. [Korczyński Zbigniew 5/12 1912]	44. Szopiński Mieczysław
18. Kowalski Jan	45. Ślósarczyk Bolesław
19. [Krzepowski Maryan 14/12 1912]	46. Tellier Władysław
20. Lyssy Tadeusz	47. Tetmajer Kazimierz
21. [Łabuda Stanisław 14/12 1912]	48.* Trzęsiński Sławomir
22. Makosiński Jan	49.* Tukatsch Franciszek
23. [Marcoin Juliusz 8/1 1913]	50. Twardowski Jan
24. Miarczyński Zbigniew	51. Weber Alfred
25.* Misiąg Maryan	52.* Witkowski Stanisław
26. Mroczkowski Józef	53. Wójcik Tadeusz
27. Nosowicz Mieczysław	54.* Wróblewski Witold
	55. Zajączkowski Józef
	56. Zajączkowski Wiktor
	57. Kweciński Lucyan (pryw.).

¹⁾ Gwiazdka przy nazwisku oznacza ucznia uzdolnionego c h l u b n i e.

KLASA I b.

1. Baran Feliks	23. Maleszyk Maryan
2. Bigajski Maryan	24. Maryjan Eugeniusz
3. Binzer Wiktor	25. Mosur Edward
4. Bocheński Tadeusz	26. Obcowski Michał
5. Bocheński Zbigniew (pryw).	27. Palkisch Franciszek
6. Ceremuga Stanisław	28. Piekarczyk Kazimierz
7. Dunaj Józef	29. Pompa Bohdan
8.*Eibenschütz Stanisław	30. Rokosz Gustaw
9. Feintuch Jan	31. Schaller Franciszek
10. Freundlich Józef	32. Scherer Dawid
11. Gross Otto	33. Skracha Jerzy
12. Haber Marek	34. [Soja Maryan 31/1 1913]
13. Haja Eugeniusz	35. Stachurski Karol
14. Haluch Józef	36. Stein Emil
15. Karnasiewicz Tomasz	37. Weiss Antoni
16. [Kostecki Józef 14/5 1913]	38. Wcisło Stanisław
17.*Król Eugeniusz	39. Weindling Beno
18. Kura Antoni	40. Wilder Henryk
19. Kurzyniec Edmund (pryw.)	41. Wójcikowski Władysław
20.*Lanes Saul	42. [Zimowski Mieczysław
31/1 1913]
21. Lukas Jan	43. Kostanecki Jan (pryw.).
22. Lustgarten Jakób	

KLASA I c.

1. Aleksandrowicz Maks	16. Janoszek Władysław
2. [Bajorek Tadeusz 10/12
1912]	17. [Jawornik Aleksander
14/12 1913]
3. [Bieniasz Witold 15/11
1912]	18. [Kapturkiewicz Roman
2/12 1912]
4. Boy Maryan	19. Kowalówka Piotr
5. Dadak Jan	20. Kwieciński Eugeniusz
6. Datoń Stanisław	21. [Marczyk Maryan 31/1
1913]
7. Dudek Stanisław	22. [Martusiewicz Kazimierz
14/5 1913]
8. Dukatenzeiler Józef	23.*Nebenzahl Samuel
9. Feltman Stefan	24. Pelczar Leon
10. Ferber Julian	25. Putyra Józef
11. Fischer Karol	26. Riff Władysław
12. [Goldenberg Józef 20/9
1912]	27. Rudolphi Karol
13. [Haar Maksymilian 15/3
1913]	28. Singer Elias
14.*Immerglück Mau:ycy	29. Siwek Władysław
15. [Janczur Eugeniusz 10/12
1912]	30. Sternberg Henryk
	31. Szarota Edmund

32. Tilles Ferdynand	39. [Wilkosz Wiesław 31/1913]
33. Timer Jan	40. [Wujcik Tadeusz 31/1 1913]
34. [Treger Witold 22/10 1912]	41. Kreisler Henryk
35. Wawrzkowicz Maryan	42. Pick Franciszek
36. Weber Wilhelm	43. Szczerbiński Karol
37. [Weinfeld Majer 31/1 1913]	44. Wojdaliński Henryk
38. [Wieczyński Juliusz
10/12 1912]	45. Mańkowski Leon (pryw.).

KLASA II a.

1. Banaś Wojciech	28. [Pękała Antoni 8/3 1913]
2. Bartmann Stanisław	29. Piotrowski Zbigniew
3. Binzer Wilhelm	30. Ramza Tadeusz
4. Błoch Stanisław	31. Rotter Albin
5. Boroń Piotr	32. Rudawski Tadeusz
6. Brodzki Jan	33.*Seifert Wilhelm
7. Chałupnik Wiktor	34. Serafin Stanisław
8.*Donhaiser Antoni	35. Socha Mieczysław
9. Eminowicz Kazimierz	36. Studnicki Franciszek
10. Ferber Edmund	37.*Stoch Mieczysław
11.*Garlicki Roman	38. Szczytnicki Stanisław
12. Garlicki Tadeusz	39.*Szybowski Franciszek
13. Gątkiewicz Zygmunt	40. [Victoria Gustaw 31/1 1913]
14. Hyla Stefan	41. [Vogler Izydor 14/5 1913]
15. Kalita Waclaw	42.*Wasung Aleksander
16. Klein Józef	43. [Wieczyński Adam 31/1
1913]
17. Kopytko Andrzej	44. Włodarczyk Henryk
18. Kostmanowicz Władysław	45. Wyrobisz Bruno
19. Kucharski Michał	46. Zacharyasiewicz Zenon
20. Kunachowicz Jerzy	47. Zajączkowski Zygmunt
21. Kwiatkowski Antoni	48. Zapalski Jan
22. Lelito Józef	49. Zawojski Maryan
23. Leśniak Stanisław	50. Zimnal Maryan
24. Löw Maurycy	51. Hohenauer Emanuel (prywa-
tysta)
25. Metzler Tadeusz	52. Jagniński Józef (prywa-
tysta).
26. Miłaszewski Stanisław	
27. Olech Karol	

KLASA II b.

1. Adamczyk Adam	5. Bossowski Józef
2. Baranowski Jerzy	6. Brand Artur
3. Bisanz Jan	7. Dadak Władysław
4. Bojarski Józef	8. Englisch Zygfryd

9. Freundlich Rudolf	25. Paleolog Konstanty
10. Gisman Stanisław	26. Paluch Jan
11. Gorski Jan	27. [Palusiński Tadeusz
14/5 1913]
12. [Hoffman Henryk 15/2
1913]	28. Peretz Stefan
13. Jaworski Mieczysław	29. Pfeffer Juliusz
14. Kleinberger Szymon	30. *Pieczarkowski Tadeusz
15. Kobos Tadeusz	31. Podsadecki Henryk
16. Kołodziej Adam	32. Rice Maryan
17. Konopka Antoni	33. Stepiewski Stefan
18. [Kowalówka Jan umarł
28/2 1913]	34. Veranemann Józef
19. [Kowalski Roman 29/3 913]	35. Waszkowski Tadeusz
20. Kowalski Sylwester	36. Węgrowski Aleksander
21. Kozik Michał	37. Węgrzyn Zygmunt
22. Kwiatkowski Zygmunt	38. Wnękowski Jan
23. Lukas Kazimierz	39. [Zwierz Stefan 15/10 1912]
24. Maszewski Waleryan	40. Ślaski Paweł (prywatysta).
	41. hr.MycielskiAndrzej (pryw.)

KLASA III a.

1. Bielecki Stanisław	25. Modes Bolesław
2. Boczkowski Bolesław	26. Mostowik Jan
3. Cierniak Władysław	27. [Olszanik Stanisław
20/12 1912]
4. Eminowicz Juliusz	28. Palusiński Zdzisław
5. Faltus Józef	29. Piotrowski Karol
6. Grzybowski Stanisław	30. Pizło Stanisław
7. Gutwiński Stanisław	31. [Popiel Józef 3/4 1913]
8. Harasymowicz Włodzimierz	32. Romer Konstanty
9. Hałaciński Jan	33. Sadowski Emil
10. Jellenta Stefan	34. Schmidt Leonard
11. Jodłowski Zdzisław	35. Schwarz Gustaw
12. Kaiser Adam	36. Smoleński Olgierd
13. Kędzior Władysław	37. *Stoch Tadeusz
14. Korngold Syryusz	38. *Sukniewicz Maryan
15. *Kornhäuser Stefan	39. *Taborski Władysław
16. Krajewski Teodor	40. Titz Józef
17. Krzyszkowski Stefan	41. Wanicki Kazimierz
18. Kupfer Edward	42. Węgrzyn Stanisław
19. Lanes Józef	43. Weindling Natan
20. *Ludmirski Edward	44. Zacharyasiewicz Teodor
21. Łącki Wojciech	45. Zając Stanisław
22. Majewski Tadeusz	46. Zapalski Józef
23. Merkwiczko Karol	47. Czerny Zbigniew (pryw.)
24. Michalek Stanisław	

48. Kozłowski Jan (pryw.)	52. Wyrzykowska Aniela (pryw.)
49. Laskówna Elżbieta (pryw.)	53. Wyrzykowska Zofia (pryw.)
50. Leisten Zygmunt (pryw.)	
51. Sedlaczkówna Helena (pryw.)	

KLASA III b.

1. Albrecht Jerzy	24. Olszewski Bronisław
2. Białkowski Tadeusz	25. Piekarski Maryan
3. Birkenmajer Ludwik	26. Prokesch Józef
4. Blech Eisen Zygmunt	27. Rennert Adolf
5. Bochenek Michał	28. Rotter Stanisław
6. Bulicz Roman	29. Rybczyński Jan
7. Chłapowski Raul	30. Singer Samuel
8. Chłapowski Władysław	31. *Słomczyński Adam
9. Cieślewicz Kazimierz	32. Smolarski Andrzej
10. Chrobak Tadeusz	33. [Sroczyński Bolesław
5/3 1913]
11. Fąfrowicz Włodzimierz	34. Staszekiewicz Stanisław
12. Gdula Adam	35. *Steinberg Witold
13. Gregorczyk Jan	36. Stoklas Franciszek
14. Gretschel Tadeusz	37. Süßer Maksymilian
15. Gruczyński Mieczysław	38. Węc Zdzisław
16. [Jaglarz Antoni 10/1 1913]	39. *Wilk Władysław
17. Jedliński Zdzisław	40. [Wykurz Józef 6/12 1912]
18. Kisielewski Kazimierz	41. Wysocki Tadeusz
19. Kołodziejczyk Zdzisław	42. Zaraza Eugeniusz
20. Matlak Tadeusz	43. Bzowski Jacek (pryw.)
21. *Mehoffer Zbigniew	44. Hawranek Jerzy (pryw.)
22. [Nebenzahl Norbert
17/3 1913]	45. Hawranek Zygmunt (pryw.)
23. Ochoński Władysław	46. Mogilnicki Witold (pryw.)

KLASA IV a.

1. Cebulski Stanisław	12. Kowal Józef
2. Danz Mieczysław	13. Libmann Zenon
3. [Gucwa Tadeusz 12/12 1912]	14. Mazurek Adam
4. *Hahn Władysław	15. Milli Stanisław
5. Ippoldt Otton	16. Mrazek Kazimierz
6. Jania Wincenty	17. Nosowicz Władysław
7. Jaworski Tadeusz	18. Odrzywołek Jan
8. Kamocki Janusz (pryw.)	19. [Packań Leon 3/1 1913]
9. Kanarek Chaim	20. Radecki Karol
10. Kepler Marcelli	21. Rusinek Adam
11. Kleinhändler Zygmunt	22. Rybka Tadeusz

23. Saski Jerzy	30. Wilczek Henryk
24. Schwadron Maurycy	31. Wróbel Tadeusz
25. Sokół Oskar	32. Zbik Władysław
26. Sternberg Zygmunt	33. Ziobrowski Józef
27. Szczurkowski Władysław	34. Zinsówna Melania (pryw.)
28. Szydłak Stanisław	35. Mańkowski Aleksander
(pryw.).
29. Ślósarczyk Kazimierz	

KLASA IV b.

1. Berger Mojżesz	19. Prokocimer Zygmunt
2. Follprecht Jan	20. Pukło Kazimierz
3. Gottlieb Marcelli	21. Reymann Henryk
4. Grudziński Antoni	22. Schimmel Adolf
5. Herzog Jakób	23. [Stankiewicz Stanisław
10/10 1912]
6. Huttinger Filip	24. Szpórna Maryan
7. Kamyk Antoni	25. Tomasik Lucyan
8. Keh Maks	26. Wachsmacher Leon
9. Kleinberger Adolf	27. [Wiśniewski Ludwik
31/3 1913]
10. Kloc Maryan	28. Wodzinowski Andrzej
11. Klug Samuel	29. Wetstein Jakób
12. Lasko Jerzy	30. Żmuda Kazimierz
13. Liebeskind Alfred	31. Mangel Wilhelm (pryw.)
14. Lupa Roman	32. Jędrzejowski Henryk
(pryw.).
15. Łoś Andrzej	
16. Menhard Maryan	
17. Molkner Władysław (pryw.)	
18. Offen Ignacy (pryw.)	

KLASA V.

1. Abeles Juliusz	16. Kwaszyc Mieczysław
2. Bębenek Jakób	17. Lach Władysław
3. Biernakiewicz Tadeusz	18. Lewicki Stanisław
4. Brablec Jan	19. Libmann Edward
5. Breuer Włodzimierz	20. Łazarów Władysław
6. Dziama Stanisław	21.*Niwicki Zdzisław
7. Eibenschütz Maks	22. Nowakowski Franciszek
8. Feltman Romuald	23. Piwowarczyk Stefan
9. Folkmann Cyne	24. Rosenzweig Stanisław
10. Gamaj Jan	25.*Ryszko Mieczysław
11. Gątkiewicz Stanisław	26. Sadowski Jan
12. Glücksmann Artur	27. Schwarz Izaak
13.*Grabowski Franciszek	28. Schwendner Karol
14. Krupiński Tadeusz	29. Skuciński Michał
15. Kunachowicz Wiktor	

30. Słomczyński Stanisław	36. Węglarz Adam
31.*Tarnowski Wojciech	37. Wojnarowski Maryan
32.*Trendota Tadeusz	38. Zięcina Jan
33. Wajda Józef	39. Bauówna Stanisława
34. Waszkowski Aleksander	(pryw.)
35. Weiner Tadeusz	

KLASA VI.

1. Bacz Mieczysław	19. Rogoziński Kazimierz
2. Bialecki Szymon	20.*Serafin Jan
3.*Ciaputa Henryk	21.*Seweryn Stanisław
4. Ćwikliński Stanisław	22. Sierosławski Władysław
5.*Fraenkel Aleksander	23. [Smoleński Wróciśław
6. Gąsior Jan	8/2 1913]
7.*Górecki Jan	24. [Szczytnicki Witold
8. Haber Hugo	8/10 1912]
9. Kapera Antoni	25. Ślęzak Adam
10.*Klepacki Witold	26. Śmigła Jan
11.*Korzonek Jan	27. Świątkowski Kazimierz
12.*Kwiatkowski Stanisław	28. Świszczowski Jerzy
13.*Metzger Adolf	29.*Wątorski Wiktor
14. Milli Roman (pryw.)	30. Wilgocki Franciszek
15.*Onyszkiewicz Włodzimierz	31. Wróżyna Jan
16. Pększyc Wincenty	32. Zbijewski Adam
17. Pluta Wojciech	33. Zdziechowski Edward
18. Pukło Juliusz	(pryw.).

KLASA VII.

1. Balucki Franciszek	14. Juszczuk Maryan
2. [Batko Władysław 13/5	15. Kochaj Jan
1913]	16. Kowalik Wojciech
3. Cebulski Antoni	17. Kozik Mieczysław
4. Chrobak Ludwik	18. Krumholz Nachum
5. Czapliński Władysław	19. Kryczyk Władysław
6. Dybek Jan	20.*Kurleto Stanisław
7. Fąfrowicz Mieczysław	21. Kursa Jan
8. Fluss Maurycy	22. Leśniak Władysław
9. Gielczyński Ludwik	23. Machauf Edward
10. Haber Artur	24. Malinowski Stanisław
11. Hamuliński Tadeusz	25. Małysiak Jan
12. Horawa Antoni	26. Menhard Julian
13. [Immerglück Daniel	27. Münz Alfred
30/11 1912]	28. Niedzielski Eugeniusz

29. Nowak Jan Kanty	38. *Szumiec Stanisław
30. Obstarczyk Tadeusz	39. Szydłowski Władysław
31. Rusinek Władysław	40. Tomala Bronisław
32. [Sadowski Ludwik 13/5
1913]	41. Weiss Abraham
33. Scharnagel Rudolf	42. Wilczek Emeryk
34. Schmidt Jan	43. *Wilk Stanisław
35. Singer Izaak	44. Zaleski Stanisław
36. Spiegel Maurycy	45. Zawiliński Czesław (pryw.)
37. Świątecki Jan	46. Zieliński Teofil

KLASA VIII.

1. *Brand Wilhelm	16. Pawlas Paweł
2. Budzoń Józef	17. Połozynowicz Jan
3. *Buliński Franciszek	18. Prokopczuk Maryan
4. Gemeiner Samuel	19. Rastawiecki Jerzy
5. *Gorczewski Mikołaj	20. Roganowicz Józef
6. Gut Waclaw	21. *Rusinek Antoni
7. Günther Stanisław	22. Schrager Abraham
8. *Kaiser Henryk	23. Seweryn Tadeusz
9. Keh Herman	24. Sierosławski Stanisław
10. Kornreich Jakób	25. Stano Wincenty
11. Krupa Jan	26. Szczurowski Jan
12. Kus Wojciech	27. Szczurkowski Stanisław
13. Latała Kasper	28. Urbański Maryan
14. Malinowski Edmund	29. Wątor Józef
15. *Małupa Jan	30. Lerner Arnold (pryw.).
-

XVIII.

OGŁOSZENIE.

1. Egzamin wstępny do kl. I. odbędzie się przed feryami w dniu 28. czerwca przed południem od godz. 9. rano i ewent. popołudniu od godz. 3., a po feryach w dniu 1. września o tym samym czasie.

Zgłoszenia się do tego egzaminu przyjmuje dyrekcyja w dniu 27. czerwca od godz. 3—6. popoł. ew. 31. sierpnia od godz. 10—12. przed południem.

Przy zgłoszeniu się należy przedłożyć :

- a) metrykę, potwierdzającą, że uczeń ukończył już lat 10. lub je ukończy w tym roku (kalendarzowym) ;
- b) świadectwo powtórnego szczepienia ospy, odbytego najdalej w roku, poprzedzającym wstąpienie do gimnazjum ;
- c) świadectwo szkolne z półr. 2. kl. IV. pospolitej, jeżeli uczeń do szkoły uczęszczał.

Uwaga: Rodzice lub opiekunowie, życzący sobie zapisać do gimnazjum realnego swych wychowanków po pomyślnym egzaminie, mogą to uczynić przed feryami, składając przyrzeczenie, że ucznia po feryach do innego zakładu nie przeniosą, nadto płacąc takse wstępną i datki w kwocie łącznej K 7 h 20. Po feryach wpisy nastąpią zaraz po ukończeniu egzaminu w dniu 1. września. W razie niepomyślnego wyniku egzaminu powtórzenie go przed upływem roku nie jest dozwolone ani w tym ani w innym zakładzie.

2. Zakres wymagań przy egzaminie wstępnym do kl. I:

- a) z religii wymaga się wiadomości, których uczeń nabyć powinien w pierwszych czterech latach obowiązkowej nauki w szkołach 4-klasowych ;
- b) z języka polskiego: czytanie płynne i wyraziste, objaśnianie odczytanych ustępów pod względem treści i związku myśli, opowiadanie treści większymi ustępami, znajomość części mowy, odmiana imion i czasowników, znajomość zdania pojedynczego rozwiniętego i rozbiór jego części składowych pod względem składni zgody i rzędu; poprawne napisanie dyktatu z zakresu pojęć znanych uczniom, piśmienny rozbiór jednego zdania pojedynczego z kilku zwykłemi określeniami (zdanie to ma być wyjęte z dyktatu);

- c) z języka niemieckiego: czytanie płynne i zrozumiałe, znajomość odmiany rodzajników, rzeczowników, przymiotników i zaimków (osobowych, dzierżawczych, wskazujących i względnych), odmiana słów posiłkowych i czasowników słabych we wszystkich formach strony czynnej i biernej, tudzież odmiana najzwyczajszych czasowników mocnych, zasób wyrazów z zakresu pojęć uczniom znanych; poprawne napisanie łatwego dyktatu, którego treść przed podyktowaniem poda się uczniom w języku polskim;
- d) z rachunków: pisanie liczb do miliona włącznie, biegłość w czterech działaniach liczbami całkowitemi, pewność w tabliczce mnożenia, znajomość ważniejszych miar metrycznych.

3. Wpisy uczniów publicznych i prywatnych na r. szk. 1913/14 odbędą się w dniu 29. i 30. sierpnia od godz. 9—12 przed południem. Późniejsze zgłoszenia mogą być uwzględnione tylko w wypadkach wyjątkowych. Uczniowie mają się zgłaszać do wpisów w towarzystwie rodziców lub opiekunów, którzy równocześnie oświadczą, czy sobie życzą, aby ich pupil uczęszczał na jakikolwiek przedmiot nadobowiązkowy. (Nauka języka ruskiego (małoruskiego) jest względnie obowiązkowa i trwa przez lat 4 w kl. IV—VII. Uczniowie raz zapisani nie mogą tej nauki przerywać aż do ukończenia czteroletniego kursu).

Uczniowie, którzy już uczęszczali w tym zakładzie roku poprzedniego, składają przy wpisie K 2 na środki naukowe i K 1 na gry i zabawy. Uczniowie z innych zakładów będą przyjmowani do kl. VI—VIII tylko wyjątkowo, o ile grono nauczycieli uzna powody przenoszenia się za ważne, o ile na przyjęcie pozwoli miejsce w klasie, do której się zgłaszają. Uczniowie ci mają się zgłosić **bezwarunkowo w towarzystwie rodziców** lub opiekunów, prawnie ustanowionych; jeżeli zaś będą przyjęci, mają złożyć przy wpisie takse i datki, jak uczniowie kl. I (t. j. K 7 h 20), nadto a) metrykę urodzenia, b) świadectwo szkolne z ostatniego półrocza, opatrzone klauzulą dyrekcyi, że mogą być przyjęci w innym zakładzie i poświadczeniem uwolnienia od opłaty szkolnej, jeżeli to uwolnienie mają, nadto c) świadectwo szczepienia ospy rewakcynacyi.

4. Egzamin wstępny do kl. II—VIII tych uczniów, którzy albo się uczyli w domu, albo po dłuższej niż 6-tygodniowej przerwie pragną uzyskać przyjęcie do gimnazjum, odbędzie się w d. 4—6 września. Uczniowie tacy mają przedłożyć a) metrykę urodzenia, b) ostatnie świadectwo szkolne, opatrzone przepisaną klauzulą, c) świadectwo moralności za czas, w którym do szkoły nie chodzili, d) fotografię, stwierdzającą identyczność osoby (potwierdzenie władzy politycznej — w Krakowie magistratu lub policyi), jeżeli uczeń nie był w tym zakładzie i dyrekcyi nie jest znany, e) świadectwo szczepienia ospy (rewakcynacyi). Taksa

za taki egzamin wynosi K 24. Z egzaminu tego nie wydaje się świadectw; uczeń na tej podstawie może być przyjęty tylko w tym zakładzie na ucznia publicznego.

5. Każdy uczeń obowiązany jest do ścisłego wykonywania przepisów szkolnych, a przede wszystkim:

a) do noszenia uniformu przepisanego, zastosowanego **we wszystkich szczegółach** do wydanych rozporządzeń; nieposłusznym dyrekcyja nie przyjmie, lub w toku roku wydali, na co się zwraca baczną uwagę Rodziców i Opiekunów;

b) do złożenia za pomocą czeku w c. k. pocztowej Kasie oszczędności opłaty szkolnej, w kwocie K 40 za jedno półrocze i to w półroczu I. do 15. października, a w półroczu II. do 15. marca. (Uczniowie uwolnieni lub starający się o uwolnienie nie składają opłaty).

6. Żadnemu uczniowi nie wolno mieszkać bez odpowiedzialnego nadzoru; brak odpowiedniej opieki pociąga za sobą wydalenie z zakładu. O każdej zmianie odpowiedzialnego nadzoru i o zmianie mieszkania powinien uczeń bezzwłocznie zawiadomić gospodarza klasy.

Jeżeli umieszczenie ucznia naraża go na szkodę pod względem moralnym lub fizycznym, może dyrektor od rodziców lub opiekuna ucznia zażądać zmiany umieszczenia, a gdyby nie zastosowano się do tego żądania, uczeń będzie z zakładu wydalony.

Każda osoba, która przyjmuje ucznia na wikt i mieszkanie, bierze na siebie odpowiedzialność za dobry kierunek jego wychowania w duchu religijnym i moralnym, za jego pilność w wypełnianiu obowiązków szkolnych i za jego zdrowie, słowem przyjmuje w tym względzie na siebie obowiązki rodziców i staje się odpowiedzialnym nadzorcą ucznia.

Odpowiedzialny nadzorca winien poznać dokładnie przepisy szkolne, normujące zachowanie się uczniów w szkole i poza szkołą i ze swej strony pilnie przestrzegać, aby uczniowie do nich się stosowali.

Uczniom wolno tylko w takim domu mieszkać, w którym odpowiedzialny nadzorca stosuje się ściśle do istniejących przepisów.

Dyrekcyja podaje chętnie wskazówki co do umieszczenia uczniów na stancyach i zwraca uwagę na ogłoszenie o bursach powyżej (p. XVI.) umieszczone.

7. Uczeń może być uwolniony od opłaty, jeżeli przedłoży w terminie przepisany prośbę do c. k. Rady Szkolnej i załączy:

a) świadectwo ubóstwa, wykazujące szczegółowo (cyframi) dochód roczny rodziców i zatwierdzone przez władzę polityczną;

b) świadectwo roczne (lub półroczny wykaz cenzur) jako dowód, że z zachowania się ma cenzurę bardzo dobrą lub dobrą,

a z żadnego przedmiotu nauki nie ma cenzury gorszej jak dostateczną.

Uczniowie kl. I. mają złożyć opłatę szkolną za półrocze I. do końca listopada; ci jednak uczniowie ubodzy, którzy już w pierwszych dwu miesiącach okazali postęp we wszystkich przedmiotach nauki przynajmniej „dostateczny“, a zachowanie się ich jest przynajmniej „dobre“, mogą uzyskać odroczenie tego terminu do końca półrocza I., a w razie pomyślnej klasyfikacji za półrocze I. uwolnienie od opłaty szkolnej. Chcący z tego dobrodziejstwa korzystać, mają przed końcem października wnieść na ręce dyrekcji prośbę nieostemplowaną do Wysokiej c. k. Rady Szkolnej krajowej, załączając dokładne (jak wyżej) świadectwo ubóstwa.

8. Egzamina poprawcze z jednego przedmiotu odbędą się w d. 29. i 30. sierpnia po południu od godziny 3. Uczeń, który się w tym terminie nie zgłosi, traci możliwość poprawienia cenzury i narazi się na stratę roku.

9. Rok szkolny 1913/14 rozpocznie się dnia 3. września uroczystym nabożeństwem w kościele św. Anny; dnia 4. września rozpocznie się regularna nauka szkolna.

10. W ciągu r. szk. grono nauczycieli odbywa 5 konferencyj, na których się zastanawia szczegółowo nad postępowaniem i zachowaniem się uczniów. Po tych konferencyjach, jak również i w innych dniach na to przeznaczonych, nauczyciele informują rodziców i nadzory domowe o wszystkim, co uczniów dotyczy i starają się o usunięcie braków, którym dom zapobiedz może. Jest tedy rzeczą konieczną, aby tego porozumienia nigdy nie zaniechać i dlatego dyrekcya z góry wyznacza dni na informacye w półroczu I. a mianowicie:

- we wrześniu 1913. w niedzielę d. 21.
- w październiku 1913. w niedzielę d. 5. i 19.
- w listopadzie 1913. w niedzielę d. 9. i 3.
- w grudniu 1913. w niedzielę d. 7. i 21.
- w styczniu 1914. w niedzielę d. 18.

Przed ukończeniem półrocza I. ogłosi się dni informacyjne w półr. II. na tablicy ogłoszeń w przedsionku zakładu.

Ilość godzin nauki tygodniowej.

	w gimnazjum realnem				w gimnazjum klasycznem				Razem
	w klasie				w klasie				
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	
1. Nauka religii	2	2	2	2	2	2	2	2	16
2. Język wykładowy (polski)	3	4	3	3	3	3	3	4	26
3. Język łaciński	6	6	6	6	6	6	5	5	46
4. Język niemiecki	5	4	4	4	4	4	4	4	33
5. Język francuski	—	—	—	3	—	—	—	—	3
6. Język grecki	—	—	—	—	5	5	4	5	19
7. Historia	2	2	2	2	3	3	3	3	20
8. Geografia	2	2	2	2	1	1	—	—	10
9. Matematyka	3	3	3	3	3	3	3	2	23
10. Geometria wykreslna	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11. Nauki przyrodnicze	2	2	—	—	3	2	—	—	9
12. Chemia	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13. Fizyka	—	—	2	3	—	—	4	3	12
14. Propedeutyka filozof.	—	—	—	—	—	—	1	2	3
15. Rysunki	2	3	3	2	—	—	—	—	10
16. Kaligrafia	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Razem	28	28	27	30	30	29	29	30	—

OBJAŚNIENIE O EGZAMINIE DOJRZAŁOŚCI GIMN. REALNEGO.

I. Warunki dopuszczenia do egzaminu:

Eksterniści, którzy nie ukończyli pomyślnie kl. VIII. jako uczniowie publiczni, mogą być dopuszczeni do egz. dojrzałości, jeżeli

1. ukończyli 18 lat życia, lub je ukończą w roku kalendarzowym zdawania matury;
2. złożyli prośbę do Wysokiej c. k. Rady Szkolnej krajowej najmniej 3 miesiące przed końcem r. szk. (najlepiej w styczniu lub lutym), w której proszą o dopuszczenie i o wyznaczenie zakładu.

Do tej prośby (ostemplowanej stemplem za 1 K) należy dołączyć:

- a) metrykę,
- b) świadectwo moralności,
- c) zezwolenie ojca lub opiekuna (własnoręczne);
- d) wszelkie świadectwa szkolne lub prywatne poświadczenia sposobu, w jaki uzyskał wykształcenie gimnazyjalne;
- e) fotografię wizytową, na której identyczność osoby potwierdzona być musi przez c. k. policję;
- f) wykaz przeczytanych dzieł polskich, łacińskich, niemieckich i francuskich.

NB. Te załączniki, o ile nie mają już stempla, muszą być ostemplowane po h 30.

II. Części egzaminu:

Egzamin dojrzałości składa się:

1. z egzaminu uprzedniego (matura mała),
2. z egzaminu właściwego (matura wielka),
 - a) piśmiennego,
 - b) ustnego.

Po uzyskaniu dopuszczenia a przed maturą małą ma każdy eksternista złożyć dyrekcji takse w kwocie K 50, która tylko wtedy może być wrócona, jeżeli eksternista od egzaminu odstąpi jeszcze przed rozpoczęciem matury małej. W innym razie taksy się nie zwraca. Przy powtórnym egzaminie taksa wynosi K 20.

1. Egzamin uprzedni (matura mała) odbywa się najmniej dwa miesiące przed maturą wielką ustną, t. zn. mniej więcej z początkiem kwietnia każdego roku, jeżeli egzamin ma się odbyć w terminie czerwcowym, (jeżeli zaś we wrześniowym, to ze względu na ferye, dopiero w pierwszych dniach września).

Egzamin uprzedni obejmuje :

a) wypracowania piśmienne: 1) z polskiego na łaciński; 2) z francuskiego na polski, 3) matematyczne, 4) geometryczne (wykreślne) i 5) rysunkowe;

b) egzamin ustny: 1) z religii (dogmatyka, etyka, hist. kościoła), 2) z języka francuskiego, 3) z geometrii wykreślnej, 4) z historii naturalnej (zoologia, botanika, mineralogia z geologią), 5) z chemii, 6) z fizyki, 7) z propedeutyki filozoficznej (logika i psychologia).

NB. Egzamin uprzedni musi być złożony we wyznaczonym terminie, w trzech dniach bezpośrednio po sobie następujących.

2. Egzamin piśmienny dojrzałości odbywa się na trzy tygodnie przed terminem egzaminu ustnego i składa się: 1) z wypracowania polskiego na jeden z trzech podanych tematów, 2) z wypracowania niemieckiego, również na jeden z 3 tematów, 3) z wypracowania łacińskiego (przekład z jęz. łacińskiego na polski).

3. Egzamin ustny obejmuje :

- a) język polski (hist. literatury i lekturę od w. XVI do końca XIX)
- b) język łaciński (w zakresie planu gimnazjum),
- c) język niemiecki (w zakresie planu gimnazjum),
- d) historię starożytną, polską i austriacką i geografie ze statystyką polską i austriacką,
- e) matematykę (w zakresie planu gimnazjum).

Na świadectwo dojrzałości należy przynieść stempel za K 2.

BIBLIOTHECA
M. IV. S. M. S. S.
GRACOVENSIS